

Imatge del projecte realitzat per Glòria Martí Rubí a la NorthWestern University of Chicago: "The Creative Process in Arttherapy".

InterdisciplinART

NOVES APORTACIONS DINS EL CURRÍCULUM ARTÍSTIC I L'ÀREA DE LA PSICOPEDAGOGIA. LES TIC COM A EINA VEHICULAR.

Glòria Martí Rubí

Llicència d'estudis 2009-2010

Interdisciplin**ART**

NOVES APORTACIONS DINS EL CURRÍCULUM ARTÍSTIC I L'ÀREA DE LA PSICOPEDAGOGIA. LES TIC COM A EINA VEHICULAR.

ÍNDEX

-INTRODUCCIÓ	5
-TRANSDISCIPLINARIETAT. INTERDISCIPLINARIETAT. PLURIDISCIPLINARIETAT	7
-CONFLUÈNCIA DE LENGUATGES. Recorregut històric de l'evolució de l'art contemporani i la tecnologia a partir de la música.....	11
-CONGRESSOS I PROJECTES PEDAGÒGICS	19
-III Congrés de les Arts Visuals. "Per un diàleg entre les Arts"	19
-Congrés "Niños del Tercer Milenio"	20
-1er. Congreso Nacional de Arteterápia FEAPA	20
-Projecte TAI. Workshop. Sintaxi Creativa	22
-Projecte de l'escola "Camins".....	22
-ARTTERÀPIA. UNA INTRODUCCIÓ	24
-ENTREVISTES A ARTISTES I ARTERAPÈUTES	26
-Toni Mira. Ballarí. Premi Nacional de Dansa 2009	26
-J.M.Pagan. Músic compositor. Musicoterapeuta	30
-Klein. Psiquiatre/ Eva Bonet. Artterapeuta interdisciplinari	33
-Testimoni.....	37
-TREBALLS EN CENTRES EDUCATIUS	39
-IES Pompeu Fabra. Martorell	39
-CEIP Estel. Molins de Rei. Pràctica artterapèutica.....	45
-Projecte escola –ciutat.....	48
-USA: CHICAGO I GRAN RAPITS	52
-Introducció	52
-Chicago. Introducció a la ciutat.....	54

-Sistema Educatiu EEUU.....	55
-Estructura General.....	55
-L'administració dels estats i els districtes escolars	56
-Les escoles i la comunitat educativa	56
-Nivells educatius	57
-Avaluació i qualificació escolar	57
-Relació del valor numèric de les diferents notes	58
-Sistema Educatiu a Illinois -Chicago-.....	58
-Ensenyament de l'espanyol i l'educació multicultural	59
-Educació artística	59
-Fundacions i associacions dins l'àmbit artístic que treballen amb les escoles públiques	61
-Organitzacions que treballen de manera interdisciplinària.....	63
-“Word Art Chicago”. Projecte Internacional de les escoles públiques	65
-“Rural Studio”. Projecte sobre pedagogia activa dins l'àmbit Universitari.....	66
-Treball de les emocions a través de l'art dins l'àmbit educatiu	69
-Art Therapy Connection	69
-Treball de les emocions a través del l'art dins l'àmbit de la salut.....	71
-Gilda's Club	72
-Strike at Cancer Foundation	73
-Projecte a la NorthWestern University -Chicago- Curs” <i>The Creative Process in Art Therapy</i> ”.....	75
-Conceptes treballats	76
-Producció 1. Vídeo	77
-Producció 2. Instal·lació. Fotografia, pintura, collage	78
-USA. GRAND RAPIDS. MICHIGAN	79
-Introducció al projecte d' "Expresión Creativa". Immigració.....	79
- Breu introducció a la ciutat	80
- La immigració de parla hispana.....	80
-Taller d'expressió Creativa. Zulema Moret.....	81
-Objectius generals	82
-Continguts de les sessions	83
-Metodologia	84
-Qüestionari / reflexió.....	84

-Entrevista realitzada a 5 participants del Taller d'Expressió Creativa	84
-CURRÍCULUM D'ARTISTES RELACIONATS AMB EL PROJECTE	86
-CONCLUSIONS	98
-BIBLIOGRAFIA I PÀGINES WEBS	100
-AGRAÏMENTS	105
-ANNEX 1. Autoritzacions de publicació imatge i textos.	
-ANNEX 2. Recull en format DVD del treballs de diferents companyies, Artistes, Artterapeutes i de projectes interdisciplinaris.	

INTRODUCCIÓ

La recerca que he portat a terme respon a un interès personal per aprofundir en els estudis desenvolupats sobre aspectes referents a l'entorn de l'ensenyament dins l'àrea artística, en la qual desenvolupo la meva tasca professional.

El projecte incideix directament en les competències: comunicativa, artística, audiovisual, digital, de recerca personal i interpersonal.

Té una implicació directa en els currículums i els objectius del batxillerat d'arts plàstiques, imatge i disseny i el batxillerat d'arts escèniques, dansa i música. En tots ells podem trobar referències a la interdisciplinarietat, la interrelació entre els diferents llenguatges artístics i la importància de les eines i suports digitals.

El projecte, aporta reflexions i experiències de persones que utilitzen diferents llenguatges artístics per a la comunicació i creació, per tal de poder donar impuls a iniciatives i projectes posteriors de interrelació en les diferents àrees artístiques.

Per a fer la selecció dels artistes inclosos en el treball s'ha tingut en compte el seu currículum, el treball portat a terme en diferents llenguatges artístics, l'ús de les noves tecnologies i l'interès demostrat en la utilització de les eines artístiques per a treballar les emocions.

M'ha interessat centrar-me especialment amb artistes, provinents del món de la dansa, la música i les arts visuals, que estan fent propostes artístiques contemporànies. Aquesta aproximació s'ha fet mitjançant entrevistes personals, enregistrament d'espectacles i visites a les seves exposicions.

El meu interès per a fer aquesta recerca rau en la meva educació interdisciplinària artística -arts visuals, música, dansa- que vaig rebre quan era una adolescent. Posteriorment, del contacte durant més de 10 anys amb artistes professionals de diferents àmbits. De les recerques realitzades en el projecte a Càtedra i del Projecte Final desenvolupat en el Màster Interdisciplinari d'Artteràpia. De la pertinença en grups de recerca. I finalment, del contacte durant més de quasi 20 anys amb el batxillerat d'arts plàstiques i disseny.

Durant tots aquests anys com a docent, he pogut copsar els canvis experimentats per alguns alumnes, a nivell emocional i de comportament, a partir del treball amb eines artístiques. Això em va portar a interessar-me per altres mètodes de treball on l'art fos la base de l'ensenyament i a realitzar els estudis de màster interdisciplinari en Artteràpia. Formació impartida per la Universitat de Vic en l'apartat de Ciències de la Salut, i l'Escola d'Expressió i Comunicació de Barcelona.

La recerca consta de dos blocs diferenciats. Tos ells recullen informació teòrica i pràctica. El primer està realitzat a Catalunya i el segon bloc d'informació realitzat a Chicago i a Grand Rapids, Michigan.

El primer bloc està estructurat a partir d'una recerca històrica sobre el tema a investigar, d'un recull d'informació sobre congressos i esdeveniments relacionats en la recerca, unes entrevistes seleccionades de personatges rellevants tant pel seu currículum com per l'interès que desperten les seves respostes. I finalment la presentació de projectes i propostes educatives.

El segon bloc d'informació centrat a USA aporta informació sobre el sistema educatiu en aquest país. Recull projectes que duen a terme diferents associacions dins l'àrea artística i artterapèutica i relacionades en el camp de l'educació, la salut i la immigració. En la part pràctica del projecte podem trobar el desglossament d'una intervenció artterapèutica a Grand Rapids i la síntesi del "Final Project" desenvolupat en el curs que vaig realitzar a la NorthWestern University "*The Creative Process in Art Therapy*".

.La recerca, té una vessant teòrico-pràctica d'intervenció directa en un centre educatiu de primària i de secundària fent possible la confrontació i la posada en pràctica de manera immediata d'idees sorgides a partir de l'elaboració del projecte.

La recerca no parteix de cap hipòtesi sinó que s'origina a partir de nombroses preguntes que es van responent al llarg de tota la recerca.

Els objectius concrets del projecte son:

-Aportar informació d'artistes artterapeutes i pedagogs d'Estats Units i Catalunya per aprendre de les seves experiències.

-Aportar noves idees i línies de treball en l'àmbit de la psicopedagogia dels centres d'ensenyament basades en el suport artterapèutic.

-Omplir de contingut apartats del currículum dels diferents batxillerats artístics i de l'àrea de visual i plàstica en general, donant recursos per poder aplicar posteriorment a les aules.

- Conèixer l'ús que se'n fa de la fotografia, el vídeo i les eines digitals per els artistes i els artterapeutes.

-Recullir en format DVD reflexions, idees, treballs d'artistes i projectes elaborats en centres educatius.

TRANS-INTER-PLURIDISCIPLINARIETAT. Reflexions

Tant en la ciència com en l'art, en termes generals, la interdisciplinarietat es produeix quan diverses disciplines van més enllà dels seus límits establerts de manera que s'expandeixen, es creuen i construeixen nous espais de convergència i diàleg.

La noció d'interdisciplinarietat sorgeix per la necessitat de proporcionar i facilitar el trànsit entre els diferents comportaments del saber humà contemporani.

En cada moment històric hi ha al darrera persones que de manera inquieta, i moltes vegades construint des del pensament lateral o divergent, enceten noves vies de treball per donar respostes a qüestions provocades pels canvis o esdeveniments de l'entorn socio-cultural, social i econòmic. Aquests canvis modifiquen les formes de vida i transporten a l'ésser humà a noves sensacions, sentiments i preceptes que superen els límits de les seves disciplines i dels seus medis i formes de fer.

Interdisciplinarietat, multi-pluridisciplinarietat, transdisciplinarietat... Segons Basarab Nicolescu són uns conceptes que han estat i continuen éssent confusos per a moltes persones.

Basarab Nicolescu, és Doctor en Ciències Físiques, Científic, teòric, professor universitari i President del Centre Internacional d'Investigacions i Estudis Transdisciplinaris CIRET. Organització sense ànim de lucre (163 membres de 26 països). És també cofundador, amb René Berger, del Grup d'Estudi sobre la transdisciplinarietat a la UNESCO (1992)

Basarab, és defensor de la reconciliació *transdisciplinària* entre la ciència i les humanitats.

En el seu llibre manifest "*La Transdisciplinarietat*" defineix els diferents conceptes:

"La pluridisciplinarietat consisteix en el estudi del objecte de una sola y misma disciplina por medio de varias disciplinas a la vez".

"La interdisciplinarietat tiene una mirada diferente. Conciene a la transferencia de métodos de una disciplina a otra".

"La transdisciplinarietat comprende, como el prefijo "trans" lo indica, lo que está, a la vez, entre las disciplinas, a través de las diferentes disciplinas y más allá de toda disciplina. Su finalidad es la comprensión del mundo presente, y uno de sus imperativos es la unidad del conocimiento".

"La disciplinarietat, la pluridisciplinarietat, la interdisciplinarietat y la transdisciplinarietat son las cuatro flechas de un solo y mismo arco: el del conocimiento". La transdisciplinarietat .- (Manifiesto. 1996: 37)

Basarab, reflexiona des d'una visió transdisciplinària sobre els pilars d'un nou tipus d'educació, basant-se amb l'informa de la "*Comissió Internacional de l'Educació per al segle XXI* ", vinculada a la UNESCO i presidida per Jacques Delors.

Els pilars que ell fa referència són:

Aprendre a conèixer.
Aprendre a fer.
Aprendre a viure junts.
Aprendre a ser.

En *Aprendre a conèixer*, creu que és indispensable l'esperit científic sense que això signifiqui un augment desenfrenat en l'ensenyament de matèries científiques. El més important no és la quantitat sinó la qualitat del que s'ensenya. S'ha d'aprendre a establir ponts entre els diferents sabers i els seus significats en la vida quotidiana i en les nostres capacitats interiors.

Segons Basarab, aquest procés transdisciplinari és el complement indispensable del procés disciplinari. Implica estar sempre interrelacionant el coneixement intern i extern i possibilita la formació de persones flexibles i capaces d'adaptar-se a les exigències canviants de la vida professional.

Aprendre a fer.

La introducció de les noves tecnologies en la societat actual ha ajudat a que els canvis succeeixin de manera ràpida i a vegades imprevisible. La especialització exercida en una etapa molt primerenca de la formació de la persona pot entorpir la formació d'un nucli flexible que permeti l'accés ràpid a canvis de noves professions.

"Aprender a hacer es, en suma, el aprendizaje de la creatividad. "Hacer" significa también hacer de nuevo, crear, actualizar las capacidades creativas" pàg.94

Aprendre a viure junts

Segons l'evolució transdisciplinària de l'educació és reconèixer a si mateix en la cara de l' Altre. Viure en un món globalitzat és aprendre a fer un exercici constant d'humilitat des de la infància i durant tota la vida.

Aprendre a ser

"Sabemos existir, pero ¿cómo aprender a ser? Podemos comenzar por aprender lo que quiere decir para nosotros la palabra "existir": descubrir nuestros condicionamientos, descubrir la armonía o la discordancia entre nuestra vida individual y social, sondear los fundamentos de nuestras convicciones para descubrir lo que se encuentra en el fondo".

... La construcción de una persona pasa inevitablemente por una dimensión trans-personal. pàg.96

En síntesi, Basarab parla de què és important treballar per una educació integral de l'home.

La potenciació en excessiu només del saber intel·lectual forma part d'un passat. Ara es tracta de potenciar també les capacitats artístiques, potenciar el saber transdisciplinari i d'arribar a un equilibri en el coneixement del món extern amb el coneixement del món interpersonal. Construir ponts de diàleg i crear espais per *potenciar la creativitat*.

Basarab explica les experiències del Premi Nobel de Física, Leon Lederman, amb nens de suburbis més desfavorits de Chicago.

El Professor Lederman va convèncer a uns professors de secundària d'aquesta ciutat, a utilitzar nous mètodes per ensenyar basats en el joc, la utilització dels diferents òrgans dels sentits: la vista, l'oïda, el tacte, per experimentar i analitzar les coses des de la part més sensorial, i la reflexió i discussió col·lectiva per establir canvis d'impressions i fixar els coneixements apresos. Amb aquesta experiència, va aconseguir una atmosfera de plaer i interès per l'estudi. Tots aquells coneixements que havien estat impossible de transmetre en anys anteriors ara havia estat possible.

Segons Basarab la universitat té un paper molt important a jugar en aquest canvi de mentalitat.

Ja des de diferents àrees d'estudis artístics universitaris es van establir ponts de reflexió i es planteja la necessitat de crear espais d'experimentació interdisciplinària.

L'article "*Pintura una matèria interdisciplinària*" de Joaquim Cantalocella i Planas i Marta Negre i Busó, publicat en la revista OBSERVAR núm. 3 de l'any 2009, presenta una sèrie de reflexions sobre la docència en els tallers de pintura, la interdisciplinarietat amb altres disciplines i àrees de coneixement i dóna propostes metodològiques.

...La modificació de les antigues estructures disciplinàries respon a una necessitat que des de fa anys s'han anat fent cada cop més evident dins les aules. Entendre la pintura, o qualsevol altra àrea de coneixement, com una cosa aïllada que es regeix per lleis pròpies esdevé, cada vegada més un plantejament obsolet. Rev. OBSERVAR núm. 3 pàg.91.

Es parla de l'organització d'estructures interdisciplinàries: Dibuix, Pintura, Escultura i Imatge dins del Grau de Belles Arts.

De la creació de grups de treball o equips de professors i d'espais de creació interdisciplinària, d'espais oberts i experimentals que esdevinguin un lloc de reflexió entorn a l'art i el seu context.

"...El llenguatge de l'art és totalment permeable i els seus límits esdevenen cada cop més confosos" pàg.92.

El discurs teòric sobre la interdisciplinarietat de l'art està des de fa uns anys present en molts fòrums nacionals i internacionals de discussió. No tan sols es parla de la interdisciplinarietat entre les àrees artístiques sinó també de l'art en relació a altres àrees del coneixement.

Les evidències que han trencat les fronteres entre els diferents llenguatges són clares i declarades. Ho podem veure en la Bienal de Venècia o de São Paulo, i en la Documenta de Kassel entre d'altres.

Els experiments interdisciplinaris, poc reconeguts en aquell moment de la història, portats a terme per artistes, ara tornen a ser elements d'estudi i reflexió.

Dins l'àmbit pedagògic, m'agradaria esmentar dos projectes desenvolupats paral·lelament en el temps al nord d'Europa a principis de segle XX:

l'Escola Waldorf i l'Escola Bauhaus.

Rudolf Steiner, filòsof, artista i escriptor incansable, company de Kandinsky, Mondrian i Shomberg en l'època on participaven de la societat teosòfica, va crear l'Antroposofia i fundà el 1919 a Stuttgart -Alemanya- la primera *Escola Waldorf-Steiner* amb uns plantejament clarament interdisciplinaris.

Va situar l'art en un paper molt rellevant, dins la filosofia de l'escola.

El subjecte es contemplava en tots els seus aspectes: l'espiritual, l'emocional, l'intel·lectual i el físic d'una manera integrada.

Els seus escrits abasten tots els àmbits socials, des de l'art, la pedagogia i la medicina passant per l'arquitectura i l'agricultura entre d'altres, donant propostes sempre molt innovadores.

Les seves idees varen ser perseguides en el seu moment per l'Alemanya nazi, però les seves reflexions i escrits han perdurat en el temps.

L'escola Waldorf consta actualment d'una xarxa de més de 1000 escoles repartides per arreu del món.

Existeix, en la mateixa època, l'escola *Bauhaus*. Escola d'art i arquitectura fundada a Alemanya per Walter Gropius el 1919 i clausurada per les autoritats prussianes, en mans del partit nazi, l'any 1933.

L'escola passà per diferents localitzacions i etapes ideològiques amb professors i directors amb una forta personalitat. Vasili Kandinski, Piet Mondrian, Oscar Schlemmer, Paul Klee, Moholy-Nagy, Meyer, Mies van der Rohe, entre molts altres, que a través dels anys aniran deixant la seva empremta a tots els seus estudiants.

L'escola continua avui dia essent referent d'estudi per les seves propostes artístiques i per les innovacions que va aportar en el camp pedagògic.

La seva filosofia integradora i interdisciplinària estava present en les diferents àrees artístiques. La dansa, el teatre, la arquitectura i els diferents tallers formaven un compendi de coneixements que tenien el seu esclat d'imaginació i

creativitat en les “festes” que es realitzaven a l’escola. Un lloc on l’intercanvi i transversalitat de llenguatges estava sempre latent.

CONFLUÈNCIA DE LLENGUATGES. Breu recorregut històric de l’evolució de l’art contemporani i les noves tecnologies a partir de la música.

Miguel Álvarez Fernandez en l'article "*Pensar el Arte Sonoro desde la Musicología. Crónica de un Camino aún por desandar, y Materiales para un Camino aún por Recorrer*" que s'inclou en el catàleg de l'exposició ARTE SONoro de La Casa Encendida de Madrid (2010), diu:

“...podria haver començat recordant les relacions entre música i arquitectura en les composicions de Giovanni Gabrieli (1556? – 1612) específicament concebudes per a la basílica de San Marcos de Venècia, o pel caràcter performatiu de les interpretacions dels organa de Perotin i els altres mestres de l'Escola de Notre Dame pels voltants del 1200, o fins i tot de com alguns paleontòlegs actuals comencen les seves investigacions identificant els llocs amb major o mes curioses ressonàncies acústiques d'una caverna, doncs és on si acostumen a trobar després les pintures rupestres...”

És a dir, que en qualsevol moment de la història de l'home, trobem la música interactuant amb les altres disciplines artístiques. Segons el moment, la relació és més intensa i constant. En d'altres, sembla que tendeixin a allunyar-se i a independitzar-se, però sempre acaben retrobant-se per influir-se, complementar-se i evolucionar cap a nous camins.

Ens centrarem en com aquesta relació d'interacció es produeix des del segle passat fins avui en dia. Època de revolucions tecnològiques, filosòfiques i socials que es manifesten inevitablement en l'evolució dels llenguatges avantguardistes, rupturistes i experimentals de la producció artística.

A l' Europa de principis del segle XX els joves creadors influïts per l'esperit wagnerià tenen molt present l'idea de *l'art total* que pretenia unir en una mateixa obra totes les disciplines: música, literatura, pintura, dansa, arquitectura, etc. Tenint com a base aquesta idea, evolucionen en uns aspectes i reaccionen en d'altres. Artistes com Vasili Kandinsky (4/12/1866 - 13/12/1944) i A.Schönberg (13/09/1874 - 13/07/1951) interessats tots dos tant per la música com per la pintura, es replantegen el paper de l'art, el propi llenguatge i en conseqüència les seves estructures i procediments.

Kandinski, com a pintor i teòric, cerca una espiritualitat que creu que es pot desenvolupar mitjançant el color, busca equivalències amb la música (notes = colors) i obre les portes a l' art abstracte amb obres que porten títols amb ressonàncies tan musicals com ara: *Improvisacions, Composicions* o *Sons Contrastats*.

Simultàniament, el seu amic Arnold Schönberg, amb qui compartia i contrastava idees i pensaments, planteja una nova tècnica de composició que trencarà de manera absoluta amb la harmonia tradicional. Aprofitant que Wagner, Brahms i Mahler mitjançant l'ús dels cromatismes, havien portat l'harmonia a un punt en que la sensació de tonalitat es diluïa cada cop més, Schönberg dóna un pas endavant i proposa el dodecafonisme, mètode de composició sense jerarquies (ni tònica, ni dominant, les 12 notes tenen la mateixa importància) que trenca definitivament amb la tonalitat i que farà canviar els plantejaments estructurals de composició cap a noves formes musicals (serialisme).

Alexander Nikolayevich Scriabin -Moscú- 1872 -1915. Pianista i compositor. Habitualment, per les seves composicions musicals no només requeria l'aparell orquestral, sinó que utilitzava projectors que reflectien uns colors que ell havia predeterminat i que estaven en sincronia amb la música. En les seves partitures hi havia un apartat especial per a les seves "Llums" incloent també tot el material que havia ideat per a la seva obra magna el "Mysterium".

És una època de canvis, replantejaments i punts de partida que marcaran l'evolució de l'art del segle XX. Per exemple:

- El 1910 es publica el "manifest futurista" de Marinetti . Entre els que signaven aquest manifest, s'hi troba Luigi Russolo pintor, músic i inventor d'uns estranys artefactes que anomena "intonarumori" i que li permeten incorporar el soroll, característic de la societat moderna, en la música. Aquesta idea, aliada amb l'aparició de noves tecnologies, donarà peu en la segona part del segle XX a la "música concreta" i la "electroacústica" i inspirarà a músics com John Cage i el moviment "Fluxus".
- El 1913 Igor Stravinsky estrena "*La consagració de la primavera*" amb coreografia de Vaslav Nijinsky. Peça d'una complexitat rítmica innovadora. En el terreny de la dansa va inspirar el llenguatge que posteriorment desenvoluparia Martha Graham i que es considera el punt de partida de la "dansa moderna".
- Marcel Duchamp que ha fet també la seva aproximació al cubisme, comença una carrera desenfrenada que el porta a experimentar amb les paraules, amb la fotografia, el cinema, a incloure l'atzar en el procés creatiu, a utilitzar materials com ara el vidre, el filferro i la roba i finalment arribar a la idea del "ready made" , punt de partida de l' art conceptual i del pop art, on es descarta l'interès per l'habilitat tècnica.

És la visió de l'artista allò que converteix un objecte preexistent en obra d'art. La seva obra es imprescindible per entendre l'aparició del dadaisme i posteriorment la de J.Cage i el grup Fluxus.

- L'escola d'art i arquitectura La Bauhaus d' Alemanya, com ja s'ha comentat en un apartat anterior, és converteix en un espai d'experimentació i confrontació d'idees per a tots aquells joves artistes inquilts que pretenien, a través de l'art, traçar un camí cap a un món millor.

- Apareix el “Theremin”, curiós instrument que produeix una ona sinoidal a la que se l’hi pot modificar tant la freqüència, afinació, com el volum, simplement apropant les mans sense arribar a tocar-lo. Juntament amb les “Ones-Martenot” són els primers instruments electrònics, i d’ells en deriven tota la família dels sintetitzadors, indispensables per el desenvolupament de la música electrònica.

En un terreny aparentment allunyat del fet artístic, l’enginyer francès Pierre Schaeffer, comença a fer un estudi sistemàtic dels sorolls, enregistrant-los, variant la velocitat de reproducció, creant bucles “loops”, reproduint-los al revés, creant efectes de reverberació, retards “delays”, distorsions, ...Tot un seguit de manipulacions que ofereixen un nou ventall de sonoritats, que senten les bases de la “música concreta”, i permeten imaginar nous instruments com ara el “sampler”, d’utilització generalitzada actualment en tot tipus de creació musical o sonora.

Aquests nous instruments desperten la curiositat d’alguns compositors inquiets com per exemple Messiaen i Varèse que, poc a poc, els van introduint en les seves composicions barrejant-los amb els instruments tradicionals. Aquests músics coincideixen a Darmstadt amb una nova generació d’alumnes: Karlheinz Stockhausen, Pierre Boulez, Luigi Nono, que d’una manera desinhibida assumeixen els nous llenguatges i els fan evolucionar creant una producció extensa que no sempre serà compresa però que marcarà un canvi definitiu en la manera de crear i escoltar la música.

Parlant de Stockhausen, Barry Witherden diu a la revista The Wire:

“Stockhausen ha jugat un paper seminal en la música del segle XX, i no hi ha dubte que serà igualment reverenciat i vilipendiat en el segle XXI i tots els que vinguin. S’ha mantingut durant cinc dècades en el centre de la música europea, estudiant amb Messiaen i Schaeffer, ensenyant a Cornelius Cardew, Tim Souster i Kevin Volans, influenciant Miles Davis, John Lennon i Philip Glass, fascinant i/o exasperant Berio, Cage, Copland, Globokar, Kagel, Ligeti, Maderna, Nono, Penderecki, Pousseur...”

-“Stockhausen for Beginners”. Barry Witherden. The Wire 1996-

Podríem dir doncs que Stockhausen és un dels motors principals de la música del segle XX. Partint d’un serialisme radical i exigent, evoluciona fins a la aleatorietat i a una gran llibertat que permet i ofereix al intèrpret donar el màxim. Pel camí incorpora la música electroacústica. Incorpora també, elements del “teatre Nô” i el “Kabuky”. Repensa l’ escriptura i la interpretació, l’espai on s’ha de tocar i escoltar, les fonts sonores, ... i tot ho embolcalla amb un pensament filosòfic basat en “la vibració” que ho justifica i cohesionava. Potser pot ajudar a entendre la personalitat de l’artista una cita del seu pensament:

“Europa puede permitirse vivir durante algún tiempo de las rentas del pasado; duerme en una cama ya hecha, pero el final de estas grandes vacaciones se aproxima. Nosotros, los artistas, tenemos el deber de proporcionar a la sociedad – incluso si ella las niega – las obras que serán imprescindibles en cincuenta

años o antes. Es preciso crearlas y depositarlas como bombas. Explotarán mas tarde, pero estan ahí”.

-*“Karlheinz Stockhausen”*. José Manuel López. Pag 109. Colección “Músicos de nuestro siglo”. Editorial: Circulo de Bellas Artes-.

Aquesta curiositat i valentia sembla ser una característica del moment històric perquè, a França, Pierre Boulez està seguint una trajectòria semblant a la del seu company Stockhausen.

A Itàlia, Bruno Maderna i Luigi Nono que també estan incorporant la música electrònica, cerquen noves maneres de estructurar les seves composicions incorporant el pensament científic i utilitzant textos polítics per apartar-se de l'art burgès que els precedia.

Iannis Xenakis músic i arquitecte grec establert a Paris, col·laborador de Le Corbusier, utilitza les mateixes estructures matemàtiques per crear tant les seves obres arquitectòniques com les musicals i incorpora els computadors en el procés de composició.

I si això passa a Europa, als Estats Units John Cage està capgirant tots els principis estètics, dinamitant les fronteres entre les disciplines artístiques i oferint una manera d'entendre l'art que ultrapassa el seu propi àmbit.

Com diu Julia Robinson en el full de mà de l'exposició “L'anarquia del silenci – John Cage i l'art experimental” .-MACBA 2010-:

“John Cage va redefinir una pràctica radical de la composició musical “experimental” que no sols va canviar el curs de la música i la dansa modernes, sinó que va configurar un nou horitzó per a l'art de la darrerria del segle XX.

La carrera de Cage va donar lloc a nombroses innovacions formals, estructurals, temporals i tecnològiques que han esdevingut pedres angulars de la consciència contemporània”.

Es com si tot allò que està preocupant als músics europeus ell ho porti mes enllà, i ho solucioni amb rigor, senzillesa i una cosa poc freqüent en aquest terreny amb humor.

Qualsevol objecte quotidià es susceptible de convertir-se en instrument musical, electrodomèstics, mobles, joguines,..., i els instruments tradicionals poden modificar-se per obtenir-ne noves sonoritats “piano preparat”. El seu interès per qualsevol font sonora li permet dir:

“Con cuatro fonógrafos de cine, podemos componer e interpretar un cuarteto para motor de explosión, viento, latidos de corazón y corrimiento de tierras”

-*“El Futuro de la música: Credo”* .- SILENCE. pàg 3-.

El contacte amb el Budisme Zen li dóna un nou punt de vista sobre l'atzar:

“¿Controla el hombre la naturaleza o, como parte de ella la sigue? Para ser completamente sincero déjenme decir que encuentro a la naturaleza más interesante que el control del hombre sobre ella.”

-*"Hacia dónde vamos y ¿qué hacemos?"*.- SILENCE. pàg. 194-.

...i sobre el silenci:

"Donde la gente había sentido la necesidad de pegar los sonidos para conseguir una continuidad, nosotros cuatro, Christian Wolff, Earle Brown, Morton Feldman i Cage, sentíamos la necesidad contraria de deshacernos de ese pegamento para que los sonidos pudieran ser ellos mismos"

-*"Historia de la música experimental en los Estados unidos"*.- SILENCE. pàg. 71-.

L'expansió que porta a terme Cage dels paràmetres de la composició desemboca en un sorprenent èmfasi en els elements visuals i teatrals. Composa peces expressament per a aparicions televisives. Els seus propis cursos i conferències es poden qualificar sovint d'esdeveniments artístics. Incorpora noves tecnologies que li permeten fer peces generades per ordinador i que combinen diapositives, so i pel·lícules -*HPSCHD* – 1969-.

Rodejat d'un grup d'artistes excepcionals, com per exemple Merce Cunningham (coreògraf), David Tudor (pianista), Robert Rauschenberg, (pintor) o Charles Olson (poeta) es replanteja el fet artístic anticipant el que serà la "performance" i el "happening" on interessa més el procés creatiu, que la representació d'una obra ja acabada.

"Si no cambias de opinión sobre algo cuando te enfrentas a una pintura que no has visto antes, o eres un necio testarudo o la pintura no es muy buena"

-*"Sobre Rauschenberg, artista, y su obra"*.-SILENCE. pàg. 106-.

En aquest context neix Fluxus, grup heterogeni d'artistes i no-artistes l'obra dels quals, inspirada en una multiplicitat de formes i perspectives, pot ser definida, per damunt de tot, com a "intermèdia" o "interdisciplinària".

George Maciunas li va donar el nom al moviment i en va assumir la coordinació. En un dels seus manifestos "*Fluxus Art-Amusement*" diu que és "*una fusió de Spike Jones, el vodevil, el gag, els jocs infantils i Duchamp*".

Els artistes que formen part del moviment Fluxus, defugen de les institucions artístiques convencionals i pretenen arribar al públic directament. El seu terreny preferit és el "happening" i la "performance" però inclou cinema, poesia, teatre, pintura, vídeo, música, textos i manifestos que programen i publiquen eludint la "indústria cultural".

S'acostuma a citar com a punt de partida la interpretació que Nam June Paik va fer d'una composició del músic minimalista La Monte Young.

La partitura només indicava:

"Dibuixeu una línia recta i seguïu-la".

Nam June Paik va posar el cap, les mans i la corbata en un cossi ple de tinta i suc de tomàquet i va anar deixant un rastre rectilini arrossegant-se per una tira de paper. El resultat es conserva ara en el Museum Wiesbaden.

La transgressió de les pautes establertes fins el punt de crear el dubte de què és i què no és obra d'art és una característica constant de Fluxus.

En aquest cas, l'obra és la composició de La Monte Young? o bé ho és la *performance* que en fa Nam June Paik? o potser la veritable obra és l'objecte que en resulta?

En les diferents activitats del grup hi varen participar un gran nombre de col·laboradors. Els més significatius a part dels ja citats són: Robert Watts, Geroge Brecht, Yoko Ono, Alison Knowles i Takehisa Kosugi.

Dos altres moviments agafen força a mitjans del segle XX: el "Pop Art" i el "Minimalisme".

El Pop Art reacciona contra l' "Expressionisme" i recupera un dibuix de traç clar i definit i que com la "Música Pop" s'aparta de la cultura elitista buscant els seus referents en la cultura de masses: la publicitat i el còmic en la pintura, i els conjunts de rock en la música.

Portades de LPs de la The Velvet Underground o Rolling Stones fetes per Andy Warhol són exemples que s'han convertit en icones referencials d'aquesta època.

El Minimalisme, llenguatge sobri i auster, comença com un corrent pictòric i sobretot volumètric que utilitza colors plans, formes pures i elementals, i dona una gran importància a l'espai que envolta l'obra. En són un exemple: Donald Judd, Sol Lewitt.

Posteriorment, el minimalisme arrela amb força en la música, on s'utilitza la repetició com a element compositiu bàsic -La Monte Young, Terry Riley, Steve Reich, Philip Glass- i acaba donant cabuda a una personalitat tan rica, polièdrica i profunda com és el cas del dramaturg i director d'escena Robert Wilson.

Aquest artista, crea obres d'una bellesa colpidora, utilitzant els moviment lents de la dansa Butoh, la concepció pictòrica de la llum i la dilatació del temps per modificar la percepció de l'espectador.

Mentre el món viu aquest moment creatiu i eufòric, Catalunya i Espanya es troben sotmeses a una dictadura aclaparadora, poc amiga d'alegries revolucionaries i que dificulta tant com pot l'entrada de nous corrents artístics i d'opinió.

Malgrat les dificultats, alguns joves artistes desenvolupen un discurs personal, reeixit i sovint molt en sintonia amb les avantguardes europees i americanes.

Un cas significatiu es Josep Maria Mestres Quadreny que, juntament amb el poeta Joan Brossa, crea un interessantíssim conjunt d'obres difícil de catalogar, que estan entre el teatre musical, el ballet i l'òpera.

J. M. Mestres, col·laborà també amb artistes plàstics com Antoni Tàpies i Joan Miró. Desenvolupà nous sistemes d'escriptura que fan que les seves partitures siguin directament petites obres d'art visual. Va proposar obres amb un gran component d'aleatorietat com és el cas de "Self Service", on l'interpret és el propi públic que ha de tocar instruments de percussió seguint unes indicacions sobre un planell de Barcelona.

J. M. Mestres, és un dels pioners de la música electroacústica a l' Estat i li devem a ell, el fet que al 1974 arrenqués conjuntament amb Andrés Lewin-Richter i Lluís Callejo la Fundació Phonos que acollia el primer estudi de música electrònica d' Espanya i on es formarien en les classes de Gabriel Brncic molts dels més interessants compositors de les següents fornades: Jep Nuix, José Manuel Berenguer, Javier Navarrete, Alberto Iglesias, Claudio Zulian, Xavier Maristany, Joan Saura, etc.

Actualment Phonos forma part de l' Institut Universitari de l' Audiovisual de la Universitat Pompeu Fabra des d' on desenvolupa un importantíssim treball de formació pedagògica, de desenvolupament de noves eines informàtiques i de recerca de nous camins creatius.

Una altra personalitat que cal esmentar es Carles Santos. Aquest pianista virtuós comença interpretant els clàssics. Més tard, s'interessa per les avantguardes, funda amb J. M. Mestres Quadreny el "Grup Instrumental Català" i passa a crear la seva pròpia música. A continuació la seva activitat es diversifica: escriu textos, fa vídeos, fotografia i col·labora amb tot tipus d'artistes, Joan Brossa, Cesc Gelabert, Agustí Fernández, Jordi Benito, Antoni Abad, Pere Portabella,... Finalment crea un tipus d'espectacle en el que, conjuntament amb la música, el teatre, la dansa, la il·luminació i l'escenografia agafen una gran importància. Són obres pensades per a ser vistes en directe, molt "performàtiques" amb un llenguatge proper al minimalisme, però amb un sabor mediterrani que les singularitza i que fa que tinguin un gran èxit internacional.

També resulta singular el cas de Llorenç Barber que després d'establir contacte amb Berio, Ligeti, Kagel i Stockhausen a Darmstadt, desenvolupa una carrera que el porta per la "poesia fonètica", la "electroacústica" i la "improvisació", allunyant-lo de l'ortodòxia musical i apropant-lo a l'art sonor.

Llorens Barber, desencantat de la litúrgia tradicional de la sala de concerts i fascinat per la riquesa tímbrica de les campanes, troba en les ciutats i els seus campanars un espai idoni per realitzar les seves obres. La multifocalitat de les fonts sonores que els campanars proporcionen, crea una profunditat de camps sonors que situen a l'auditor passejant en una perspectiva d'escolta inèdita -Roraate. Barcelona 21 de abril, 1995-.

En el darrer quart del segle XX, l' espectacular evolució de les tecnologies especialment les relacionades amb la informàtica marca les tendències de l'art.

La comercialització i l'abaratiment dels instruments electrònics fa que la música electrònica envaeixi la música popular. Als anys 80 amb l' "Electro Pop" i la "Dance Music", i als 90 amb tots els seus derivats "techno", "àcid", "dub", "house",...

La vella preocupació de Cage i Stockhausen per l'espai en què es produeix el fet artístic porta a desenvolupar la idea d' "Instal·lació", on directament s'utilitza l'espai d'exposició per crear un ambient o una experiència global en la que intervenen diversos sentits o el cos sencer de l'espectador.

Normalment s'hi transita i s'hi interacciona i s'hi pot incorporar tot tipus d'elements, tècniques i mitjans tecnològics: llum, mitjans informàtics, so, vídeo, Internet,... L'obra de l'artista Eulàlia Valldosera n'és un exemple.

Internet es converteix en un nou territori on desenvolupar l'art. En aquest àmbit, neix el "Net.Art" . Un dels seus representants n'és Antoni Muntadas.

Les eines que va oferir la "música concreta" conjuntament amb el desenvolupament de "l'ecologia acústica" dona peu a nous camps de creació com ara els Paisatges Sonors "Sounscapes". Exemples: Orquestra del Caos, Francisco Lopez,...

Molts artistes que no provenen del camp musical incorporen o utilitzen el so en les obres amb un criteri deliberadament "no musical". Per diferenciar-ho del que encara s'entén com a "musical" es comença a emprar el terme Art Sonor "Sound Art".

Interdisciplinari com la majoria de gèneres de l'art contemporani, l'Art Sonor recull el happening i la performance com a herència de Fluxus. -Ryoji Ikeda, Christian Marclay, Gordon Monahan,...

CONGRESSOS I PROJECTES PEDAGOGICS D'INTERÉS RELACIONATS AMB LA RECERCA.

En aquest apartat es mostra un recull d'informació de l'assistència a dos congressos i de la recerca de projectes educatius actuals relacionats amb aquest projecte.

No s'ha tractat de desplegar la informació sinó de donar a conèixer, per a futurs investigadors, espais on s'invita a la reflexió sobre el futur de les arts.

Espais on hi ha una clara proposta per la inter-transdisciplinarietat i on el risc passa a ser un repte engrescador a superar, tot fent ús d'una gran creativitat, imaginació i innovació.

III CONGRÉS DE LES ARTS VISUALS.

Barcelona.- setembre 2009

Aquest tercer Congrés de les Arts Visuals l'enunciat del qual era “ *Per un diàleg entre les Arts*”, va ser d'especial interès per a aquesta recerca.

En la primera pàgina de presentació el Sr. Jaume Barrera, President del Comitè Científic diu:

“...aquest congrés d' educació sobre les arts visuals ha fixat el seu interès en un dels apartats educatius que millor pot reflectir i induir aquest desig: establir un diàleg entre les arts de manera que es creïn evidències i es generin inèrcies sobre la riquesa del creuament disciplinar en totes les seves variants i dins de l'àmbit de les arts visuals, musicals i escèniques”.

“...el diàleg entre les arts ha estat i està contribuint a visualitzar i donar sortides a aquesta tant especial complexitat del món contemporani”.

Les intervencions esdevingudes en aquest Congrés va fer palès una vegada més la inquietud per anar experimentant noves formes de comunicació entre els diferents llenguatges artístics.

Es va aportar informació sobre experiències i canvis curriculars en l'àmbit artístic en altres països. Es va poder compartir pràctiques pedagògiques que s'estan desenvolupant en diferents centres d'ensenyament i es va fer evident que encara hi ha molt camí per recórrer ja que es va trobar a faltar més presència de les arts escèniques, dansa i música.

www.xtec.cat/agenda/pdf/congres_arts_visuals.pdf

CONGRÉS "NIÑOS DEL TERCER MILENIO"

Barcelona.- abril 2010

En aquest Congrés, es van reunir un nombrós grup d' experts/tes on van exposar pràctiques educatives que s' estan realitzant en escoles, la majoria d'elles, alternatives als ensenyaments oficials.

Diferents psicòlegs/es, pedagogs/es, professors/res i formadors/res van facilitar iniciatives als participants, per ajudar els/les alumnes a descobrir tots els seus potencials i afavorir l' aprenentatge, no com una imposició sinó com una aventura amena i participativa.

Es van presentar diferents projectes educatius on l'art i l'educació integral és l'eix vertebrador de les diferents propostes.

<http://www.ninostercermilenio.blogspot.com/>

1ER. CONGRESO NACIONAL DE ARTETERAPIA – FEAPA-

Girona.- març del 2010

A partir dels anys 70 apareix una nova professió en els països anglosaxons relacionada amb els mitjans artístics, la de l'artterapeuta.

Artistes i professionals de diferents àmbits formats en aquests estudis, entren a formar part del teixit social. Col·laboren amb psicòlegs/es, psiquiatres i psicopedagogs/es en escoles, hospitals, serveis socials,...i contribueixen mitjançant les eines artístiques -arts visuals, dansa, música, drama- a millorar l'estat psíquic i emocional de les persones.

A Catalunya fa una dècada que van començar estudis relacionats en l'artteràpia. Comparativament amb altres països, aquesta és una formació amb pocs anys de tradició en el nostre país.

Aquest primer Congrés va reunir a diferents associacions d'artterapeutes agrupades en una sola Federació, la FEAPA, d'àmbit estatal.

Associacions participants:

- Asociación Profesional Espanyola de Arteterapeutas (ATE) amb seu a Barcelona. www.arteterapia.org.es

- Asociación Foro Iberoamericano de Arteterapia (AFIA) amb seu a Madrid. www.Arteterapiaforo.org
- Grup per a la Recerca i Formació en Artteràpia. Associació Professional s'Artteràpèutes (GREFART) amb seu a Barcelona i Girona. www.grefart.es
- Asociación de Arteterapeutas Transdisciplinarios para el Desarrollo Humano (ATH) amb seu a Barcelona. <http://www.ispa.es>
- Asociación Profesional de Arteterapeutas de la Región de Murcia (MURARTT) amb seu a Murcia. www.urartt.org

Els objectius d'aquest primer Congrés van ser:

- El de propiciar, per primera vegada, la trobada entre professionals de l'artteràpia de tot l'estat espanyol.
- Donar a conèixer els treballs que s' estan realitzant en diferents àmbits.
- Donar a conèixer l' Artteràpia a professionals i col·lectius de camps afins.
- Presentar públicament la FEAPA.
- Consolidar Grups de Treball que articulessin el desenvolupament de la Federació.

Es van desenvolupar tres eixos transversals i tres eixos temàtics:

Eixos transversals:

- Investigació i Formació continuada.
- Teoria, tècnica i Metodologia en la intervenció artteràpèutica
- Desenvolupament Professional de l'artteràpia.

Eixos temàtics:

- Artteràpia, salut i salut mental.- Intervencions artteràpeutes amb persones amb problemes de salut en contextos hospitalaris, institucionals o altres, així com de salut comunitària i el tractament o la rehabilitació psicosocial de persones amb problemes i / o trastorns de salut mental.
- Artteràpia i educació.- Intervencions artteràpeutes en contextos educatius formals i no formals.
- Artteràpia en intervencions comunitàries. Intervencions artteràpèutiques per al desenvolupament comunitari, la prevenció de la violència o la desigualtat i el tractament i integració social de persones en situació de conflicte

<http://www.congresofoeapa.com/>

PROJECTE TAI. WORKSHOP. SINTAXI CREATIVA

-Art, Disseny, Transdisciplina, Creativitat i Innovació-

El Projecte TAI –Taller d'Art Interdisciplinari- va néixer l'any 1996 dins l'àmbit dels estudis artístics de l'Escola d'Art i Disseny de Terrassa.

Es tractava d'un taller de creació artística interdisciplinar que implicava a alumnes i professors del Conservatori de Música, l' Institut del Teatre i de l'Escola d'Art i Disseny.

Després de molts anys d'anar presentant i construint propostes molt interessants, aquest any, a passat a configurar-se en un nou format.

Aquest projecte està dirigit per l'artista i director de l' Escola d' Art i Disseny de Terrassa Gabriel Verderi.

Està adreçat als alumnes dels cursos superiors d'art i disseny i ex-alumnes de l'escola.

Es defineix com un Workshop transdisciplinari de creació entre art i disseny. Un espai per compartir coneixements i experiències. Un àmbit per a reflexionar, fer i comunicar idees noves.

Es tracta d'un període concentrat de reflexió i de treball pràctic sobre un subjecte particular.

És un espai on un grup multidisciplinari d'alumnes, professors, especialistes i professionals del disseny i la creació, comparteixen coneixements i experiències.

Àrea per a catalitzar la ideació, interactuar disciplines i projectar la creativitat.

Es fa una orientació metodològica transdisciplinària amb sistema de treball WIP (work-in-progress).

<http://www.artidisseny.com/tailux/>

PROJECTE DE L'ESCOLA "CAMINS" DE FRANQUESA DEL VALLÈS

L'escola "Camins" que es va iniciar l'any 2009 a la localitat de Franqueses del Vallès.

Es tracta d'un projecte innovador de l'escola "Camins" que es va iniciar l'any 2009.

Aquest projecte d'escola fa especial atenció en construir el coneixement a partir de l'art, el treball amb els diferents sentits, el treball amb les emocions, la relació amb la natura, la quotidianitat i l'entorn on vivim.

S'organitzen a través d'escenaris diferenciats per nivells i continguts:

TRAM 1 -P3-P4.- espais de joc i aprenentatge:

- Escenari del carrer, que recrea el que passa a la vida quotidiana
- Escenari familiar, que recrea el que passa en una casa, botiga, el metge,...
- Escenari creatiu, pensat perquè els la criatura faci construccions
- Escenari teatral, pensat perquè es transformi en allò que vol ser en aquell moment, ja pot ser a través del maquillatge, de les disfresses,...
- Escenari del taller, espai pensat perquè experimenti i provi i faci el que vulgui amb tot de materials que hi ha al seu abast
- Escenari de l'aigua

TRAM 2 -P5-1er.-

Segueixen essent espais d'aprenentatge. Són sessions a partir d'una proposta i els alumnes experimenten l'entorn d'aquesta i manipulen els diferents materials.

- Escenari científic de l'aigua
- Escenari teatral, on s'escenifiquen comptes concrets i d'altres relats.
- Escenari del taller, experimenten amb materials diversos
- Escenari de l'hort, on experimenten amb la terra i les plantes
- Escenari del so
- Escenari de descoberta de l'entorn. Per exemple, a partir de l'escriptura d'una carta seguint tot el procés fins que arriba a casa.

Tant a Tram 1 com a Tram 2, els grups estan formats per alumnes de diferents nivells. Es prenen decisions de manera assembleària i conjunta.

A Tram 1, la decisió de participar en un taller o altre és lliure. Es pot donar el cas que un/a alumne vulgui repetir el mateix escenari. En aquest cas, se l'hi dona la llibertat perquè faci aquestes repeticions ja que ens indica que allà està passant alguna cosa.

A Tram 2, és lliure l'ordre en que fan els escenaris però han de passar per tots, però els alumnes trien el seu itinerari.

Recull d'alguns fragments de l'entrevista amb la directora de l'escola.

En l'entrevista, la directora va anar ensenyant els espais creats per als diferents escenaris, tot explicant el projecte educatiu. Recollit d'una manera sintètica en l'apartat anterior.

A continuació he seleccionat dues preguntes per l'interès que crec tenen les seves respostes per entendre d'una manera més definitòria la base on es construeix el projecte educatiu d'aquesta escola.

Com arribes a la conclusió que vols construir una escola on l'art és la base de l'ensenyament i de l'aprenentatge?

-El que m'ha donat a mi l'art no m'ho ha donat res més a la vida. Crec que és un canal directe d'entrada al món interior de qualsevol persona i que, a partir d'aquest canal, tu pots estirar absolutament tot.

És molt difícil que algú es tanqui davant d'una música, d'una obra d'art. És un canal directe per treballar les emocions.

L'art fa que es pugui saltar la barrera de la raó i es pugui anar directament al cor de la persona i a la emoció més primària.

*El fet de que els alumnes s'hagin d'anar qüestionant el per què de les coses crea un hàbit de curiositat i de recerca, de voler conèixer, de voler saber,... Això és el més important per poder conformar un **projecte educatiu**.*

*L'art estimula l'aprenentatge de qualsevol àrea i dona bases per fer un **aprenentatge competencial**. Es tracta d'aprendre a partir del propi interès i d'estimular el saber. L'art t'ofereix perspectives diferents cada dia.*

A través de l'art pots arribar a aprendre matemàtiques, ciències, idiomes,...?

-Sí. Pots mirar l'art i veure figures geomètriques. La música és matemàtica pura. Pots parlar del temps, les figures rítmiques són meitats o terços,... Tot això poden arribar a ser conceptes matemàtics. Fent cant coral estàs potenciant el treball d'equip. Estàs fent llengua, descoberta de l'entorn, coneixement del medi natural i social.

Es tracta de complir el currículum i treballar competencialment, però la diferència és el camí com s'hi arriba, el mitjà que s'utilitza. No s'ha d'oblidar que les noves tecnologies ens obren un ventall molt gran de possibilitats innovadores a l'hora de treballar. Els alumnes també han d'arribar a ser competents en l'àrea tecnològica.

ARTTERÀPIA. Una Introducció

La història de l'Artteràpia parteix de finals del s. XIX quan Sigmund Freud – pare del psicoanàlisi – utilitzava el dibuix i la pintura amb els seus pacients. Durant la Segona Guerra Mundial, els soldats s'expressaven emocionalment a través del dibuix ja que les paraules es quedaven curtes per relatar el seu dolor. Posteriorment, els malalts psiquiàtrics utilitzaven l'art per expressar emocions en els hospitals.

A partir dels anys 70, en els països anglosaxons podem trobar ja a professionals formats dins aquest àmbit.

A Catalunya, en aquests darrers anys, comencem a trobar professionals formats en artteràpia i treballant en diferents camps del nostre teixit social. Últimament, ja en algunes escoles es dona entrada, amb col·laboració dels serveis psicopedagògics dels centres, a personal preparat en aquesta nova àrea.

L'Artteràpia forma part de les noves disciplines terapèutiques basades en els llenguatges artístics -arts visuals i plàstiques, dansa, música, teatre, escriptura,...- que es van integrant de mica en mica en el món de la psicoteràpia i la psicopedagogia.

La fi no és l'art ni el producte ni els resultats artístics, sinó el procés d'autodescobriment.

El valor de l'acte creatiu no està en el resultat, sinó en el poder transformador que resideix en el propi procés de creació.

Allà on la paraula troba obstacles, l'expressió artística és una sortida per desbloquejar sentiments i traumes profunds ajudant a l'individu a recuperar l'autoestima i seguretat en si mateix.

Es tracta de fer un acompanyament donant recursos per a l'expressió i treballant des de l'indirecte i la metàfora.

Segons Jean-Pierre Klein, " *L'artteràpia no és una "pausa" en les imatges, ni un pla fix, ni un quadre on es poden comentar sàviament els significats ocults o les formes utilitzades, sinó un procés del que donar compte en el temps* (Klein, 2006:67)

L'art és una eina important per estimular i potenciar les emocions i possible esdevenidor de canvis importants en l'individu.

En aquests moments, en molts països europeus i també als EUA, podem trobar arteterapeutes en les escoles, hospitals, llars d'avis, psiquiàtrics... L'art, és utilitzat com una eina d'acompanyament en el creixement personal i mediador de possibles conflictes tant personals com col·lectius.

L'art dins totes les seves possibles manifestacions, pot esdevenir una eina molt útil per fer que aquestes emocions puguin ser transferides i reconduïdes amb l'ajut de persones formades en aquest tema.

Aquests estudis arteterapèutics tenen molta utilitat pràctica dins les nostres aules, més ara on la interculturalitat, la globalització i els canvis socials i estructurals estan presents entre nosaltres i fan que l'ensenyament, avui dia, sigui una carrera d'obstacles on la imaginació i les ganes d'investigar i aportar propostes noves, siguin benvingudes.

ENTREVISTES A ARTISTES I ARTTERAPEUTES

Aquest apartat el considero important incorporar en el projecte perquè el contingut de les declaracions dels diferents personatges entrevistats són molt clarificadors per comprendre l'abast i significat de gran part d'aquesta recerca.

ENTREVISTA A TONI MIRA (ballarí i coreògraf)

Referent de la creació contemporània actual al nostre país, es presenta Toni Mira com un consolidat creador i compromès coreògraf. Graduat en l'especialitat de dansa contemporània a l' Institut del Teatre de Barcelona. Estudiant d'arquitectura fins cinquè curs i coneixedor gran estudiós de l'espai.

Una de les darreres tasques és la creació d'un projecte pedagògic dins les presons rebent el reconeixement de diferents institucions del país.

El 2010 va rebre el Premi Nacional de Dansa de Catalunya que atorga el Consell Nacional de la Cultura i les Arts.

Quan comença el teu interès per la dansa?

-No sé com va néixer. La primera classe de dansa va ser a partir d'una amiga meva que estava en una taula al meu costat, a Masnou, a l'estiu, i va dir que anava a classes de dansa a Sarrià. Suposo que com que m'agradava ballar a les discoteques i tothom deia que li agradava molt com ballava i m'expressava amb el cos molt bé, això em va animar.

Jo volia ser arquitecte i de fet estava estudiant tercer d'arquitectura. Em va cridar molt entrar en aquest món. Tot el que volia canalitzar a través d'arquitectura, a partir de la dansa ho podia canalitzar. La veritat és que mai he fet una reflexió del perquè. És evident que la meva passió és la dansa, perquè fa 30 anys que m'hi dedico.

Vaig entrar en un món que em va emocionar molt,... cada vegada més.

Va arribar a un punt que la dansa em va atreure més que l'arquitectura. I va arribar un moment que en comptes d'anar a l'escola anava al teatre a ballar.

De quina manera han influït els coneixements d'arquitectura a l'hora de fer una coreografia?

-Jo crec que inconscientment m'ha influït moltíssim. De fet són dues arts que treballen sobretot l'espai. Jo sempre dic que, fins i tot, són absolutament complementaries. No existeix la dansa sense arquitectura ni l'arquitectura sense dansa perquè un espai si no s'hi mou algú, encara que només sigui una mirada, aquell espai és inexistent.

L'espai necessita una coreografia, encara que sigui un admirador, perquè existeixi, i de fet en una dansa, a la que et mous estàs creant una arquitectura perquè estàs creant espais de temps i de gent.

És una concepció una mica filosòfica però la relació és absoluta.

Curiosament la primera coreografia que vaig fer quan era un desconegut i em vaig presentar en un concurs fa 25 anys, va sortir una petita crítica a "El País" que la van titular "arquitectura " i en canvi no hi havia cap element arquitectònic, simplement eren 4 ballarins que ens movíem per l'espai.

A mi m'agrada molt la ciència, les matemàtiques, la física. De fet vaig estudiar 1er de física. Els metres, el temps, els espais, les diagonals, la geometria és una cosa que sempre m'ha apassionat tant interiorment com exteriorment.

El canvi gran per a mi ha estat quan han començat a entrar les emocions. Per això sempre m'ha agradat barrejar píxels i gotes de suor amb vídeo. I en la dansa, barrejar centímetres i metres d'emoció. Són dues coses que es mesuren molt diferent però tenen una certa connexió....sempre m'ha agradat molt fer emocionar amb les matemàtiques....donar-li sentit humà a les coses que en principi no en tenen com ara la geometria. La geometria és molt freda però, segons com la utilitzis, pot ser molt emocionant.

Des del punt de vista d'un ballarí com definiries el color ?

- Jo puc expressar colors ballant, cantant, pintant No considero el color com una cosa a explicar. Ballant evidentment puc sentir colors. Hi hauran escenes meves que tindran un color ..són jocs que faig amb els nens i amb els presos i ballem mirant d'expressar colors...

Jo crec que les emocions tenen colors , els moviments poden arribar a tenir colors. Ballo blau o ballo vermell. Ho sento rosa, ho sento verd, però no ho verbalitzo.

I la textura ?

- És el mateix. Hi han textures diferents, que també formen part de l'emoció. L'emoció la podria expressar amb textures , colors, i jo l'expresso ballant.

El temps?

- El temps és molt important en la dansa. Sempre, existeix. M'agrada estudiar el temps i fragmentar-lo, llavors pots veure què passa a cada moment. Evidentment els silencis són absolutament magnífics perquè...hi cap tot en un silenci.

I com definiries l'espai?

- Com a estudiant d'arquitectura i ballarí , a partir del cos, hi ha un espai intern que és tot un món arquitectònic complicadíssim en el qual hi ha fisicalitat, emocions, etc. Hi ha un espai intern per descobrir a tothom que és una de les parts de la dansa. Després, hi ha un espai extern, en el qual hi ha altres espais interns com ara tu, com ara un company i altres ballarins.

M'agrada tractar l'espai/temps com alguna cosa que remou les emocions...

La teva relació amb l'obra de l'arquitecte Mies van der Röhe és bastant profunda. Ens ho podries explicar?

-També té alguna cosa de casual. És evident que ara, si ho penso, el Mies és un dels arquitectes que em dona més espai. És el que em dona la pàgina en blanc millor per poder expressar les meves idees. Penso que el contrast de veure Mies, junt amb el cos humà, en cap altra arquitectura passa.

Una flor o una persona en un edifici de Mies van der Rohe, pren importància l'edifici, la flor i l'home d'una forma molt important.

Jo, abans de fer un espectacle sobre el Mies, ja incorporava en les escenografies un quadrat blanc. No sé per quina raó un quadrat . I si agaféssim una arquitectura del Mies , un quadrat blanc segurament el definiria bastant bé. O sigui que hi ha alguna cosa d'ell que sempre m'ha apassionat. El que passa que em van proposar de fer un taller de dansa per estudiants d'arquitectura i arquitectes al pavelló de Mies a BCN. I malgrat que ja coneixia el pavelló, va ser quan vaig entrar-hi , que vaig relacionar tot el que havia estudiat quan era jove en l'escola d'arquitectura. Allà ho vaig viure amb el llenguatge que jo ara entenc millor, la dansa. Després, vaig demanar una beca per conèixer a fons el Mies i me la van donar. A partir d'aquí, va ser estudiar-lo, no des d'una perspectiva arquitectònica perquè hi ha milers i milers d'estudis, sinó des d'una perspectiva més emocional i sobretot, veure com un home, un ésser viu al costat de la seva arquitectura es transforma encara més.

L'espectacle ja s'ha fet, i allà es va quedar amb una gran experiència acumulada .

La relació amb les noves tecnologies, sobretot del vídeo, el món de la imatge,... d'on prové?

- Fa 13 anys de la primera vegada que vaig utilitzar el vídeo.

És una de les primeres companyies que va començar a utilitzar-lo amb un espectacle que es deia "Papus". Una de les escenes hi havia un videomòbil i, a partir de llavors, vaig veure que era un llenguatge molt proper, que m'ajudava molt a explicar coses.

Una cosa curiosa és que sempre he utilitzat l'escala 1:1 És a dir que sempre he mostrat altres persones, ballarins o a mi mateix, però sempre a escala real, cosa que no ho definiria com a nova tecnologia sinó com a vídeo. El que sí és cert és que fa poc vaig descobrir que a més a més havia una nova tecnologia que era la dels ordinadors, dels softwares, de les càmeres digitals, de les llums infraroges, dels sensors,... Fa uns anys que hi treballo.

Al principi era una mica complicat perquè creia que era una tecnologia que s'havia d'utilitzar amb molta cura, sobretot venint del món de la dansa. Ara fa uns anys que treballo amb el David Dalmazo, una persona que coneix bé tot el món digital dels píxels i dels softwares i em sembla un llenguatge molt interessant, però que s'hi ha de tenir molta cura.

Fas una tasca bastant intensa i important dins escoles i també treballes molt amb nens...

- Sobretot la Clàudia és la que ha estat una mica el motor de fer tot això. De fet es curiós perquè moltes de les coses que estic fent, no han estat una premeditació

venen donades , suposo que és perquè sóc una persona inquieta i que està bastant alerta a la vida.

M'ofereix coses i quan una cosa m'interessa l'agafo. La companyia, durant els deu primers anys havia fet espectacles per adults i jo mai havia fet espectacles per nens.

Amb la Clàudia comentàvem que en els espectacles, venien adults amb nens i, els nens, tenien una pròpia lectura de l'espectacle. A vegades bastant més interessant que podien tenir alguns adults.

Concretament, en un espectacle que es deia "Què dius que què?", hi havia una escena d'unes cadiretes on els nens treien unes lectures per mi fantàstiques, que fins i tot anaven molt més enllà del que jo volia explicar en escena, amb lo qual varem veure que pel nen, la dansa era un llenguatge amb el que connectava absolutament.

Veiem que és un món emocionant, un món fantàstic i ens agrada molt fer-ho.

El primer llenguatge que tenim és la dansa: expressar-se amb el cos, el gest, la mirada, les emocions,... després ens ensenyen el llenguatge verbal i és fantàstic. Després però, perdem el primer que és el que no menteix i és el que ve de dintre, l'autèntic.

Jo crec que quan les coses es verbalitzen, perden intensitat emocional i arriba un punt que només treballem amb el cap i, la dansa, el que justament fa és compartir amb el cos, amb l'ànima, el cor i amb les emocions que estan per tot arreu. Això un nen ho sap molt bé.

Sé que estàs treballant a les presons. D'on parteix aquest fet?

- Va arribar també per casualitat. Hi ha una associació que es diu Firmatur que està treballant el tema de vídeo. Primer a la presó de "Quatre Camins" amb joves i després amb homes i, els va arribar una convocatòria de "La Caixa" que havien de ser, apart d'una associació social, s'havien de trobar amb un artista i plegats fer una proposta artística-social.

El taller era de tres mesos amb dones de la presó preventiva. Crec que va tenir un èxit absolut.

Jo tenia certa por perquè mai havia treballat en una presó, n'hi hi havia entrat i no s'havia si jo seria capaç de fer un treball artístic amb les dones de la presó. Realment ha anat més lluny del que em pensava i m'ha enriquit i ens ha enriquit a tots moltíssim. Tant humanament com artísticament. A tots ens ha fet créixer.

Ha estat un treball tan interessant i enriquidor, que l'estem seguint fent. Cada dia descobreixes coses noves.

Tu has aportat molt per aquest col·lectiu però, i ell, què t'ha aportat a tu?

- Jo crec que m'ha aportat moltíssimes coses. Són persones i tenen molt a dir. T'expliquen coses magnífiques. Te n'adones que la llibertat que té el món de l'expressió és tan absoluta que aprens: d'un gest, d'una idea,...i sobretot, d'una mirada.

He vist unes mirades que ni els millors dels actors podrien representar.

Creus que la dansa pot ajudar a treballar la part interna -les emocions,...?

- Absolutament cert.

Crec que des de la dansa no s'entén cap moviment que d'alguna forma no remogui alguna emoció. Fins i tot fent exercicis d'escalfament.

Qualsevol moviment passa pel cap, però per arribar a la cama ha de passar pel cor i l'ànima. És a dir, que una aixecada de braç ben feta aporta emoció i aquesta aixecada de braç t'emociona a tu mateix, potser és una mica complicat d'entendre.

En síntesi: Què és per tu la dansa?

- La dansa per a mi és tot. Perquè com a coreògraf que sóc, miro el món com es mou física i emocionalment. Evidentment de les persones, m'agrada mirar els seus cossos. Com es mouen, com miren... i per això la dansa per a mi, és una forma de viure perquè contínuament, per deformació professional, em miro més el món com un moviment.

La dansa, crec, que és patrimoni de la humanitat, és a dir, tothom en el fons, balla.

El món és una dansa i una persona caminant pel carrer també ho és. Estem fent dansa, quan la persona que la mira o la que la fa en pren consciència de que allò és un moviment respecte a un espai.

Per a mi, la dansa ho és tot. És una forma d'expressar-se.

ENTREVISTA JOSE MANUEL PAGAN

José Manuel Pagán Santamaría. Pianista i compositor suís resident a Catalunya. Va estudiar als Conservatoris de Madrid i de Barcelona, i s'especialitzà en música contemporània. Professor del màster interdisciplinari d'Artteràpia de la UVIC.

Què és la musicoteràpia? I com es treballa?

-Anomenem Musicoteràpia a la utilització de la música i el so en els processos terapèutics i de desenvolupament personal de l'ésser humà.

La musicoteràpia, té dues branques, l'activa i la receptiva.

La musicoteràpia activa s'aplica als pacients que, amb força capacitat cognitiva, tenen també mobilitat i capacitat de vocalització suficients com per participar activament en la creació de cançons i música rítmica.

I

En la receptiva, la sonoteràpia, no poden participar activament, però s'obren emocions. Interiorment tenen la mateixa sensació com si participessin.

La veuteràpia està inclosa en la musicoteràpia. La veu és com un instrument. Es pot treballar amb veu, percussió, instruments melòdics...

Quins instruments són més adequats per treballar la sonoteràpia?

- Pel tipus de pacients a qui va dirigida la sonoteràpia és més important la part inconscient que està molt present. La sonoteràpia no es dirigeix a la ment racional sinó al sistema límbic, que és el gestor emocional i al reptilià que és el més primitiu de tots. Però sobretot al Cervell emocional (límbic).

En la sonoteràpia no és tan important la melodia i els acords sinó el timbre sonor que tenen aquests instruments, que és molt penetrant i incisiu per a la persona. Els instruments més indicats són aquells que tenen molt poder per entrar dins les persones, perquè tenen la vibració molt prolongada i el focus d'emissió no és direccional sinó envoltant. Per exemple: el monocordi. L' instrument es posa a l'esquena o panxa del pacient i les vibracions van penetrant a poc a poc. També es pot utilitzar altres instruments com per exemple: els bols tibetans , unes campanes de vent, el tambor chamànic, el tambor oceànic que imita el soroll del mar...

En quins tipus de pacients és aconsellat treballar la sonoteràpia?

- La sonoteràpia està pensada per treballar a nivell cel·lular i a nivell orgànic. Les persones que tenen poca capacitat cognitiva són les que poden aprofitar més aquesta variant de la musicoteràpia.

Un/a jove amb paràlisi cerebral, pot ser com un nen/a de mesos a nivell cognitiu, encara que tingui 25 anys. La part conscient neocortex és molt petita però la inconscient és enorme com un oceà i és el moment de treballar aquest món inconscient.

La vibració va entrant a poc a poc i va netejant la part que és diu homeòstasi.

Jo treballo aliat a l'*homeòstasi* que és la que sap realment on es necessita l'energia. *Homeòstasi* és el conjunt de fenòmens d'autoregulació que porten al manteniment de la constància en les propietats i la composició del medi intern d'un organisme.

Té la funció d' aconseguir el millor equilibri possible, en tot moment.

Per exemple, l'homeòstasi d'un nen amb paràlisi cerebral, està molt desgastada, si tu l'ajudes amb vibració, amb sonoteràpia, la seva homeòstasi i tot l'organisme en general s'enforteix.

El cos és un tot, per tant no podem focalitzar en una part.

Les recents investigacions científiques han descobert que les nostres cèl·lules són extremadament sensibles a la vibració. L'aigua que contenen i les envolta són un gran amplificador del so, capaç de transmetre l'energia vibratòria amb una gran precisió, amplificant i distribuint-la per tot l'organisme.

Està aconsellat utilitzar la sonoteràpia en persones amb estat depressiu, nens hiperactius,...?

- En depressió esta claríssim que sí. És una de les coses mes efectives que hi ha. En la hiperactivitat pot arribar a aconseguir-ho, però primer has de fer al contrari, anar amb les sensacions del nen. En primer lloc, has de posar-te hiperactiu com ell.

La possibilitat de curació, està en posar-te en la mateixa situació anímica que ell perquè així se senti comprès. Ha de sentir que el que tu fas és el mateix que ell sent. Aleshores tu l'has guanyat i podràs anar-lo portant a poc a poca cap a una sortida més positiva per a ell i que no sigui tota l'estona estar reforçant un món que l'esta perjudicant.

Primer música molt activa i poc a poc, reconduir la hiperactivitat cap a una qüestió artística, creativa. Es pot començar a donar voltes, tocar tambors ben fort, i després, després marimbres més suau i més melòdic i a continuació la veu, cantar, primer fort i ràpid i després més lent..Finalment arribaries a la sonoteràpia però, després d'un procés.

O sigui que el pacient hauria de tenir una actitud molt activa no?

- En sonoteràpia no cal, perquè hi ha nens que no tenen motricitat per participar de la sessió, ni cognitiva. Tu has d'aconseguir que obrin la receptivitat.. Si el pacient està dormit és més fàcil perquè el món inconscient està més present. I tu aprofites això. Jo treballo amb nens molt medicats i estan pràcticament adormits. No m'importa, perquè treballem a nivell cel·lular i orgànic. El cervell límbic i reptilià i l'homeòstasi estan actius.

I en el cas de centres d'ensenyament. Nens amb autoestima molt baixa, hiperactivitat, medicats..en aquest cas, hi ha d'haver una participació activa d'aquests nens?

- Per la sonoteràpia no cal que participin activament, una altra cosa és per la musicoteràpia activa. Però si tu veus que no participen, pot ser milers de raons aleshores s'ha de buscar un altre mètode. La teràpia s'ha d'ajustar a cada cas. Exemple: si no vol però té capacitats, podem actuar de dues maneres: o esperar amb actitud creativa o sinó comences tu a fer música per tu i xiuxiuejant, cantant, tocant, fer salts, tirar-me a terra i tocar diferent, normalment, el nen/a acaba per interessar-se.

Com és millor treballar en grup o individualment?

- Crec que és ideal treballar en grup, però a vegades alguna persona del grup no pot seguir el ritme. Quan això esdevé, és quan jo recomano les sessions individuals. Tinc una part del meu temps reservat per a sessions individuals perquè necessiten aleshores un tractament més especialitzat i personalitzat.

Com creus que s'hauria de donar la música a les escoles?

El problema de l'ensenyament d'aquesta matèria és que es donen primer les regles i després es fa música. En general, es fa música des del mental.

És com si a un nadó li diguessis: fins que sàpigues les normes gramaticals, i els verbs...no pots parlar. Així ensenyen la música.

La millor ensenyança musical és la improvisació, res de teoria, ni solfeig, ni notes, i passar-ho bé improvisant. Veient el que és la música i que és el ritme, que és la base de tot. A partir d'aquí anar descobrint la música, amb diferents possibilitats, amb diferents instruments... És deixar que els nens descobreixin la música, i es descobreix tocant amb altres.

Els nens han d'aprendre fent música des del primer dia. Són meravellosos, tenen una creativitat increïble,..... si els deixes fan unes coses....

La música es comunicació, no es pot enfocar des del neocòrtex, des de lo racional.

JEAN PIERRE KLEIN i EVA BONET, ARTETERAPEUTES

Entrevista publicada al Boletín de Psiquiatria i realitzada per Fernando Gomez.

ART I CREATIVITAT. Jean Pierre Klein i Eva Bonet parlen de manera distesa en una sala de les oficines centrals del Museu Guggenheim. / FERNANDO GÓMEZ.

JEAN PIERRE KLEIN

Impulsor de la Artteràpia, el francès Jean Pierre Klein dirigeix a París l'Institut Nacional d'expressió, Creació Art i Transformació (INECAT). Psiquiatre honorari d'hospitals i autor i director de teatre, presideix l'Organització Internacional de Teràpies i Mediació (FITRAM) a Estrasburg.

EVA BONET

Llicenciada en Art i Història i deixeble de Klein, coordina a Barcelona la formació en artteràpia de l'Associació per l'Expressió i la Comunicació (AEC). Col·labora amb el programa 'El Museu, espai comú d'integració' per a usuaris de centres de salut mental al Museu Nacional d'Art de Catalunya. Li diuen art-teràpia i és una nova forma de tractament psicològic que es val del petit artista que portem dins per superar el patiment. Els seus defensors diuen que val el mateix per a un trencat que per a un descosit. És la Purga Benito.

Permet afrontar el mateix el dolor físic, que el psíquic, afrontar els mals de l'ànima i superar els obstacles i trampes que la vida va posant en el camí. El Museu Guggenheim celebra aquests dies unes trobades sobre art i cultura sota el suggerent títol de 'Art i Creativitat: reflexos de la ment', dins dels cursos d'estiu de la UPV. Els reconeguts terapeutes Jean Pierre Klein i Eva Bonet van parlar ahir sobre artteràpia.

Artteràpia. De què parlem?

- Jean Pierre Klein: És un acompanyament a les persones que pateixen a través de la seva producció artística. No organitzem espectacles, sinó que els convidem a alliberar a través del desenvolupament de les seves pròpies capacitats per al teatre, la dansa, la música, la pintura, l'escriptura ... Està adreçat tant a persones amb dificultats psíquiques com psicològiques, socials, físiques, de desenvolupament personal.

Val per a tot?

- Eva Bonet: Pot valer, sí.

Siguem pràctics. Pateixo depressió, què m'ofereix l'artteràpia davant d'un terapeuta tradicional?

- Klein: No busquem la causa de la teva depressió, sinó proposar, per exemple, ser l'autor d'un quadre que quedarà impregnat dels teus problemes. Si treballes amb aquest llenç, treballaràs sobre tu mateix.

- Bonet: No posem el dit a la nafra, no busquem el dolor de la persona, ni interpretem el que passa. Fem, més aviat, una estratègia de volta, de circumval·lació, perquè el pacient es trobi amb les formes que surten dels seus dolors.

Entenc que, tard o d'hora, intervindran com a terapeutes ...

- Klein: Només de manera indirecta.

- Bonet: El que importa és el procés de transformació que es dona en la creació.

Gaudir d'un passeig pel Guggenheim pot servir per iniciar aquest camí o forçosament he de desenvolupar una destresa?

- Bonet: Pot servir. L'art ha servit a la societat com a teràpia des del principi de la Humanitat. L'home de les caveres pintava per trucar a la caça, a la fertilitat. Aquest, de fet, és el començament de la Artteràpia. Actualment, hi ha experiències puntuals en els museus. Jo participo en una d'elles.

I en què consisteixen?

- Bonet: Acompanyo a usuaris de centres de dia de salut mental en un museu de Barcelona. Des de la observació, proposem l'organització de tallers. Utilitzem

l'obra exposada com a pretext perquè la persona pugui tocar la seva interioritat, d'entrada, sense dolor.

- Klein: He acompanyat a un nen víctima d'abusos sexuals a aquest procés a través de la invenció de diàlegs amb titelles. En les seves invencions hi havia una violència terrible, amb bruixes i dracs. Aquest era la manera com ell posava en la ficció la violència que sentia dins. A poc a poc, el nen es va alliberar dels seus traumes.

Sobre Van Gogh i Dalí. En què es diferencia l'obra del pacient que vol superar una ruptura de parella del que tracta de vèncer la mort d'un fill?

- Bonet: Jo veig el teu dibuix, la teva pintura, la teva dansa i puc interpretar el que passa, però per a nosaltres això no és important. El que compten són les diferències que es donen en la teva feina durant el procés de maduració de la persona. Nosaltres els acompanyem en aquestes revelacions, li empenyem a evolucionar en l'obra.

Com es dona llavors el salt entre pintar un quadre i un altre més i començar a aprofundir en allò que realment fa mal al pacient?

- Klein: A poc a poc. Sempre hi ha un primer moment de contacte, un petita expressió, després un moment de interioritat.

Llavors, recomanen pintar a qui creu que no pinta res?

- Klein: Exacte! Recomanem el desenvolupament de l'art en el que tu tinguis unes tècniques més desenvolupades. La persona es val de les seves pròpies capacitats.

Si un pensa en artistes com Van Gogh o Dalí diria que l'art no els va ajudar molt a curar ...

- Klein: Hi ha dues maneres d'interpretar l'obra de Van Gogh i Dalí. Un pot endevinar en les seves pintures la depressió o l'esquizofrènia que podien patir. La que ens interessa a nosaltres, la artteràpia, seria la de veure la manera en què tots dos van tractar de superar la seva bogeria a través de l'art.

On és el límit entre la genialitat i la bogeria?

- Bonet: La potència de construcció sanadora que té l'art és també potència de destrucció. Tot depèn del sentit en què aprofitis aquesta potència. A l'espai terapèutic viu la idea de creixement personal i una evolució positiva cap a la sanació, no cap a la destrucció

Com ho feu per que el pacient triï la disciplina artística que millor pugui anar-li o li resulti més eficaç?

- Bonet: l'indueixen des d'una escolta subtil. Amb els nens utilitzo material molt divers i després veig cap a on va ...

Amb els nens pot ser més fàcil, però amb els grans, què fa quan li diuen 'perdoni però és que jo no toco cap instrument, només sé dibuixar ...'?

- Bonet: Té raó ... També treballem en projectes socials, en les presons, barris conflictius, amb gent gran ...

I què fan?

- Bonet: És millor descobrir-ho i sorprendre't. Sempre pots trobar un suport. Per exemple, un espai de plàstica, on hi hagi material per posar la mà de pintura sobre un paper i a partir d'aquí anar agafant a poc a poc altres materials, afegint i construint.

Això em recorda a la pel·lícula 'Ghost' ('Fantasma')...

- Bonet: Ha, ha. Si tens una incapacitat tremenda i et negues totalment, sempre tenim pretextos per donar-te i dur-te cap a la creació d'alguna cosa.

Un pretext?

- Bonet: Sí, un relat, una història, una imatge que pugui donar-te peu a localitzar un patiment, a trencar amb la por al paper en blanc, una imatge, un conte.

- Klein: Treballes sobre tu mateix sense dir-ho expressament. Oscar Wilde va escriure 'Doneu-li una màscara i us dirà la veritat'. La artteràpia és l'art de la màscara.

Digestió d'emocions. Poden reconèixer l'estat d'ànim dels seus pacients només amb veure els colors amb que vesteixen?

- Bonet: El color està associat a múltiples experiències que es viuen des que ets petit. Tradicionalment es relaciona el vermell amb la vitalitat, el negre amb el dol, però això és cultural. En realitat, tu no saps què li ha passat a aquesta persona en relació amb aquest color.

L'artista buida seu interior davant d'una obra?

- Bonet: Més que buidar, un sempre busca. Més aviat crec que un digereix. Jo assimilo el procés de creació artística a un procés de digestió d'emocions i vivències. Un digereix per poder nodrir i metabolitzar després. En aquest procés de discriminació entre el que et serveix i el que no, un comença a construir-se. Comença la cerca.

He llegit que les persones més feliços no se senten atretes per la creació. Ho creuen així?

- Klein: Crec que quan un se sent més autor en el camp artístic es torna també una mica més autor en la seva vida.

- Bonet: L'acte de crear és inherent a la vida. Potser una persona molt feliç no es plantegi tot això com un procés de creació, però segurament, en un aspecte o en un altre de la seva vida, està creant. Encara que no ho sàpiga, està creant la seva pròpia vida feliç.

TESTIMONI

Aquest és el recull d'unes reflexions fetes per una persona que va passar per un procés personal dur i difícil i ...

D'on va venir l'impuls de pintar?

-A partir d'un temps en depressió i angoixa, es van ajuntar molts malestars de tipus diferents: en el treball, estres per un excés de feina i problemes emocionals importants.

El bloqueig intern era tant insuportable, que intuïtivament i com un desig espontani, però insistent, em vaig sentir empesa per anar a comprar-me un cavallet i una caixa d'olis i paletes. L'objectiu era poder traspasar aquestes emocions que em venien a glopades, i posar-les en algun lloc concret. Pensava o sentia, que dipositant aquells malestars en un lloc, sortirien del meu cervell i del meu angoixat pit, per a deixar espai per a respirar.

De fet, la depressió em donava una manca de concentració tant gran, que era incapaç de llegir i se'm feia molt difícil escriure. Fins i tot, em preocupava si quan millores, podria tornar a llegir.

Per a mi, el mitjà més visceral i intuïtiu per transformar emocions, sensacions i sentiments era a través del color i el traç.

La força o suavitat del traç, el desig de rascar fort, tant amb les ungles com amb objectes punxants, forquilles..., el de embrutar amb les mans i amb un bon gruix de pintura....era el que el meu cos em demanava.

També vaig anar a comprar només un tipus de colors perquè eren els que el meu cervell necessitava: tota la gama de grocs, ocres i marrons, pel simbolisme que tenen amb les defecacions en el sentit literal de la paraula. Algunes de les primers coses, eren purament empastifar amb paleta i colors marrons, ocres... i després treballar formes rasant amb les ungles i altres eines.

Necessitava expressar-me plàsticament sense un condicionant estètic, sense necessitat de saber dibuixar ni haver pintat mai prèviament.

Em vaig permetre fruir com un infant. Fer allò que volia i com ho volia. Sense haver de justificar res, ni tècnicament ni estèticament. Amb una intenció ben llunyana a la d'haver de fer-ne res de les produccions, ni penjar-les enlloc, ni regalar, ni res que pugues fer pensar en un final feliç d'una "obra pictòrica"

Precisament amb aquesta intenció, ja no em vaig comprar mai suports Standard. Es tractava d'anar guardant cada treball, com si fossin pàgines d'un diari íntim i personal, on cada full seria una explicació diferent.

Comprava cartolines de mida gran, o teles que grapava sobre una fusta del contenidor, o sobre cartrons grans, o teles amb suport de fusta però prou prima per poder guardar en carpetes...

Quan poses tota la ràbia en una pintura amb simbologia abstracte, només tu saps què hi diu i a què es refereix, ningú més pot traduir-ho, a menys que tu li expliquis, per tant, et dona una tranquil·litat i placidesa indescriptible. El text escrit, en canvi, és més controlat, hi ha coses que no t'atreveixes a posar-ho per si t'ho llegeix algú.

Gairebé feia una pintura diària. En total unes 40 aproximadament. En algunes d'aquestes pintures hi feia taques amb aquarel·la líquida i després mirava quin contingut psicològic li volia donar, que em suggeria... aleshores, acabava el treball amb retolador negra re-dibuixant al damunt allò que jo hi veia o volia que s'hi remarqués.

REFLEXIÓ SOBRE UNA PINTURA.

-Aquesta és la meua habitació. Esta feta des d'on m'asseia a pintar. Allà hi havia el cavallet i les pintures durant una bona temporada. De fet, em passava moltes hores al llit. I de sobte, sabia el que volia fer, m'aixecava i em posava a pintar. Em passava allò que en diuen, fluir. És pintant en aquest estat, que vaig entendre què volia dir fluir. Perquè jo pintava sense gairebé pensar. Deixava que la meua ment i les meues sensacions fessin el que sentien. Jo pràcticament no em proposava res...anava fent com una autòmat i sovint al final em quedava una mica parada de com havien anat les coses i dels resultats. Ja que partia de no haver pintat mai.

TREBALLS REALITZATS EN CENTRES EDUCATIUS

La recerca que he estat desenvolupant, plantejava fer una intervenció directa en dos centres educatius per portar a la pràctica part del projecte i copsar el grau d'interès i interacció que podia despertar per part d'alumnes i professors.

A l'IES Pompeu Fabra de Martorell la meva intervenció va ser dins el context del Batxillerat d'Arts Plàstiques i Disseny. Es va desenvolupar durant dos dies i amb dos grups diferents, en total van ser 60 alumnes.

Durant el curs 2009-10, l'IES Pompeu Fabra, estava participant en un projecte artístic amb la *Tate Gallery* de Londres amb connexió amb el MACBA.

En reunions prèvies amb la persona responsable del departament de Visual i Plàstica, varem decidir interrelacionar el meu projecte a la NorthWestern University –Chicago– "*The Creatice Process in Art Therapy*", amb el projecte que estaven desenvolupant amb la galeria d'art Tate Gallery, vinculat amb explicacions sobre Artteràpia i interdisciplinarietat.

La idea del "camí" l'estaven treballant des de la visió perifèrica, física i ritual, lligada a l'obra de Miroslaw Balka . La meva intervenció va estar vinculada a la visió interna i intimista de la mateixa idea, generant intervencions amb els alumnes que conduïssin cap aquesta reflexió.

A l'altre centre, el CEIP Estel de Molins de Rei, es va fer la intervenció durant un trimestre en un taller d'aquarel·la, i es va fer el seguiment artteràpèutic d'una alumna immigrant .

IES POMPEU FABRA- Martorell-

Projecte vinculat amb la *Tate Gallery* de Londres

Relació entre escoles i galeries a nivell internacional a través de l'art contemporani

Projecte Tate Gallery - IES Pompeu Fabra de Martorell

Aquest és un projecte internacional de les escoles vinculat a *La Serie Unilever*: la comissió anual que invita un artista a realitzar una obra d'art especialment a la Sala de Turbines en la *Tate Modern* de Londres. Aquest any, l'artista és Miroslaw Balka. *Turbinegeneration* tria el tema del seu projecte a partir d'aquesta comissió; així, el tema d'aquest any: "*RITES DE PAS*" reflecteix temes recurrents de l'obra de Balka.

La Serie Unilever: turbinegeneration permet que escoles de tot el món explorin qüestions culturals a través del llenguatge de l'art. Turbinegeneration troba socis internacionals per aquestes escoles de manera que puguin compartir idees a través d'una diversitat de medis, amb el propòsit d'enriquir la seva concepció del món: des de la fotografia, el so, el vídeo i la dansa, fins l'expressió oral i els relats orals; en efecte, tot el que es pugui enviar en qualitat de dades a través d'Internet.

Turbinegeneration associa centres on s'imparteixen estudis d'art amb altres de països diferents. Aquesta associació entre joves de cultures diferents, coetanis però pertanyents a contextos diferents, es materialitza a través de l'intercanvi d'idees i d'obres d'art. El treball que produeixen els alumnes al voltant d'uns temes proposats es carreguen en un arxiu de manera que el grup associat els pot veure i respondre amb la seva pròpia obra.

Aquest procés reflecteix la particular manera en que els artistes produeixen el seu treball, reaccionant al treball d'altres creadors, transcendint les barreres culturals i les històries socials, en un món multicultural d'intercanvis i exposicions internacionals. El passat 25 de març la galeria *Tate Modern* en col·laboració amb el MACBA va enviar a un artista -Howard Mattew- per fer una experiència artística amb l'IES Pompeu Fabra de Martorell.

Turbinegeneration és una associació educativa en línia que relaciona escoles i galeries a nivell internacional. El projecte *Turbinegeneration* és produït per la Tate Gallery i està patrocinat per *Unilever*, fabricant mundial de marques líders d'aliments, atenció mèdica a domicili, etc. *Unilever* posa especial èmfasis en l'educació i en ajudar a les comunitats locals a través d'una diversitat de projectes a tot el món.

Intervenció teòrica i pràctica relacionada amb aquest projecte de recerca a l'IES Pompeu Fabra.

Les sessions matinals estaven dividides en tres parts:

De 8.30 a 9.00h Presentació

- Presentació.

- Lligam de la sessió amb el treball que s'està fent amb la Tate Gallery de Londres.
- Introducció al projecte llicència d'estudis. "InterdisciplinART. Noves aportacions dins el currículum artístic i l'àrea de la psicopedagogia. Les TIC com a "eina vehicular".
- Breus apunts a la interdisciplinarietat.

- Kandinsky-Shomberg
- Scriabing
- Bauhaus
- Mariano Fortuny. “El Mag de Venecia”. Exp. Pedrera.

De 9.00h a 11h Part teòrica reflexiva.

- Introducció a l’Artterapia.

- Escoles o tendències:
 - Anglosaxona amb fort component Psicoanalític
 - Gestàltica.
 - Francòfona (Klein) Interdisciplinari.

- Exemples de treballs artterapèutics.

- Exposició del seguiment artterapèutic en una escola de primària -Ceip-
- NortWestern University. Presentació videogràfica del projecte personal artterapèutic desenvolupat en el curs “The Creative Process in Art Therapy”. Escriure llistat de paraules associades a les imatges del vídeo. Compartir-ho amb els companys.
- Producció a partir del llistat de paraules. Agafar paper, 2 colors i fer alguna expressió plàstica -10’-. Fer devolució participativa als companys.

- Exemples de treballs interdisciplinaris

- D’alumnes i professionals. Visualització del videodansa “Pêix” -vídeo, natura, surrealisme, poesia-.
- Fer un llistat de paraules associades. Comparar-les amb els companys.

De 11.30 a 15h Part pràctica. Ritmes amb música. Transcripció gràfica

OBJECTIUS.

- Saber escoltar i discernir els ritmes, sons i instruments diversos, proposant recursos per transcriure’ls en una composició plàstica.
- Observar la transversalitat i universalitat del concepte RITME, utilitzat en diferents àrees de coneixement artístic –dansa, música, teatre, arquitectura, escultura, pintura, vídeo...
- Saber donar una resposta immediata a estímuls sonors.
- Aconseguir respostes espontànies a partir de la concentració tot treballant la lateralitat esquerra-dreta.
- Saber reconèixer en un mateix la connexió *dins-fora*. *Espai interpersonal-obra visual-corporal-sonora*.
- Aprendre a compartir, pensaments, reflexions i la pròpia obra.
- Aprendre a afrontar les pors dins un marc de complicitat i acolliment.

PRODUCCIÓ 1

- Ritmes amb música.

Propostes.

01. Escoltar la música i transcriure-la en traços lineals horitzontals d'esquerra a dreta.

Suport: Paper DIN A4 blanc

Estri per a dibuixar: retolador o bolígraf.

02. Transcriure la música en traços lineals en diferents direccions i accedint a tot el suport del paper.

Suport: Paper DIN A4 blanc

Estri per a dibuixar: retolador o bolígraf.

03. Treball sobre lateralitat dreta-esquerra. L'alumne/a s'ha d'identificar en dos instruments i transcriure el seu ritme. Ha d'agafar un estri a cada mà de diferent color i interpretar el sò gràficament.

05. Fer una composició escoltant el ritme, els instruments explicant gràficament i mitjançant el color l'ambient al qual ens transporten.

Suport: Paper aquarel·la DIN A3

Colors: ceres i anilines.

-Escriure les sensacions tingudes en un paper i compartir-ho amb els companys.

MÚSICA UTILITZADA: CD Àngels Margarit / CIA Mudances.

PRODUCCIÓ 2

-Textura compartida.

Es treballa sobre paper humit agafat amb cinta de pintor sobre una fusta. Tots els alumnes comencen alhora a fer una intervenció sobre el paper amb anilines durant 30". Els treballs van passant a mans de tots els companys de l'aula que també faran les intervencions que creguin convenient en cada exercici i sempre utilitzant el mateix espai de temps -30"- . Quan l'exercici primer, torna a mans de l'alumne que l'ha començat, si no se sent identificat, ha de fer les intervencions oportunes per a recuperar-lo.

També es pot treballar amb el paper sec. Depenent de la decisió que es prengui, es pot fer més o menys intervencions en tècniques diferents.

Ex. Posar retalls de revistes, escriure lletres... És important fer el treball respectant el temps. La immediatesa i la improvisació és la clau perquè la manifestació plàstica sigui més interna.

-Escriure les sensacions tingudes en un paper i compartir-ho amb els companys.

És important tenir tot el material disposat sobre les taules i anar-li introduint a poc a poc, a mesura que el conductor de la sessió o cregui adient. Els participants han d'estar junts per poder intercanviar de manera àgil les seves intervencions que van fent sobre el paper.

Aquesta proposta es pot transportar en altres llenguatges artístics. És una proposta molt oberta. El conductor ha d'ésser molt receptiu i flexible fent possible reconduir la proposta depenent de la resposta dels que la fan.

És molt important el tipus de música emprada, el silenci durant la sessió de treball i la preparació i explicació prèvia perquè els alumnes compreguin la importància del que estan realitzant.

PRODUCCIÓ 3

-Producció a partir d'una fotografia. -Cartes de les emocions-

- Escoltar música de l'aigua. Imaginant que estàs acompanyat d'aquelles persones.
- Posar-hi nom als personatges.
- Escriure'ls una carta.
- Tancar-la i intercanviar-la. Deixar-la al mig amb totes.
- Agafar un nou paper.
- Fer una producció plàstica amb el nou text. S'ha d'incloure'l en la producció. No és necessari incloure'l tot. -Tècniques mixtes-
- Posada en comú

12 a 13.30

PRODUCCIÓ 3 Vivint un Pollock

1a. Part.

- Projectió d'un quadre de J.Pollock. Introducció.
- Projectió de part del film "*Pollock*".
 - 28' al 34'. 1a. Exposició. Fa mural per Peggy Gugenheim. Silènci davant la tela. Projectió de l'ombra. Action Panting.
 - 1h00'45" al 1h06'11" Descobriment del dripping.
 - 1h11'00" al 1h19'00" Pintant + intervenció revista LIVE+exposc. +pensament
 - 1h31'00" al 1h32'08" Visionat quadres posats a la galeria
 - Reflexió i posada en comú sobre el que s'ha visualitzat,. Relació de l'obra i el personatge.

2a. Part.

Relaxació del cos. Visualitzacions amb música.

- Escalfament del cos a través de l'espai físic. Caminar en diferents direccions. Seguir al companys per parelles intercanviant el rol de... fer canvi de parelles...
- Exercici del mirall, per parelles.
- Marcar un rectangle espacial al terra. Posar-se al voltant del rectangle. Per parelles, imaginar que un és el pinzell i l'altra va amb els ulls tapats deixant-se portar com si fos una gota de pintura -Pollock-. Fer 3 recorreguts i es canvia el rol. Les parelles se succeeixen unes a les altres. La resta observa i espera el seu torn.
- Paper quadrat al terra. Traçar línies que fluctuen i es mouen en l'espai.
- Imitar el recorregut amb el cos amb els braços amb extensió.
- Moure's per l'espai tots junts sense tocar-se de manera indiscriminada i mirant-se als ulls.
- Acabant fent una escultura humana. Entren d'un amb un.
- Agafar llana. Els alumnes disposen d'una troca de llana de diferents colors. Entren en l'espai rectangular d'un en un creant un tremat visual i teixint l'espai d'una banda a l'altra del rectangle.
- Apuntar en un paper les sensacions tingudes i compartir amb els companys.

Utilització d' eines tecnològiques.

Durant la sessió de treball, els alumnes van anar fent fotografies i gravant el procés de com s'anava desenvolupant. Posteriorment, tota aquesta informació va ser analitzada i treballada a l'àrea d'imatge, donant peu a noves idees i projectes de treball en un futur.

VALORACIÓ DELS PROFESSORS PARTICIPANTS EN L'ACTIVITAT

L'experiència d'Arteràpia que la professora Glòria Martí i Rubí va conduir a l'Institut Pompeu Fabra de Martorell va ser francament positiva.

L'activitat es va realitzar amb alumnes de 1r de Batxillerat de la branca d'artístic de forma interdisciplinari entre les matèries de Volum, Dibuix Artístic i Comunicació Audiovisual.

El treball realitzat va interessar de veres als alumnes i pensem que va ser profitós en els següents aspectes:

- 1- Va servir com a vehicle per a descobrir als/les alumnes una faceta nova de l'Art desconeguda per a ells/elles.
- 2- Va esdevenir una informació vocacionalitzadora i alguns/nes alumnes van quedar amb ganes de seguir explorant les possibilitats de l'Arteràpia en treballs de recerca, estudis posteriors i en el món laboral.

- 3- L'aportació d'experiències personals de la conductora de les sessions: Glòria Martí va posicionar al professor en un roll més humà, amb dubtes, inseguretats, errors, ... desmitificant al professor i apropant-lo més als/les alumnes.
- 4- La Glòria Martí va aconseguir a través de teoria i pràctica, connectar amb els/les alumnes i fer-los participar de manera implicada i sincera, i en el cas d'alumnes de 16 a 17 anys va estar tota una proesa.
- 5- El treball d'Artteràpia va continuar amb un projecte internacional que realitzaven els/les nostres alumnes amb l'artista Howard Mattew de la Tate Modern de Londres dintre del programa "Turbigeneration". Aquesta continuïtat va assentar conceptes i refermar coneixements i experiències en l'alumnat. De tal manera que de forma autònoma els alumnes van desenvolupar una acció seguint alguns exercicis artteràpèutics el dia de St. Jordi al nostre centre.
- 6- Als/les professors/res també se'ns va presentar una nova manera de treballar amb els/les alumnes des d'una vessant menys rígida i acadèmica.

Per totes aquestes raons, i d'altres més subtils i complicades d'explicar en paraules però no per això menys perceptibles per als/les alumnes i professors/res, considerem que van ser unes sessions carregades d'experiències diferents i enriquidores per als/les nostres alumnes. Tant de bo poguessin evolucionar i passar d'una mera introducció a quelcom més profund per tal de poder treballar amb els/les adolescents de forma més complerta.

INTERVENCIÓ AL CEIP ESTEL - Molins de Rei-

El treball realitzat durant un trimestre en aquesta escola va ser la del seguiment artteràpèutic d'una nena de 10 anys, immigrant sud-americana, amb retards d'aprenentatge molt importants i amb problemes de relació amb companys/es i professors/res ja que viu en un món aïllat.

No parla ni es comunica. És el segon any que està a l'escola. No sap escriure. En el moment de proposar treballs en grup observo que la nena es queda sempre sola.

Començo el treball de seguiment personalitzat en sessions de 1:30h un dia a la setmana durant un trimestre amb un total de 13 sessions.

Paral·lelament faig el suport a la professora de música que imparteix un taller d'aquarel·la amb el grup classe on la nena també hi participa. Aquest fet, em dona la visió global del comportament amb grup.

En les sessions s'utilitza molts tipus de material divers. Comencen sempre estirats al terra fent una relaxació, amb visualitzacions guiades i amb música de fons per ajudar a concentrar-se.

Després de la relaxació, es passa a les produccions plàstiques. Segueix una reflexió i posada en comú del treball realitzat i es fa un tancament de les sessions.

Aquest esquema general s'utilitza tant en el treball amb grup com en el treball de seguiment individual amb la nena.

Cal diferenciar que el treball realitzat en el grup-classe és un taller que em serveix d'observatori per poder anar fent els seguiments dels canvis d'actitud que experimenta la nena en les diferents sessions de treball.

A mesura que van avançant les sessions, es comença a fer propostes utilitzant instruments de música, combinant, produccions plàstiques amb treballs amb el cos.

A partir de la novena sessió, la nena, vol treballar amb el cos. Té molta iniciativa. Controla molt bé l'espai. Es mou amb molta delicadesa i facilitat. S'escolta la música i viu el moviment molt intensament. En les sessions de grup incloc també el treball amb el cos. La X té la possibilitat de mostrar-se. Aquest fet, li comporta el reconeixement i integració en el grup classe. Comença ja a comunicar-se amb els/les companys/es i a fer intervencions públiques.

ESQUEMA D'UNA DE LES SESSIONS DE TREBALL INDIVIDUALITZAT

SESSIÓ núm. 9

PROTOCOL ABANS DE COMENÇAR LA SESSIÓ.

Vaig a buscar la nena a la seva classe i anem a l'aula de sempre.

INICI DE LA SESSIÓ.

TREBALL DE RELAXACIÓ I CONCENTRACIÓ.

- La X diu que s'ha inventat una relaxació -expressió corporal-
- Reconeixement del propi cos. Recorregut mental amb els ulls tancats.
- Visualització d'una nena.

PRODUCCIÓ

EXPRESSIÓ PLÀSTICA

- Representació de l'evolució de la visualització feta.
- Viatge imaginari de la nena.
- Tècnica: retoladors i llapis de colors.
- Suport. Full DIN A4 i paper vegetal.

TANCAMENT SESSIÓ

REORGANITZACIÓ DE L'ESPAI I ENDREÇA.

DESENVOLUPAMENT DE LA SESSIÓ I OBSERVACIONS

- Inici. Li pregunto si recorda el meu nom. Necessita pensar-s'ho i cap de tres minuts ja li ve a la memòria.
- Relaxació. Diu que s'ha inventat una relaxació per a fer. Es comença a moure molt lentament. Mou bàsicament els braços i el tronc. Li proposo posar música. Em diu que es vol tancar els ulls. Després comença a moure's molt lentament per l'espai . Fa uns moviments amb molta flexibilitat i expressivitat. Hi ha un moment que diu que ja ha acabat.
- Li dic que s'estiri al terra per relaxar-se. Fa un recorregut mental de les seves parts del cos de manera guiada.
- Proposo fer una visualització d'una nena. Surt constantment en les seves produccions plàstiques.
Com són els seus ulls, les cabells, si va vestida o no, què porta, elements... -ha dibuixat en varies ocasions personatges sense comes-
- Producció.

Producció 1

- Dibuix d'una nena. Em pregunta si ha de ser sola o acompanyada. Li responc que sola.
- Treballa amb retoladors i llapis de colors.
- Dibuixa molt ràpid. Em pregunta varies vegades si m'agrada i que farà després.
- A vegades es tapa perquè no miri com dibuixa. Sembla que sigui un joc per a ella.
- Nena, sol, núvols i flor.
- No explica res sobre el dibuix.

Producció 2

- Utilitzant un paper de calca, fer un nou vestit a la nena.

Producció 3

- Dibuixar un viatge imaginari de la nena.
- La X diu que la nena va en un Titànic.
- Per primera vegada decideix agafar un llapis de grafit.
- Comença i cap d'una estona diu que s'ha equivocat. Gira el full i torna a començar.
- Mentre dibuixa diu que li surt fatal. Però continua dibuixant molt decidida.
- Va parlant dels personatges.
- Es tapa perquè no ho vegi.
- A mesura que van passant els dies s'entén més el que diu i s'expressa millor
- Tancament. Explica un conte sobre el dibuix.
- Títol: "Van anar en un barco a Miami". La redacció és amb l'ordre i les expressions que ella utilitza.

Tenen un problema. Van caminant cap a la porta. Una per entrar i l'altra per a sortir -extrems de color groc-. Es posen a barallar per poder sortir. Per veure qui surt primer. Volen sortir perquè ells cada dia es barallen. En el vaixell viatge un senyor, uns amics -Carlos, Cheillo, Quili, i Churro- i tres dones -Cheilla, Carla i Jesica-.

“Nunca paran de pelearse porque no quieren hacer nada, los hombres. Las mujeres si que quieren trabajar. Todos los que estan en el barco son familia”.

El vaixell va a Miami. Allà els està esperant Piti i Moni. Són un home i una mujer. Són germans.

- Recull i marxa, contenta cap a casa seva.

PROJECTE RELACIÓ ESCOLA-CIUTAT

Aquest és un projecte interdisciplinari realitzat per alumnes de batxillerat d'arts plàstiques i disseny de l'IES Torre del Palau de Tessassa en contacte amb Tedsansa - Festival Internacional de Dansa i Música – de la ciutat de Terrassa. A partir de la participació en el Festival, es van generar diferents activitats i projectes: cartells, fotografies vídeos, tertúlies, participació en un espot publicitari i presentació en concursos.

ACTIVITATS QUE S'ORGANITZAVEN DURANT EL FESTIVAL

- Espectacles al carrer i en diferents teatres de Terrassa.
- Tertúlies amb coreògraf i ballarins.
- Mostra de videodansa.
- Tallers a les escoles i a l'Institut del Teatre.
- Visionat de films referents al món de la dansa.

ACTIVITATS PORTADES A TERME PER ALUMNES DE BATX. ARTÍSTIC EN LES DIFERENS EDICIONS DEL FESTIVAL

- Treball de camp de fotografia i vídeo sobre els espectacles de carrer.
- Selecció i tractament de les imatges.
- Visita a la mostra de videodansa a la Sala Muncunill.
- Exps. de fotografies a la biblioteca central de Terrassa.
- Participació en un taller de vídeo “Ballem una cançó”.
- Tallers al centre d'ensenyament amb la participació dels alumnes i els ballarins Toni Jodar, Andrés Corchero, Angels Margarit i participació del Músic compositor Joan Saura.
- Participació en l'enregistrament de l'espot publicitari de l'edició 2006
- Presentació de les obres realitzades en festivals escolars.

TALLER “BALLEM UNA CANÇÓ “ COORDINAT PER LA VIDEOARTISTA NÚRIA FONT

- Desenvolupat durant 2 dies i format per 3 grups de 5 alumnes de 3 centres de Baxt. Artístic de Terrassa.
- El projecte parteix d'una cançó de Payo Malo. S'estudia el so i el text de la cançó i es va a enregistrar imatges de la ciutat adients al contingut de la proposta.
- S'editen les imatges.
- Es presenten els projectes al públic dins el marc del festival.

REALITZACIÓ D'UN CLIP DE VÍDEO PER ALUMNES DE 1r. DE BATXILLERAT

PROCÉS DEL TREBALL

1ª.part. Retoc i selecció de fotografies

- Treball de camp fent fotografies i vídeo dels espectacles de dansa al carrer.
- Visionat i anàlisi del videodansa “**Peix**”
- Fer un llistat individual de paraules expressant tot el que s'ha sentit mentre es visionava l'obra.
- Respondre a un qüestionari de 4 preguntes.
- Seleccionar 25 imatges recollides durant el festival i tractar-les amb el photoshop, fent reenquadraments i els retocs necessaris.

ANÀLISI DE “PEIX” -VIDEODANSA-

- IDEA, DIRECCIÓ I COREOGRAFIA : Angels Margarit
- REALITZACIÓ: Núria Font
- MÚSICA: Joan Saura
- PRODUCCIÓ : Canal Dansa i Cia. Mudances.
- BALLARINS I INTERPRETS : Joan Palou, África Navarro, Laetitia Lize, Ferràn Capella, Ramón Cots, Llorenç Corbella, Sr. Joan Jon.

SINOPSI DE L'OBRA DE VIDEODANSA

- PEIX, esta rodada en el mar interior de El Fangar, en el Delta de l'Ebre.
- En mig del mar, els mobles i els objectes de una casa estan disposats com en habitacions de parets imaginàries habitades per diferents personatges i animals marins...La atmosfera i les imatges recorden al mon oníric i intrigant del pintor belga René Magritte.

ENTREVISTA A ÀNGELS MARGARIT. Reflexions de l'artista sobre la seva obra.

- L'obra ens parla de ficció, dels records. Una reflexió sobre el present i el passat. D'una casa on es barregen els personatges, els morts i els vius, les

edats. Una ficció poètic enterrada al mar. Una casa, niu de records, coberta per l'aigua a expenses de les marees.

- “volia fer una casa sense parets, ensorrada, amb animals marins on emergeixen les persones”.
- El tema de l'aigua és molt recurrent, ens parla de la “transparència”, “la sinceritat” i alhora de la deformació i l'engany.
- El moviment dels peus de les noies, fa referència a les aletes dels peixos i a l'obra pictòrica de Rene Magritte “La invenció col·lectiva” 1934. Magritte en la seva pintura ens mostra unes cames de dona i mig cos convertit en un peix.
- A. Margarit fa la metamorfosi a la inversa. Amb el moviment sinuós i suggerent de les cames de les dones, transporta mica en mica, en un món oníric i animal. L'home jugant a cartes, tombat al llit, nedant sense aigua, de manera incoherent, col·loca als personatges en diferents moments o parts de la seva vida i alhora ens proposa formes plàstiques properes al surrealisme.
- “El mar i el que hi ha dins l'aigua em fa por” diu l'Àngels Margarit. I continua dient... “Tinc el record... la imatge tornant d' Andorra, en mig d'un pantà, veure un poble enterrat per l'aigua, ple de fang..... Emergent, el campanar de l'església cridant auxili... M'és inevitable pensar en la gent que hi vivia, en el record, en la mort, ...en la memòria. Records de tota una vida enterrada”.
- **La música** es va compondre a partir de les imatges. Aquestes, ja imprimien un ritme i una narrativa molt concreta.
- J. Saura va crear una atmosfera sonora que ens reverteix a la memòria, amb elements narratius sonors posats en un segon pla que ens evoquen coses concretes de la vida quotidiana... plors, nens jugant, campanades a mort...
- L'obra es podria dividir en dues parts:
- En la primera part, la música i els plans es van succeint de manera pausada, utilitzant els recursos explicats anteriorment per introduir a l'espectador en un ambient oníric, màgic, sinuós i expectant. Podem escoltar sons de l'aigua, nens jugant, plors, campanes... que ens evoquen a tot allò que ens explica l'autora; “Els records”.
- En la segona part, els plans es van succeint de manera més ràpida, sobreposant-se uns amb els altres, fent pujar la tensió i al mateix temps creant confusió i intriga en l'espectador. Tot això succeeix de manera sincrònica a partir de la imatge en que un dels ballarins obre i tanca una nevera. En aquest moment tot s'accelera arribant a la màxima tensió. Poc a poc, torna a baixar el ritme fins arribar a “congelar” cada un dels ballarins

que han anat apareixent en l'última escena i fent que l'espectador, retorni a posicions més reflexives i relaxades.

- Els referents donats per A.Margarit alhora de crear l'obra són;
- J. V Foix. "les irreals omeges" 1948. Obra poètica.
- Mercé Rodoreda. "Viatges i flors". Poema narració on parla del peix forquilla.
- René Magritte. "la invenció col.lectiva. 1934
- Pintures de J. Sorolla.
- Julio Cortazar
- Rilke.

ANÀLISI FORMAL de "Peix"

Treball de reflexió i observació que han de desenvolupar els alumnes

- TÍPUS DE PLANS.
- MOVIMENTS DE CÀMERA
- ANGLES DE PRESA
- TRANSICIONS ENTRE ELS PLANS
- EL TEMPS, RITME, SINCRONIA ENTRE IMAGE I SO.
- UTILITZACIÓ DE LA LLUM

2a. Part . Realització del clip un cop tenir col·leccionades les imatges i havent analitzat l'obra "Peix". Procés de treball.

- Escollir un text significatiu que transmeti algun tipus de valor humà.
- Selecció d'imatges preses d'espectacles al carrer durant el festival. Treballar-les amb el photoshop.
- Buscar un so per acompanyar el projecte tenint en compte, si hi ha lletra, que el contingut d'aquesta no es contradigui amb el que es vol expressar.
- Posar les imatges, text i so en un programa d'edició de vídeo. És molt important establir una bona sincronia entre imatge i so donant al projecte el ritme, transicions i moviments adequats, utilitzant les eines que ens ofereix el programa.

CRITERIS D'AVALUACIÓ TINGUTS EN COMPTE EN EL PROJECTE.

- Conèixer, comprendre, apreciar i valorar críticament diferents manifestacions culturals en el seu context, així com la producció, tant individual com col·lectiva, de projectes artístics.
- Aprendre a conduir el propi aprenentatge, a través de la observació, recerca, experimentació, selecció i processament de la informació, cap al desenvolupament de la seva identitat personal.
- Tenir intenció comunicativa, eines i recursos per guiar de manera eficaç les idees personals al projecte artístic.
- Elaborar projectes de comunicació plàstica i visual on idea, forma i material es proposin de forma unificada i coherent.
- Utilitzar de forma creativa tècniques, materials bàsics, acabats i tractaments cromàtics en l'elaboració de projectes, establint una relació unificadora entre ells, d'acord amb les intencions plàstiques de l'alumne/a.
- Tenir capacitat de generar respostes creatives davant estímuls verbals, visuals, sonors, tàctils... i del propi bagatge personal.
- Desenvolupar un procés coherent davant d'una proposta artística. Fent èmfasi en l'experimentació, l'atzar, la integració de coneixements, la planificació i l'anticipació a qüestions pràctiques.
- Utilitzar de les noves tecnologies com a eines integradores en els diferents llenguatges artístics.

USA/ CHICAGO I GRAND RAPIDS

INTRODUCCIÓ

Part de la meva recerca, s'ha desenvolupat a EUA. A les ciutats de **Chicago -Illinois-** i a **Grand Rapids-Michigan-**

Al llarg de l'estada en aquesta ciutat, els primers interlocutors oficials van ser el **Ministerio de Educación i Ciencia** i l'**Instituto Cervantes**.

Els em van proporcionar els contactes amb diferents professionals de l'ensenyament, del món artístic.

Posteriorment, vaig contactar amb:

- La persona responsable de **projectes artístics que interrelacionen Ciutat-Escola-Universitat**. *Visual Arts Supervisor at Chicago Public Schools*.

- I amb la persona responsable de **programació de dansa i música als parcs** (centres culturals) del *Chicago's Department of Cultural Affairs* i director del *Chicago World Music Festival* entre d'altres.

Amb ells, vaig poder comprovar l'interès existent i l'obertura que hi ha en quan a intercanvi d'experiències i d'informació amb la ciutat de Barcelona i Catalunya, com ja es porta a terme en d'altres ciutats europees.

En l'àmbit de l'educació emocional i dins el context artterapèutic adreçat a la comunitat educativa, vaig conèixer el treball de l'associació *The Art Therapy Connection* que s'està realitzant a quatre centres d'ensenyament de primària i secundària.

Són centres amb un alt índex d'immigració. Aquest fet comporta una major dificultat en les relacions humanes, un nivell més alt de conflictivitat a les aules que, en conseqüència, dificulta el bon rendiment escolar.

Per altra banda, vaig visitar tres centres d'ensenyament i vaig conèixer la tasca educativa dels professionals de l'àrea artística.

A la **NorthWestern University**, vaig aprofundir en els estudis Artterapèutics **assistint** al curs "*The Creative Process in Art Therapy*" presentant un *Final Project* que forma part d'aquesta recerca.

A Michigan, vaig contactar amb la doctora **Zulema Moret**. Professora de Literatura a la Universitat de Grand Rapids –Michigan- i professora del màster d'artteràpia de la UVIC.

Creadora i realitzadora d'un programa de suport emocional basat en les eines artístiques -dansa, plàstica, escriptura, teatralització,...- amb persones provinents de la immigració.

De la mà de **Jordi Pedrola**, artista plàstic resident des de fa 15 anys a Chicago, vaig visitar i conèixer el seu treball artístic i el treball terapèutic a través de la pintura que desenvolupa en diferents hospitals a través de dues associacions de malalts de càncer.

Xavier Vendrell és un altre ambaixador de la cultura del nostre país.

Arquitecte (premi FAD d'arquitectura de l'any 1997) i catedràtic de projectes a la *School of Architecture at University of Illinois at Chicago*.

Amb ell vaig visitar projectes de disseny i arquitectura de la universitat. Em va transmetre part dels seus coneixements sobre art, arquitectura i urbanisme d'aquesta gran ciutat, visitant l'obra dels arquitectes Mies van der Rohe i Frank Lloyd Wright. Em va causar especial interès un projecte pedagògic innovador que porten a terme la universitat i dels qual Xavier Vendrell en participa: el *Rural Studio* a Alabama. Aquest projecte ha rebut molts premis d'àmbit internacional.

CHICAGO- Introducció a la ciutat

Chicago és una ciutat cosmopolita situada a la costa sud del llac Michigan. Nom que donen també al gran riu que rodeja la ciutat. Cinquanta dos ponts mòbils creuen el riu Michigan per facilitar el trànsit de cotxes, vianants i vaixells d'una banda a l'altra de la ciutat.

La seva particular fisonomia amb grans gratacels es deu al gran incendi del 8 d'octubre de l'any 1871 on la major part del centre de la ciutat (més de 18.000 edificis) va quedar destruïda.

Des del *Chicago Tribune*, el diari més important de la ciutat, es van publicar eslògans per encoratjar a la població i reconstruir la ciutat. La crida va fer afecte i arquitectes de fama internacional van anar a la Metròpolis i van participar deixant la seva empremta en edificis i gratacels.

Arquitectes i enginyers es van enfrontar al repte de construir una nova ciutat sobre un terreny pantanós . Les renovacions estructurals incloïen les bigues d'acer plaques de formigó i gàbies de ferro. Entre els arquitectes que van deixar el seu segell a la ciutat es trobaven Louis Sullivan, William Jenney, Jhon M. Van Osdel i més tard Frank Lloyd Wright i Mies van der Rohe, pare de l'arquitectura moderna, que va residir en aquesta ciutat durant més de 30 anys i fins la seva mort.

El Home Insurans Building, aixecat el 1885 pel arquitecte Major William Le Baron Jenney, va ser el primer gratacels del món. A partir d'aquell moment, la ciutat canvia la seva fisonomia i comencen a créixer gratacels per tot el centre de la ciutat.

Chicago és actualment una ciutat importants de visitar per tots els amants de l'art, la música, el teatre i l'arquitectura moderna. Disposa d'una gran xarxa de museus, galeries, teatres i cinemes. L'Art Institute www.artic.edu i El Chicago Cultural Center, www.chicagoculturalcenter.org entre d'altres, són dos punts de referència per les seves programacions i pel seu esforç en apropar-se al gran públic. El Cultural Center ofereix gratuïtament més de 90 activitats cada mes entre concerts de jazz, música clàssica, blues, exposicions, conferències, classes, espectacles de dansa etc.

El 1967, Richard J. Daley, l'alcalde de la ciutat, va iniciar un recolzament permanent a l'art públic invitant als artistes a transformar la ciutat en una galeria d'art a l'aire lliure. El primer artista en tenir obra al carrer va ser P.R. Picasso, donant la seva escultura a la ciutat. El van seguir Alexander Calder, Marc Chagall, Jean Dubuffet, i J. Miró entre d'altres.

L'empremta artística contemporània catalana és visible també en una de les avingudes més importants de la ciutat de Chicago, la *Michigan Avenue*. En aquest artèria tan important, **Jaume Plensa** amb la seva escultura-instal·lació sonora i visual "*Crown Fontaine*", ha creat un espai màgic, reflexiu i lúdic, que esdevé una plaça, una font, un punt de trobada interactiva, tan real com virtual, per a totes les persones que viuen i visiten aquesta ciutat.

Es tracta d'una obra construïda el 2004 de dues torres de vidre granit inscrits en una superfície que ocupa aproximadament 2.200 metres quadrats. Cada una

d'aquestes peces ha estat situada dins un estany-piscina rectangular al que permet al visitant caminar sobre l'aigua durant l'estiu. Les torres mesuren 16m d'alçada. Dues de les seves cares estan cobertes per unes pantalles LED d'on surten projectades de manera intermitent 300 rostres anònims de diferents ciutadans de Chicago que treuen aigua per la boca.

L'obra està situada dins un espai tant emblemàtic com és el *Millenium Park*, compartint i dialogant amb l'obra de grans artistes, arquitectes i institucions com són l'*Art Institute of Chicago*, l'obra d'enginyeria i arquitectura de Frank Gehry i l'escultura monumental "*Cloud Gate*" de l'artista indi-britànic Anish Kapoor.

Chicago compta amb la tercera àrea metropolitana més gran d' Estats Units amb una població que arriba als 8 milions d'habitants.

Gran part d'aquesta població és immigrant el que ha fet que la ciutat desenvolupi des de fa ja molts anys un gran número de projectes adreçats a la integració multicultural.

El 20% de la població és d'origen hispà, el 17% d'origen afroamericà i la resta provenen de llocs molt diversos.

EL SISTEMA EDUCATIU ALS EEUU

Estructura General

Als Estats Units no hi ha un sistema nacional d'educació. Cada un dels 50 estats té competències gairebé plenes per configurar el sistema educatiu en les escoles públiques.

Els estats estan dividits a efectes d'administració educativa en districtes escolars. Cada districte escolar té capacitat per prendre decisions que afecten la comunitat educativa a nivell local.

La diversitat en l'educació està present en tots els nivells, per exemple, la composició de l'alumnat, el disseny del currículum i els instruments d'avaluació, les quotes racials en programes especials o el sou del personal docent i els càrrecs directius. Però, en la pràctica, hi ha molts aspectes que són molt homogenis en tots els estats i districtes escolars. És el cas dels fonaments pedagògics i l'estructura dels sistemes -nivells educatius-, l'oferta de programes especials, els procediments administratius, els objectius generals dels programes, i d'una infinitat d'usos i costums en l'organització diària de les escoles i de les aules.

A nivell nacional existeix un Departament Federal d'Educació. La seva funció es centra en la recollida d'informació educativa, l'orientació i el finançament de certs programes especials, com poden ser els programes d'educació bilingüe.

Al capdavant del Departament Federal d' Educació hi ha el *Secretary of Education*, nomenat pel president del país.

En aquests darrers anys hi ha hagut iniciatives del Departament Federal d'Educació tendents a unificar els *estàndards* acadèmics a nivell nacional.

El resultat és una unificació bastant estesa dels mateixos en tot el país.

L'administració dels estats i els districtes escolars.

A tots els nivells -país, estat i districte escolar- existeixen dos òrgans per dirigir i gestionar l'educació.

El Consell d'Educació -*Board of Education*- està format per un grup de "Notables" de la comunitat elegits per votació, que es reuneixen periòdicament per marcar les línies generals de la política educativa en el seu àmbit.

L'altre òrgan és el "Director d'Educació", normalment anomenat superintendent.

Amb el seu propi Consell d'Educació, anomenat *School District Board of Education*, i el seu propi superintendent -*district superintendent*- al capdavant, els districtes escolars tenen autonomia per administrar els programes a nivell local i desenvolupar els seus propis plans educatius, sempre i quan compleixin amb les directrius del Departament.

Cada districte té també el seu propi currículum, generalment recollit en un document anomenat *currículum guide*.

Aquest currículum és el següent nivell de concreció del pla educatiu i s'ha d'elaborar d'acord amb els estàndards marcats pel Departament. A més, els districtes escolars solen tenir altres documents que serveixen de guia perquè les escoles elaborin els seus propis reglaments de règim interior.

Les escoles tenen aquests reglaments recollits en documents que es diuen *student handbook, staff / faculty handbook o school and / or district policies and procedures*.

Les escoles i la comunitat educativa.

Gairebé un 90% dels alumnes nord-americans d'ensenyament obligatori cursen els seus estudis a la escola pública. La resta ho fa a l'escola privada.

També hi ha en alguns districtes un sistema de "xec escolar" -*vouchers*- que permet pagar l'educació privada, que sovint és religiosa, amb fons públics.

L'educació obligatòria i gratuïta s' ofereix als Estats Units des dels 5 als 17/19 anys.

Els pares que trien l'escola privada en lloc de la pública, paguen totes les despeses que això origina ja que no tenen ajuda estatal.

Aquestes escoles només han de complir regulacions públiques en matèria de salut i seguretat, el que els proporciona molta llibertat acadèmica.

Existeixen també les '*Charter Schools*', escoles públiques que gaudeixen d'una gran autonomia del Departament d'Educació, vindrien a ser equivalents a les escoles privades concertades a Espanya.

Cada escola està dirigida per un director (*principal*) que és nomenat pel Consell d' Educació del Districte -*School District Board of Education*-.

La resta de la comunitat educativa està formada pels professors i els professors ajudants -*teacher assistants or aids*-, els orientadors escolars -*counselors*-, el

personal administratiu –*secretary*-, els auxiliars administratius que s'ocupen dels sous –*clerk o payroll secretary*-, el / la representant sindical del professorat, el personal sanitari –*nurse*-, el personal de manteniment –*custodien, janitor*- i neteja, els alumnes, les associacions de pares i professors –PTA- i, en algunes escoles, els guàrdies de seguretat –*security guards*-.

En alguns casos als professors se'ls pot assignar un professor ajudant –*aid*- perquè els assisteixi en la seva classe durant un terme mitjà de tres hores diàries. Aquest ajudant no pot, en cap cas, substituir el professor titular.

La col·laboració dels pares dels alumnes és sempre molt estreta, especialment a l' escola primària. El contacte amb les famílies dels/de les alumnes és també un element important i que el tenen molt en compte.

Nivells educatius.

Preescolar: *Kindergarten*

Ensenyament Primària: *Elementary School*, dels 6 fins als deu anys -graus 1 a 5-.

Ensenyament Primària Intermèdia: *Middle School*, d'onze a tretze anys -grau 6 a 8-.

Ensenyament Secundari: *High School*, de catorze a divuit anys -Graus 9 a 12-.

Ensenyament Superior: *Technical Colleges, Community Colleges* i Universitats.

A més de l'ensenyament reglat, hi ha programes d'ensenyament per a adults i centres vocacionals semblants als de formació professional a Espanya.

Avaluació i qualificació escolar.

Un dels principis de l'educació als Estats Units és la creença que l'educació pública ha de desenvolupar el potencial educatiu de tots els nens. D'aquí la insistència en què els professors facin un seguiment estret del progrés de cada estudiant, del seu rendiment acadèmic o de comportament social individualitzat i no sempre comparatiu amb la resta dels estudiants.

El Departament d' Educació de l' Estat exigeix als alumnes dels centres públics la realització d'una sèrie d'exàmens, amb els que avalua la consecució dels objectius assenyalats en els estàndards. Els districtes escolars també adopten exàmens estandarditzats elaborats per empreses privades per mesurar el progrés dels alumnes en diferents àrees.

Al final de l'escola secundària, els alumnes que aconsegueixen obtenir un nombre determinat de crèdits, reben un *High School Diploma*, que els permet accedir a estudis superiors. Si no aconsegueixen els crèdits que necessiten, i són majors

de 19 anys, han de deixar l'escola. En aquest cas obtenen un certificat acreditatiu dels crèdits que han aconseguit.

Relació del valor numèric de les diferents notes alfabètiques que s'utilitzen per qualificar els alumnes en el sistema educatiu nord-americana.

En el cas dels estudiants de primer i segon grau de primària son:

O- "*Outstanding*"

S- "*Satisfactory*"

N- "*Needs improvement*"

En la resta dels cursos, l'escala de resultats acadèmics a l'escola primària (*Elementary School*) i a l'escola intermèdia (*Middle School*) és:

100% - 94% = A

93% - 87% = B

86% - 79% = C

78% - 70% = D

Per sota del 70% = E

L'escala de resultats acadèmics en l'escola secundària (*High School*) es:

:

100% - 90% = A

89% - 80% = B

79% - 70% = C

69% - 60% = D

Per sota del 60% = E

Els resultats amb valor de suspens poden ser reflectits amb valors de U, E, o F.

SISTEMA EDUCATIU A ILLINOIS-CHICAGO-

El *Illinois State Board of Education*, dirigit pel *State Superintendent* equival a la Conselleria d'Educació d'una comunitat autònoma a Espanya.

Dins del Departament hi ha diferents divisions: educació d'adults, titulacions, programacions, educació especial, currículum, etc.

La funció principal de el *Board of Education* és marcar pautes, supervisar i controlar l'educació a l'Estat. L'oficina central està a Springfield, capital de l'Estat, encara que la seva delegació principal està a Chicago. Cada districte de l'Estat té el seu propi *Board* i *Superintendent*. El Superintendent és la màxima autoritat educativa en el Districte.

Informació detallada sobre el Illinois Board of Education i Chicago Board es pot trobar a:

<http://isbe.net>

<http://www.cps.edu/Pages/home.aspx>

S'espera que qualsevol alumne que treballa de forma regular pugui superar les assignatures i el curs. Es té molt en compte l'actitud, l'interès i el treball personal, a més dels coneixements teòrics que els alumnes hagin adquirit.

En els centres escolars s'espera que a més dels aspectes acadèmics el nen aprengui a conviure, a ser tolerant, a relacionar-se amb els altres, que aprengui a ser un bon ciutadà.

Un aspecte essencial de l'ensenyament als EUA, tant a l'escola primària com en la secundària, és la interacció entre professors i alumnes. L'aprenentatge sol ser molt dinàmic i actiu, les presentacions magistrals no es consideren adequades i es desaconsellen com a mètode didàctic.

La disciplina és un tema fonamental. Cal tenir molta precaució respecte al tracte amb els alumnes. A més de mantenir el control de la classe, el professor ha d'evitar accions per les que l'estudiant pugui acusar el professor de falta de respecte, insults, maltractaments o assetjament.

A més de les classes les escoles organitzen moltes activitats extraescolars en els centres. Hi ha clubs de tota mena, competicions esportives, comitès per organitzar festes, etc. És costum organitzar diverses festes importants cada any. S'espera que els professors s'integrin en la vida del centre i participin en aquestes activitats.

Ensenyament de l'espanyol i l'educació multicultural. Programes bilingües.

Els programes anomenats "bilingües" -*Transitional Bilingual Program, Sheltered English, Dual Language Programs*- estan dirigits a alumnes en que el primer idioma no és l'anglès; generalment es tracta d'alumnes hispans, la minoria majoritària, encara que també hi ha grups de polonesos, xinesos, iugoslavs, etc. Aquests programes es van crear perquè els nens poguessin seguir les classes corresponent a la seva edat en la llengua que entenen i progressivament aprenguessin anglès i s'incorporessin a les classes regulars.

L'aprenentatge d'una llengua estrangera és obligatori a secundària i es va introduint, progressivament, com a opció curricular a primària.

L'espanyol és la llengua que està més sol·licitada. D'aquí l'augment de demanda de professorat especialitzat en l'ensenyament de llengües a nens i adolescents.

Educació artística

Dins les escoles de Chicago, els alumnes disposen d'un currículum obligatori fins els 18 anys de cada àrea de manera que no s'especialitzen fins al final dels seus estudis a les *High School*.

Les escoles de primària visitades, *James Monroe Elementary School* -1.200 alumnes- i *Bell Elementary School* -950 alumnes- treballen amb grans espais i aules específiques. Les parets de les aules i els passadissos estan coberts de treballs dels alumnes. La presentació és molt cuidada. La presència de professorat especialista de l'àrea de *visual arts* és obligatòria a partir de 700 alumnes. El director té llibertat de decidir si vol disposar de més professionals especialistes. Podem trobar, com és el cas de l'escola *Bell*, una llista de més de 25 pares voluntaris que entren a l'aula per col·laborar, si així ho desitja el professor, en les tasques d'ordre, neteja i suport. També hi ha tallers per pares els quals participen molt activament en l'escola.

L'escola treballa de manera interdisciplinari en diferents assignatures junt amb l'àrea artística. Disposa de 60 alumnes amb problemes d'àudio on es fa un tractament especialitzat.

James Monroe Elementary School . Es tracta d'una escola on el 100% dels seus alumnes son immigrants, -65% mexicans, 25% porto-riquenys, 1% d'afroamericans i la resta repartits entre guatemalencs, peruans, cubans, polonesos i russos-.

El 94.7% de famílies viuen al llindar de la pobresa, amb treballs precaris i poc reconeguts. Té 160 alumnes d'educació especial, -hiperactivitat, falta d'atenció, coeficient baix... Per decisió del director i el claustre de professors, l'escola disposa de dos professors de música i un de visual arts, un de educació física i 8 professors que treballen matèries extraescolars.

Lake Wiew High School. -Institut de secundària-

És un institut fundat al 1874. Disposa de guardes jurats i controls de metalls abans d'entrar. Per visitar l'escola et donen una identificació que has de portar durant la teva visita al centre. Hi ha aules específiques i aquestes són molt espaioses. Els alumnes que estan cursant l'últim any i volen accedir a carreres universitàries sobre art, han de presentar un "portafoli" amb tot el material més interessant que hagin realitzat durant la seva escolarització. Aquest material està prèviament revisat pels professors del centre i s'exposa en una macro exposició que es realitza al *Museum of Contemporary Art* de la ciutat a partir del mes d'abril. Tot aquest material és la carta de presentació dels estudiants. Els patrocinadors, representants d'universitats, Colleges i escoles d'art són els responsables d'avaluar els treballs que es presenten a *All-city High School Art* - exposició d'obres i portafoli-.

És un moment important per tots aquests alumnes ja que es decideix quins d'ells poden aconseguir beques i ajuts per continuar els seus estudis. Es té en compte tot l' historial de l'estudiant, si ha cursat formació extra fora de l'escola, notes acadèmiques etc. Hi participen més de 130 *High School* i es presenten més de 500 obres.

Els estudiants han de presentar un escrit on expliqui els interessos artístics, influències rebudes, desenvolupament de la seva obra, en quins artistes,

períodes històrics, o estils estan interessants i els han influït més. Si fan activitats paral·leles, plans d'estudi en el futur, en quin tipus de recerca estan interessats...

[All-City Art Exhibition - Museum of Contemporary Art](#) Exposició de treballs

www.mcachicago.org/exhibitions/exh_detail.php?id=229 Exposició de treballs

www.cpsarts.org/ Oficina sobre educació de les Arts.

www.cpsarts.org/resource/.../2010_All-City_Art_Handbook.pdf Convocatòria de l'exposició.

www.chicagoartistsresource.org/ Recursos, exposicions etc

Fundacions i associacions dins l'àmbit artístic que treballen amb les escoles públiques.

Chicago disposa d'un gran ventall de fundacions i associacions sense ànim de lucre que treballen conjuntament amb el departament d'educació i els centres educatius, per desenvolupar i completar el programa d'educació artística dins les escoles públiques i en relació amb altres àrees d'ensenyament.

Hi ha també associacions que desenvolupen programes dins i fora dels horaris escolars i en contacte amb "Els Parcs" -centres culturals on s' ofereix una gran quantitat d'activitats cultural i artístiques i que estan ubicats en àrees verdes de la ciutat-. Els estudiants que participen en aquestes fundacions o associacions fora de l'horari escolar, reben una acreditació que els serveix per aconseguir una puntuació més bona en acabar els estudis a la *High School* -estudis de secundària-.

Les associacions reben subvenció de l'estat i donacions de persones i entitats privades. Desenvolupen, prioritàriament, programes en educació artística en zones de la ciutat on els ingressos econòmics del seus habitants són molt baixos.

Dins aquestes entitats, es consideren les arts visuals com a fonamentals per a la comprensió d'una ampla gama de cultures i tradicions i per aquesta raó es treballa en programes sobre art i multiculturalitat.

S'ensenya als estudiants la relació existent entre les arts visuals i la història, la cultura, literatura, ciència, matemàtiques i altres disciplines.

També se'ls ensenya a desenvolupar habilitats en la solució de problemes i a prendre decisions tècniques en quan a les produccions artístiques que els obliguen a pensar de forma creativa i a aplicar els coneixements que han après.

Els professors aprenen estratègies innovadores i experimentals per a l'ensenyament de les diferents àrees a través de l'art.

Les àrees que es desenvolupen són:

-Art i llenguatge: llengua, literatura, alfabetització visual.

-Art i Ciències Socials: les civilitzacions antigues, tradicions, cultura, la geografia, el paisatge i l'entorn, els artefactes culturals...

-Art, Ciència, Tecnologia i Matemàtiques: conceptes matemàtics subjacents en l'art, les fraccions, els patrons, la seqüència, la geometria, la bi-tridimensió, el disseny, el dibuix...

-Art i Acció: producció i anàlisi d'obres, contacte amb artistes, exposicions, institucions.

Recursos que es proporcionen en relació a l'Art i l'Ensenyament:

- Investigacions sobre el valor de les arts en l'educació.
- L'establiment de connexions entre les matèries acadèmiques i les arts visuals. Els estudiants aprenen sobre la relació de l'art amb la història, la cultura i l'expressió creativa a través de mitjans com la pintura, escultura, fotografia i altres.
- Capacitació per el pensament creatiu.
- Ús de les arts visuals per a potenciar la creativitat i la participació dels estudiants en el currículum acadèmic bàsic.
- L'exploració de noves formes d'introduir les arts visuals a la vida dels estudiants i professors, incloent el desenvolupament de nous vincles entre la tecnologia i les arts.
- Proporcionar programes que integren les arts en l'ensenyament de matèries bàsiques.
- Facilitar la construcció de comunitats d'aprenentatge en les escoles on les arts visuals són fonamentals per a la comprensió d'una àmplia gamma de cultures i tradicions.
- Facilitar un cos divers d'artistes professionals que involucren els estudiants i professors en l'expressió, el gaudi i l'emoció de les arts visuals i la transferència de coneixements i millors pràctiques d'ensenyament.
- integren les arts en l'ensenyament de matèries bàsiques (llenguatge, matemàtiques, ciències i estudis socials)

S'ofereix diferents programes:

Artist-in-Residence: Els artistes participen dins l'aula amb col·laboració amb el professor per explorar nous mètodes de treball i fer que l'aprenentatge sigui més atractiu i creatiu. Col·laboren amb el pla d'estudis i s'investiga per trobar connexions significatives entre les idees i el món que els rodeja.

Touring Performances: Oferta d'espectacles dins les escoles.

Matinee Performances: Dóna la possibilitat als estudiants de les escoles a assistir en directe a diferents actuacions. Participant de manera activa en el desenvolupament del procés artístic.

Workshop: són tallers d'educació artística continuada per educadors, per pares i tota la comunitat educativa, per ampliar, aprofundir i intercanviar experiències.

Els tallers d'aprenentatge estan portats per més de 50 artistes i companyies professionals especialitzats en cada àrea.

Treballen des de la transculturalitat. Formant així un eix integrador entre els diferents orígens de la comunitat educativa.

ORGANITZACIONS QUE TREBALLEN DE MANERA INTERDISCIPLINÀRIA:

Com he comentat, existeixen moltes organitzacions que desenvolupen projectes sobre art i escola. Les organitzacions que jo faig esment i desplego la informació, són aquelles que han anat citant les diferents persones (professors, artistes, responsables de projectes) entrevistades durant la meua estada a Chicago.

-Street-Level Youth Media

Street-Level Youth Media educa la joventut urbana de Chicago, en art i noves tecnologies per al seu ús en l'auto-expressió, comunicació, canvi social i per ajudar a construir el pensament crític. S'ensenya la utilització del vídeo, l'àudio, art digital i internet.

Existeixen programes adreçats als joves del carrer amb problemes d'escolarització i programes per a les escoles.

La filosofia de la organització és treballar produccions a partir del seu entorn més pròxim. El barri, les bandes, conflictes de l'entorn.... Els joves són els protagonistes de les seves pròpies històries.

Sorgeixen preguntes com:

Què passa si els joves tenen càmeres de vídeo per documentar el món tal i com ells el veuen? Quines històries ens expliquen? Què ens poden ensenyar? Com la tecnologia aplicada a les arts pot arribar a afectar a una comunitat i a ells personalment?

La joventut aprèn que l'art és un mitjà potent per a l'expressió, capaç d'iniciar un canvi positiu personal i comunitari.

www.street-level.org

After school matters

After School Matters és una organització sense ànim de lucre que ofereix els/les adolescents de secundària de Chicago, fora de l'horari escolar, activitats innovadores a través de gallery37, science37, sports37, tech37 i words37.

Creen una xarxa d'oportunitats fora de l'escola, per a adolescents de les comunitats marginals. En el seu programa té en compte a aquells adolescents en risc d'abandonament escolar i tracta d'ajudar-los a desenvolupar capacitats laborals.

Aquests programes es proporcionem a través d'una xarxa d'associacions públiques i privades que inclouen: la ciutat de Chicago, Escoles Públiques de Chicago, Chicago Park District, Biblioteca Pública de Chicago, i les organitzacions comunitàries de tota la ciutat.

Els inicis de **gallery37** van ser l'any 1991 quan la Primera Dama de Chicago Maggie Daley i el *Departament of Cultural Afers* van col·laborar per desenvolupar un programa d'ocupació-formació relacionat amb l'art per a adolescents de la ciutat.

Els/les alumnes feien d'aprenents dels artistes. El programa va ser tan reeixit que any rere any va anar creixent i desenvolupant-se creant nous projectes i obrint-se a altres àrees del coneixement.

A nivell nacional se'ls coneix per *gallery37*.

Ofereixen els/les adolescents la possibilitat de construir una base de coneixements en les arts escèniques i visuals. Tenen la possibilitat d'una gran varietat d'escenaris per a demostrar les seves habilitats artístiques.

Reben encàrrecs de crear obres d'art personalitzades per socis públics i privats. Disposa també d'una botiga on es poden vendre totes les produccions artístiques.

gallery37

Col·labora amb els següents programes:

Projecte Endavant.

Té com a missió donar suport al desenvolupament creatiu d'artistes visuals amb discapacitats mentals i cognitives.

Programa d' Educació "Art Avançat".

És un programa adreçat a les Escoles Públiques de Chicago que ofereix instrucció rigorosa i orientació professional per a estudiants de tercer i quart any de secundària que demostren un talent excepcional i interès en les arts.

words37

Aquests programes permeten als/les adolescents a explorar la escriptura creativa, poesia, oratòria i el periodisme.

sports37

Es centra en l'esport i la salut. Forma a socorristes, entrenadors i gestors dins aquest àmbit.

science37

Ofereix una experiència pràctica en el laboratori de ciències, ciències ambientals, enginyeria i matemàtiques.

tech37

Aquest programa ofereix coneixements teòric-pràctics en la robòtica, desenvolupament web, producció de vídeo i desenvolupament de programari.

www.afterschoolmatters.org

-Chicago Arts Partnerships in Education (CAPE)

L'octubre del 1999, CAPE va publicar l'estudi-evaluació de les actuacions realitzades a les escoles amb el títol: "*l'impacte de les arts en l'aprenentatge*" d' ampla difusió en la comunitat educativa, i realitzat per el Dr. James Catterall.

El 2001, va publicar el llibre "*CAP Renaixement a l'aula: Art Integració i l'Aprenentatge Significatiu*", escrit per més de 200 participants en la xarxa de CAPE. El llibre segueix éssent un recurs per al camp de l'educació artística.

En el període 2003-2004, , CAPE també va rebre una subvenció del Departament d'Educació dels EUA per al Projecte DELTA (*Desenvolupament d'Alfabetització Primerenca a través de l'Art*).

<http://www.capeweb.org/about.html>

-Altres associacions:

-AIM Project www.aim-project.net/

-A.R.T. Art Resources in Teaching <http://artresourcesinteaching.org>

- Urban Gateways organizations www.urbangateways.org/

-www.aulaintercultural.org/IMG/pdf/ Document que parla sobre projectes audiovisuals a les escoles.

PROJECTE INTERNACIONAL "Word Art Chicago".

Word Art Chicago (Art mundial de Chicago), és un intercanvi Internacional de les arts. Ofereix als estudiants de Chicago i de tot el món l'oportunitat de crear i mostrar obres d'art conjuntament.

Els estudiants (entre 10 i 18 anys) i els professors desenvolupen un projecte basat en l'intercanvi i es dissenyen activitats artístiques sota un tema en comú.

El tema del 2010 se centra en el medi ambient: **Un Poble, Una Terra, La nostre Llar.**

Els professors i els estudiants poden intercanviar idees abans de dissenyar i crear les seves obres, amb altres professors i estudiants de Chicago i d'escoles d'àmbit internacional. També existeix la possibilitat de crear obres conjuntament.

Aspectes a reflexionar sobre el tema desenvolupat al 2010- Un Poble, Una Terra, La Nostra Llar:

- Per què és important per a les persones tenir cura de la terra on vivim?
- L'aire que respirem.
- L'atmosfera que protegeix la Terra.
- L'aigua – (cobreix el 70% de la Terra. L'aigua dolça és escassa, però totes les persones la necessiten per sobreviure).
- La Terra - muntanyes, altiplans, planes, deserts, boscos, aiguamolls, etc
- La naturalesa - plantes, animals i microorganismes, roques, minerals.
- Compromís amb l'ecosistema.
- Les persones - com podem fer de la Terra un lloc millor?

A través de la **Galeria d'art en línia** es poden veure els treballs desenvolupats i reflexionar i obrir debats sobre els mateixos.

Es poden establir relacions de germanor entre escoles de Chicago i d'altres d'arreu del món.

L'intercanvi d'idees és un component clau en aquest projecte

www.worldartchicago.org

“RURAL STUDIO”. PROJECTE SOBRE PEDAGOGIA ACTIVA DINS L'ÀMBIT UNIVERSITARI.

Dins els contactes establerts a Chicago, cal esmentar a Xavier Vendrell. Arquitecte i professor de l'escola d'Arquitectura i les Arts de Chicago Illinois i professor col·laborador en el projecte del *Rural Studio*. Un projecte innovador en el camp de la pedagogia activa aplicada.

Aquest és un projecte que s'està desenvolupant Alabama, en una de les regions més pobres d'Estats Units.

El 1993 Samuel Mockbee i Dennis K. Ruth, arquitectes, van establir en aquesta regió l'Escola d'Arquitectura de la Universitat de Auburn (Rural Studio).

Els estudiants que formen part del Rural Studio amplien els coneixements en disseny mitjançant la construcció dels seus propis projectes. Amb la premissa de

l'aprenentatge basat en el context, el Rural Studio demana als estudiants que abandonin l'ambient universitari i que resideixin al comtat de Hale, a Alabama. L'objectiu d'aquest exercici és elevar la consciència social dels estudiants i que coneguin de primera mà la influència dels factors socials, culturals i tecnològics en el procés de disseny i construcció. Fins aquest moment, el Rural Studio ha completat més de setanta projectes en aquesta regió, els quals varien en escala i temes, des d'habitatges unifamiliars en centres per a la comunitat a camps de beisbol, passant per esglésies o rampes per a cadires de rodes.

El Rural Studio ofereix una combinació única d'experiències educatives:

- L'accés directe a una educació basada en «arts and craft», que ofereix la possibilitat de gaudir de l'aprenentatge a través de la construcció.
- L'oportunitat de submergir-se en una petita comunitat rural. Conèixer i entendre aquesta comunitat marginada i conèixer íntimament els membres que formen part d'ella.
- La possibilitat d'experimentar les dificultats, les alegries i les responsabilitats de treballar en equips d'estudiants des de dos fins setze membres.
- S'encoratja als estudiants perquè investiguin l'ús de materials alternatius reciclats, recuperats o reutilitzats i que treballin preferentment amb els materials autòctons. Com a exemples trobem un centre per a la comunitat a Mason's Bend fet de terra premsada i finestres de cotxes, un centre per a l'organització Boys and Girls Club a Akron, on s'ha utilitzat l'acer d'una donació-
- S'espera que tots els estudiants exploren la idea de sostenibilitat.

El coneixement sobre aquest tipus d'educació arquitectònica provocativa està creixent.

El treball del Rural Studio s'ha presentat a congressos, exposicions, al "Moma" de New York, al Col·legi d'arquitectes de Catalunya, en diferents programes de ràdio i televisió com ara ABC Nightline, CNN Future Watch, The Oprah Winfrey Show, Home and Garden Television. Ha rebut nombrosos premis, entre els quals destaquen el primer *AIA National Teaching Excellence Award* i el *Oprah Angel Network Award*.

El llibre publicat *Rural Studio: Samuel Mockbee and an Architecture of Decency*, ha estat el llibre més venut per Princeton Press, i pròximament es reeditarà la seva quarta edició.

<http://stgo.es/2009/07/rural-studio-alabama>

http://www.coac.net/COAC/exposicions/BCN/2003/rural_studio/default_e.html

<http://www.blueprintproductions.biz/Documentaries/10/the-rural-studio>

<http://vimeo.com/2828794>

Xavier Vendrell

Va estudiar arquitectura a la ciutat de Barcelona, on ha estat practicant l'arquitectura des de 1983. La seva obra abasta una gamma d'escala, des de l'arquitectura del paisatge, disseny urbà, edificis públics, l'habitatge i el disseny d'interiors. El 1988, la seva oficina va guanyar el concurs per al Parc del Poble nou a la Vila Olímpica de Barcelona. La seva oficina (Ruisánchez-Vendrell, Arquitectes) va estar involucrat en diversos projectes per als Jocs Olímpics de 1992. Xavier Vendrell va guanyar el premi FAD el 1997 per l'Escola Riumar.

Ha estat professor a l'Escola d'Arquitectura de Barcelona (1990-1998).

També ha dictat conferències a tot Europa, EUA i Amèrica Llatina. Ha estat professor visitant a la Universitat de Washington, Escola d'Arquitectura a St Louis, Missouri el 1994 i 1996, i professor visitant a l'Escola d'Arquitectura de la Facultat d'Arquitectura i les Arts de la Universitat d'Illinois a Chicago el 1997, 1998 i 1999, la Jens Jensen Professor Visitant d'Urbanisme del Paisatge. Les seves obres i projectes han estat publicats en revistes i llibres, i presentat en diverses exposicions a nivell internacional. Va ser cofundador, el 1986, d'Edicions A30 d'Arquitectura i ha escrit nombrosos articles per a revistes.

Xavier Vendrell va fundar el 1999 *Xavier Vendrell Studio Chicago / Barcelona*, una pràctica de col·laboració de l'arquitectura, paisatge i disseny. L'agost de 2001, va ser nomenat professor d'Arquitectura a *l'Escola d'Arquitectura i les Arts de la Universitat d'Illinois, Chicago*.

Des de l'any 2005 organitza el programa de master *l'Escola d'Arquitectura de la University of Illinois at Chicago* a Barcelona.

Aquest programa acull, a Barcelona, durant dos trimestres, més de 45 estudiants provinents d'aquesta Universitat d'USA.

El Sr. Vendrell, organitza visites i recorreguts arquitectònics per la ciutat i completa la formació d'aquests alumnes de màster amb classes i projectes que desenvolupen durant la seva estada a la Ciutat Comtal.

www.xaviervendrellstudio.com/

<http://arquicatalana.blogspot.com/2010/06/xavier-vendrell-i-sala.html> biografia i retalls de premsa.

TREBALL DE LES EMOCIONS A TRAVÉS DE L'ART

Aquest apartat, dona informació d'organitzacions i fundacions que estan vinculades directament en el treball de les emocions i la teràpia a través de l'art en l'àmbit educatiu i de la salut.

Dins l'àmbit educatiu:

“Art Therapy Connection”

Art Therapy Connection és una organització sense ànim de lucre dedicada a ajudar a nois i noies d'escoles públiques de Chicago, que estan en risc de fracassar en el seu ambient escolar.

Defineixen la teràpia de l'art com una forma de psicoteràpia que utilitza mitjans artístics, imatges, i el procés creatiu per animar a les persones a expressar els seus pensaments i sentiments. La creació d'obres d'art els ajuda a accedir a les seves emocions a través de la utilització de metàfores visuals i símbols. Aquestes obres d'art són una eina de diagnòstic molt valuosa per al terapeuta i un mitjà d'autodescoberta per la persona que ha fet l'obra.

Art Therapy Connection (ATC), disposa de serveis de salut mental per a joves en situació de risc. Treballa amb nens i adolescents a desenvolupar la seva autogestió i autoconeixement i les competències interpersonals mitjançant la integració de l'art i la creativitat amb la teràpia. Es treballa conjuntament amb els pares, mestres i treballadors socials escolars. S'ajuda als joves amb problemes, a romandre a l'escola i a aconseguir de manera progressiva l'èxit emocional, acadèmic i social a través de la teràpia de l'art.

Els objectius són ajudar a :

- augmentar els nivells de concentració.
- augmentar l'autocontrol.
- millorar les habilitats interpersonals.
- Gestionar i aprofundir sobre els sentiments difusos de la ira.
- proporcionar a les persones un mètode de autoexploració.

Els nens i joves que participen d'aquesta teràpia visiten els artterapeutes durant la seva jornada escolar. A través de l'art, llenguatge molt potent d'expressió, poden canalitzar la seva ira i frustració sense necessitat d'enfrontar-se als companys ni amb els professors. Tot queda reconduït per mitjà de les eines artístiques i l'acompanyament dels especialistes artterapeutes.

Les aules compten amb una paret en la qual els nens poden expressar els seus sentiments com una alternativa a la conducta agressiva. Es treballa amb els Mandala, màscares...per expressar de manera indirecte les seves emocions més profundes.

En aquest moments l'organització treballa en tres escoles i instituts públics. La *Penner Academy of the Arts*, la *National Teacher Academy* i la *Steinmetz Academics*.

Aquests centres estan ubicats en barris amb una majoria de població afroamericana. Els pares disposen d'uns ingressos molt baixos. Els nois viuen en la pobresa i conviuen amb la violència. Són persones que necessiten ajuda extra per a fer front els seus problemes, a la seva vida , al seu entorn... Es tracta d'encoratjar-los perquè continuïn a les escoles i ajudar-los a reconduir el seu futur de manera exitosa.

Al llarg d'aquests anys, Art Therapy Connection (ATC), ha estat ajudant a més de 350 alumnes d'escoles públiques de Chicago. Són estudiants amb risc d'exclusió social, que no arriben als nivells mínims en les seves notes i que no és possible que puguin continuar a l'escola".

Utilitzen l'art com a eina perquè els nens i nenes i adolescents, expressin els seus sentiments, experimentin confiança, s'assentint acollits i així puguin reduir l'estrès, "deixar-se anar" en moments de frustració, alliberar la seva ira i poder modificar el seu comportament.

Algunes opinions recollides al respecte:

Arterapeuta: -"el nostre objectiu és que se sentin segurs i còmodes; que puguin expressar el que els està passant i així, un cop se senten millor i la seva conducta "és millor", que puguin tornar a classe".

estudiant:: - "quan hi vaig, em sento enfadada, i allà, puc expressar-me i em fa sentir millor. Després puc tornar a classe i fer la feina."

estudiant: - "em sento com si agrades a algú i que m'estimes".

estudiant: - "quan vaig allà (la classe d'artteràpia) comprovo que tinc la llibertat de poder canalitzar la meva ira, això em fa sentir bé perquè així no implico als meus/meves companys/es amb els neguits que jo porto a dins i d'aquesta manera, no haig d'estar a la classe veient-ho tot negatiu".

Arterapeuta: - " crec que estar aquí mostra als nens que tenen un lloc on anar, on hi ha adults al centre on poden parlar i creure en ells i això crec que és un confort per tots ells. És un "paraigües" on se senten segurs, Qui no voldria quelcom així?"

www.arttherapyconnection.org

TREBALL DE LES EMOCIONS DINS L'ÀMBIT DE LA SALUT.

Dins l'àmbit de la salut, existeixen també diferents associacions i fundacions que de la mà d'artistes i arteterapeutes, donen suport emocional a famílies i malats dins i fora dels hospitals. Entre ells, es troba Jordi Pedrola, col·laborador, entre d'altres de les associacions, de "Gilda's Club" i "Strike at Cancer Center", associacions dedicades a atendre i donar suport a familiars i malats de càncer

Jordi Pedrola

va néixer a Barcelona però la seva residència familiar durant la seva joventut va ser a Molins de Rei. Allà s'implicà en institucions i moviments artístics i culturals del poble.

Estudià Belles Art a la Universitat de Barcelona i rep formació clàssica que al cap d'uns anys i en contacte amb artistes i professors com E. Pijoan i Chancho es van anar transformant amb propostes més abstractes i contemporànies.

Fa estades a Itàlia i completa la seva formació a Anglaterra –Winchester- on la seva obra va derivar cap a l'abstracció.

Finalitzats els estudis combina exposicions, amb el treball com a dissenyador gràfic i es fa soci del FAD -Foment de les Arts i del Disseny- on anys més tard serà membre del jurat que atorga premis cada any a artistes destacats dins aquest camp.

A l'edat de 14 anys, el seu pare el va porta a veure els murals romànics del Museu d'Art de Catalunya. Aquest fet li va deixar una empremta profunda en la seva obra: pintura mural, grans dimensions, primitivisme, posició hieràtica de les figures, colors contrastats, simbolismes...que l'anirà acompanyant al llarg de la seva trajectòria pictòrica.

En la seva primera època com artista, Jordi Pedrola realitza murals interiors, graffitis, actuacions de carrer, instal·lacions, i l'execució pictòrica de la cúpula del teatre i del bar del Foment Cultural de Molins de Rei.

Combina la seva obra més pictòrica amb treballs d'imatge corporativa d'empresa i entra en contacte en el camp de l'arquitectura.

El gener del 1994, empès per la seva gran passió per la història i l'arquitectura i per la curiositat de conèixer una ciutat que havia estudiat en els seus anys d'universitari, decideix viatjar i conèixer la ciutat de Chicago.

El seu esperit inquiet i curiós va fer que establis ràpidament contactes amb galeristes de la ciutat i representants de la *John David Mooney Foundation -Interdisciplinary Laboratory for the Arts, at the Intersection of Create and Discover-*.

Treballà conjuntament amb David Mooney amb la instal·lació de llums que es realitzà a la façana del Chicago Tribune -periòdic més important de la ciutat-.

En l'actualitat, la seva obra viatja per tot el món i manté les seves estades puntuals i contactes amb Catalunya.

L'obra de Jordi Pedrola desprèn un gust pels colors del mediterrani. El seu pare era un fuster de Cambrils –Tarragona-. D'allà recorda els colors vius, la llum brillant, els blaus... De la influència a les hores passades en el taller del seu pare i de la influència dels surrealistes, de “object trouve”, es deriven tota la seva producció realitzada sobre fusta.

La poesia també entra a formar part del seu mitjà d'expressió. Actualment la seva obra es mou dins el camp figuratiu incloent-hi textos, poesia, reflexions a la seva obra plàstica en aquells casos en què l'artista ho considera adient, formant un tot harmònic i suggerent.

Barbara Weigand, -Art Consultant- defineix a Jordi Pedrola com a “poeta i arquitecte de la pintura”.

<http://www.jordipedrola.com>
<http://www.mooneyfoundation.org/>

Gilda's Club

Amb l'entrevista mantinguda amb Jeanette Albarrán -coordinadora del centre-, m'explica que el Gilda's Club, és una associació oberta a totes aquelles persones malaltes de càncer i també oberta a familiars i amics.

Es va fundar l'any 1998 i té en aquests moments 20 centres més repartits per diferents ciutats d'EEUU.

Gilda Radner era una artista molt coneguda i estimada a USA. Formava part del programa televisiu “Saturday Night Live”, i va crear personatges entranyables com Rosanne Rosannadanna, Litella Emily i Loopner Lisa.

La carrera artística de Gilda es va quedar interrompuda al ser-li diagnosticat un càncer d'ovari el 1986.

La seva psicoterapeuta Joanna Bull, li va presentar uns grups de recolzament a la malaltia i a partir d'aquesta experiència viscuda Gilda va expressar el seu somni de desenvolupar una comunitat a on qualsevol persona amb càncer pogués rebre el recolzament que ella havia trobat.

Després de la seva mort, el marit de Gilda, l'actor i comediant Gene Wilder i molts dels seus amics varen fundar el Gilda's Club en honor a la seva memòria. El primer Gilda's Club va obrir la seva porta vermella -característica de totes les seves fundacions- a New York el juny de 1995.

La pertinença al Gilda's Club és lliure i gratuït per a tots els seus membres. S'organitzen grups de suport emocional, individuals i familiars conduïts per

experts. Grups per establir contactes. Tallers creatius, ioga, meditació, art teràpia, escriptura...

El Gilda's Club Chicago edita un butlletí trimestral, el "GILDAGRAM" amb notícies i informació sobre esdeveniments del club escrit per voluntaris i personal del centre. Per altra banda, col·labora amb altres fundacions, entre elles l' Estrike at Cancer Foundation.

www.gildasclubchicago.org

Strike at Cancer Foundation

Aquesta fundació neix a partir de la idea d'uns amics i familiars de Maria Weigand, mort després de 10 anys de lluitar contra un càncer de mama. Volien fer una recaptació de fons durant un torneig de bitlles, on els seus pares eren afeccionats a participar.

Segons m'explica Barbara Weigand, encarregada de la promoció i publicitat, D'aquesta senzilla iniciativa, va desembocar posteriorment a la creació de la futura fundació.

La família Weigand ha tingut molta experiència amb el càncer. Després de Maria, tres membres més de la família han desenvolupat la mateixa malaltia. A partir de totes aquestes experiències i amb l'objectiu de compartir i donar suport a d'altres famílies com la d'ells, treballen dia a dia per a aquesta Fundació.

Jordi Pedrola col·labora a partir d'aquestes dues associacions, amb els programes que es desenvolupen al *Children's Memorial Hospital* i al *Creticos Cancer Center. Illinois Masonic Hospital*.

Reflexions fetes per J.Pedrola en una carta presentació de l'*Estrike at Cancer Foundation*.

... "és difícil analitzar l'art per regles racionals, perquè el llenguatge artístic es torna molt limitat a través de l'expressió verbal.

...reconec que a través de l'art tenim l'oportunitat d'expressar el nostre món intern. També sé que aquest mitjà d'expressió ajuda a treure pressió, alleujar la tensió, calmar el dolor, etc. És la meva pròpia experiència .

..."Amb una situació dramàtica com el càncer, la família sencera es veu afectada. Qualsevol signe d'amor, un gest o una petita atenció pot significar tot. Això s'ha de fer també extensiu als amics de malalts de càncer.

... "Al Children Hospital, anar a pintar, és una de les ofertes més importants que tenen aquests nens durant la seves llargues esperes, i l'oportunitat d'expressar a través de l'art els proporciona diversió i alliberament momentani de la tensió. De vegades els nens volen pintar, i de vegades no ho fan. Però tenen l'oportunitat de triar per si mateixos, sobre la base del que senten en aquest moment. Hi ha fins i tot alguns nens, que esperem amb il·lusió l'arribada a l'hospital, perquè per a ells "vol dir" pintura!

... "Els resultats del que aquests nens produeixen és espectacular. Els nens poden ser increïbles amb colors i un pinzell. Tenen seguretat, en la presa de

decisions sobre la composició, són eficients en resoldre problemes d'equilibri... Me n'adono compta de la importància que és per a ells "expressar", sobretot en aquests moments dramàtics de sofriment. La concentració amb la pintura, fa que aquests nens es distreguin del que està passant al seu voltant . Estan ocupats amb la composició i les decisions que han de prendre sobre els colors a utilitzar. Això els distreu del seu dolor.

...L'Art els dóna el poder d'arribar al seu interior, tocar els seus sentiments, la seva personalitat, el seu món interior sense que ningú els reprimi... Pot fer que se sentin orgullosos de si mateixos en un moment de debilitat i inseguretats.

Durant les llargues jornades acompanyant al Jordi Pedrola, M'he adonat de l'empatia i complicitat que estableix amb els pacients a través de la pintura.

Per algun d'ells és el primer dia, d'altres estan ja esperant aquest moment. D'altres expliquen quina composició han estat pensant al llarg de la setmana per fer el dia de la visita del Jordi. Fins i tot puc veure a famílies senceres pintant i donant suport , d'aquesta manera tant creativa, al seus familiars malalts.

Els espais utilitzats canvien depenent de la institució. En alguns hospitals, el Gilda's Club disposa d'una sala amb la porta vermella -que identifica aquesta fundació-. Allà ofereixen per als malats i familiars, els diferents tallers que es van succeint durant la setmana. En d'altres, es fan a les sales de descans en diferents plantes de l'hospital. En una ocasió, em va impactar l'arribada per la porta, d'un jugador de futbol americà, molt corpulent, arrossegant aparells i cables que controlaven les seves constants vitals i li donaven aliment, dient que ell també volia pintar. I així va ser. L' experiència li va ser tan gratificant que va repetir l'experiència.

Les sessions poden anar acompanyades de música, creant d'aquesta manera una atmosfera de treball relaxant i complaent per a tots els participants.

Jordi Pedrola dóna llibertat de creació a aquelles persones que així ho manifesten mentre que amb d'altres, els fa propostes plàstiques, a vegades personalitzades o en grup, acompanyant-los en el seu procés d'interiorització. Les propostes mai són imposades. La missió d'un bon artterapeuta és estar a l'escolta de l'altre, preveient les seves necessitats del moment. L'acomiadament -el tancament- de la sessió de treball, és també una part molt important de la teràpia. Jordi Pedrola ho fa de manera personalitzada i finalitzant amb una abraçada. En un país on les distàncies físiques es fan evidents, aquest, és un moment esperat per a molts d'ells.

En una ocasió, vaig estar invitada per Jeanette Albarrán (coordinadora del Gilda's Club a visitar la sala de l'Hospital on els malats de càncer rebent la medicació.

L'espai estava molt cuidat. Decorat com un rebedor d'una casa. Amb tres butaques, on els pacients que estaven rebent la quimioteràpia, disposaven de revistes, una taula, flors, una televisió...

Dos d'aquests pacients ja coneixien a la Jeanette d'anteriors dies. La tercera pacient, era una dona d'uns 30 anys.

Tenia ganes de parlar. M'explicava, commoguda, que feia només un any que havia arribat al país. Estava estudiant i treballant i es va trobar amb el problema de la malaltia. Tenia molt d'interès per conèixer el que oferia el Gilda's Club.

La missió de la Jeanette en aquest context era oferir als pacients la possibilitat d'estar una estona acompanyats a través de la paraula, o de material plàstic adient a les circumstàncies si, així ho desitjaven. Per altra banda, donava a conèixer la sala-tallers que l'associació disposa en el mateix hospital per a tots aquells pacients que desitgen treballar-se internament a través de l'art.

Cada any, per a aquells pacients, familiars i amics/gues que ho desitgen, es mostren totes les obres realitzades en una macro exposició a la sala d'exposicions que disposa l'ajuntament de la ciutat. Fent-ne ressò a través de tots els mitjans de comunicació de què disposa la ciutat de Chicago.

<http://www.strikeatcancer.org/>

PROJECTE A LA NORTHWESTERN UNIVERSITY (CHICAGO)

Durant la meua estada a la ciutat de Chicago vaig assistir al curs:

"The Creative Process in Art Therapy"
NorthWestern University (Chicago)

La universitat de NorthWester, està situada als peus del llac Michigan i a 12 milles al nord de Chicago (Evanston). Va ser fundada l'any 1851 i compta amb tres campus amb més de 16.000 estudiants.

La seva oferta és molt àmplia i entre elles es troba -*School of Continuing Studies*- d'on forma part el curs "*The Creative Process in Art Therapy*" el qual vaig assistir.

Els estudis sobre artteràpia fa molt anys que són reconeguts en aquesta ciutat. L'*Art Institute of Chicago* oferta un "*master of Arts in Art Therapy*". Existeixen també especialitzacions en dansateràpia i musicoteràpia.

Professionals preparats dins aquests àmbits els podem trobar en tot el teixit social de la ciutat: escoles, hospitals, serveis socials, serveis de salut mental, geriàtrics, presons etc.

El curs "*The Creative Process in Art Therapy*" es va desenvolupar al llarg de dos mesos.

En artteràpia, es considera el "procés creatiu" com un component essencial de la teràpia artística. Una experiència enriquidora que ofereix a les persones una nova alternativa per canalitzar traumes, pèrdues, malalties i disfuncions personals. Per a moltes persones i cultures, el procés de creació, és també una experiència transpersonal i afecta de manera significativa a la vida íntima de cada persona. En el curs s'exploren recursos per expressar i processar sentiments a través de les eines artístiques. Es fan activitats d'escriptura, discussions sobre els mites interculturals, s'observa les metàfores de la naturalesa, es fan referències a la psicologia, i s'investiguen d'altres fonts per explorar el procés creatiu utilitzades en la teràpia artística.

Per fer les produccions plàstiques es compta amb gran diversitat de materials molt d'ells reciclats poden així poder formar part de la transformació tant interna com externa.

El curs era teòric-pràctic i en acabar s'havia de presentar un projecte final que reflectís els coneixements assolits, reflexions, lectures i el procés intimista que s'havia portat a terme durant la durada del mateix.

El mitjà d'expressió era lliure, es podia dramatitzar, treballar amb imatge, utilitzar materials plàstics, poesia, el cos, música etc.

El projecte (procés) que vaig presentar, i que forma part del material video-gràfic presentat en el departament, constava de:

- dues produccions -una filmació i una instal·lació amb fotografies, pintures i collage-
- un Power Point amb unes reflexions escrites, unes frases extretes del llibre "*Trust the Process*" de l'escriptor Shaun Mcniff i un fragment de la poesia d'Antonio Machado "*Caminante no hay camino*" que donava sentit i connectava les diferents produccions presentades en el *Final Project*.

El projecte reflecteix el procés viscut durant la meva estada a Chicago, el lloc de residència, espais buits, climatologia, experiència viscuda en contacta amb els malalts, amb la gent immigrant, noves troballes de companys, moments de solitud, xocs culturals etc.

Conceptes treballats:

- Espai físic.
- L'espai intern personal.
- La metàfora.
- El camí.
- El procés.
- El buit.
- L'ombra.
- El silenci.
- El mirall.
- La repetició.

Tots els conceptes treballats parteixen de la dualitat dins-fora. De l'espai físic extern com a mirall de la part interna personal.

Fragment de la poesia "*Caminante no hay camino*" (Antonio Machado).

caminante no hay camino
se hace camino al andar.
Al andar se hace camino
y al volver la vista atrás
se ve la senda que nunca
se ha de volver a pisar.
Caminante, no hay camino
sino estelas sobre el mar.

Text personal explicatiu del meu procés.

Durant aquest temps, m'han acompanyat llargs silencis, viatges cap al meu interior. El meu passat, el meu present, pensar en el futur. He pogut observar la meua vida com si fos una pel·lícula.

En els meus llargs silencis, he pogut posar distància, espai per reflexionar. M'he pogut veure en un mirall, confondre'm en ell, plorar, veure les meves pròpies projeccions, les meves ombres, les meves resistències...

JO, TU, ELLS...Qui és qui?

Quan estàs en silenci pots escoltar-te. Observar els camins que cadascú pren en la seva vida. Camins a vegades similars, paral·lels, divergents...però sempre personals, íntims, irrepetibles.

Ens trobem amb grans i petits buits que intentem omplir amb objectes i paraules moltes vegades innecessàries ...

Per que ens fa por el buit?

Descobrir amb les mans plenes i obertes al món.

Dins?

Fora?

DESCOBRIR

EXTENDRE LA MÀ

DESCOBRIR enmig dels nostres silencis, els nostres buits.

DESCOBRIR!

Text escollit del llibre “Trust the Process” de l'escriptor Shaun Mcniff

- *What do you do every day in your home to enhance creativity and imagination? Creation is an aggregate of many small things as well as bold actions.*

Que fas cada dia a casa per a millorar la creativitat i la imaginació? Crear, és un conjunt de petites coses així com de accions audaces.

Producció 1 (vídeo)

La filmació esta enregistrada en una habitació on hi havia un ordinador portàtil posat al terra que anava passant unes imatges gravades des de la finestra del tren en marxa que feia la ruta de Michigan a Chicago. En la filmació es pot veure el pas del tren per un paisatge nevat, quiet, monòton, silencios. Al costat de l'ordinador, uns coixins blancs repenjats a la paret, posats de manera indiscriminada. La melodia “spiegel” del compositor Arvo Part, acompanyaven l'escena. El meu cos passa a formar part d'aquest quadre, improvisant moviments

amb les mans, entrant en diàleg amb les imatges projectades i intentant viure des del cos totes les emocions despertades i latents per intentar transformar-les i reconduir-les.

Producció 2 (Instal·lació. Fotografia, pintura, collage)

La meva estada a la ciutat es va produir durant l'hivern, desembre, gener, febrer, estant el 90% dels dies nevat. El pis on residia era càlid, lluminós, amb tres habitacions i una sala menjador molt ampli però... el pis estava molt buit. Una cadira, una taula, una butaca i una làmpada, el llit i el meu equipatge. Circular cada dia d'una banda a l'altra per aquells espais amplis i buits se'm feia molt estrany i em commovia.

El no haver quasi bé mobles, qualsevol objecte passava a ser rellevant. Un radiador, l'esquerda d'una finestra, l'ombra projectada i distorsionada en contacte amb el terra, un endoll elèctric...

Un dia vaig arribar a casa amb molts papers de colors de mida semblant al DIN A4 i vaig decidir construir-me una catifa de colors, per apropiar-me d'aquells buits significatius i donar vida a l'estança.

La catifa anava canviant de composició i colors cada tres dies, segons paràmetres que jo mateixa m'havia assignat. Sempre havien d'haver els mateix número de papers. Les combinatòries de colors i orientacions dels papers havien d'anar canviant successivament etc. La forma rectangular de la catifa, va anar canviant fins que de mica en mica va deixar el terra i va anar pujant per les parets blanques, construint camins en

verticals plens de colors i ara ja, incorporant fotografies personals, de revistes, escrits i petites produccions en tires horitzontals que anava realitzant paral·lelament en el curs.

Tot el procés, era fotografiat. També les ombres que es projectaven, el rovell dels radiador...**en el "buit", qualsevol cosa es dignificava.** Els espais visitats de la ciutat, els contactes, les visites als hospitals, tot anava sumant i enriquint el meu "book" de fotos o llibreta de viatge visual.

El recull i selecció d'aquestes imatges fotografiades es van presentar en una instal·lació de 6 metres de llarg i 4 cm d'alt posada al terra en forma de "càmpicula no rectilini amb petits "frames" (imatges) que recollien el procés de les experiències viscudes.

MICHIGAN- Grand Rapids-

Foto: Grand Rapids –Michigan-

INTRODUCCIÓ AL PROJECTE “Expresión Creativa”. Col·lectiu d’immigrants.

L’objectiu de la visita a aquesta ciutat va ser conèixer el treball terapèutic, mitjançant els diferents llenguatges artístics, que desenvolupa la Dra. Zulema Moret amb col·lectius d’immigrants provinents dels països iberoamericans.

Vaig participar en l’inici d’un nou taller i vaig fer una petita enquesta a les persones que havien realitzat el taller anterior per saber de les seves opinions i vivències viscudes.

El col·lectiu formava part de la comunitat catòlica d’aquesta ciutat. Vaig participar amb ells en diferents actes a l’entorn de la Catedral de San Andres podent copçar la tasca d’integració intercultural, entre d’altres, que es desenvolupa en aquests espais.

GRAND RAPIDS. Breu introducció a la ciutat

Grand Rapids és una ciutat industrial situada a la ribera del Rio Grande i a 50 kilòmetres del llac Michigan.

Durant la segona meitat del segle XIX, la ciutat es va convertir en un important centre d'explotació d'arbres. Després d'una exposició internacional a Filadelfia el 1876, Grand Rapids va arribar a ser reconegut mundialment com un líder en la producció de mobles i avui en dia, és considerat un líder mundial en la producció de mobiliari d'oficina.

És la segona ciutat més gran de l'estat de Michigan després de Detroit. Actualment consta de 193.396 habitants que juntament amb la seva àrea metropolitana arriba al milió de persones.

A nivell educatiu la ciutat gaudeix d'una ampla oferta de diferents "Colleges" i Universitats tant públiques com privades.

LA IMMIGRACIÓ DE PARLA HISPANA

A Grand Rapids, gran part de la seva població és d'origen immigrant amb problemes d'integració cultural i lingüística. Les comunitats religioses i concretament les esglésies catòliques donen acolliment, suport moral, formació i logística... a gran part de la comunitat hispano parlant, oferint classes d'anglès, tallers de suport emocional per tractar problemàtiques personals esdevingudes a conseqüència del seu estat d'incertesa en el futur, ja que molt d'ells son il·legals. Són col·lectius que estan passant per un procés de dol.

Segons Joseba Atxotegui, en el seu llibre *Los duelos de la migración: una aproximación psicopatológica y psicosocial*, diu que s'entén com a dol al procés de reorganització de la personalitat que té lloc quan es perd alguna cosa que és significativa per al subjecte. En el cas de la emigració tindria a veure amb la reelaboració dels vincles que la persona ha establert amb el país d'origen -persones, cultura, paisatges,.... Vincles que s'han constituït durant les primeres etapes de la vida i que han jugat un paper molt important en la estructuració de la seva personalitat.

Al marxar, l'emigrant ha de mantenir aquests vincles perquè a través d'ells s'expressa la seva personalitat i la seva identitat com a persona i, a la vegada, per adaptar-se al país d'acollida, ha de posar en marxa nous vincles –per les noves relacions que ha d'establir en el seu nou país-, que en part substituiran als que deixa enrere. –Grinberg: 1984-

J. Atxotegui (p. 16.) agrupa en set els dols de la migració i la interculturalitat.

- El dol per la família i els amics.
- El dol per la llengua.
- El dol per la cultura.

- El dol per la terra. La pèrdua dels paisatges.
- El dol per l'estatus.
- El dol pel contacte amb el grup ètnic d'origen.
- El dol per la pèrdua de la seguretat física.

...El dol -com a procés de reorganització de la personalitat després d'una pèrdua- és un procés natural i freqüent en la vida psíquica de tot ésser humà. L'elaboració del dol constitueix una part essencial del contacte adaptatiu i creatiu amb la realitat, que és la base de l'equilibri de tot ésser humà (Bowlby 1985, 1993).

Hem d' acceptar doncs que en la vida existeixen dols per les coses que anem deixant enrere i es tracta de no eliminar a qualsevol preu tota ombra de preocupació i nostàlgia traient importància a les pèrdues, negant-les o, fins i tot, com es fa des de certa concepció de la medicina, donant fàrmacs per que les persones no sentin en cap moment tensió, tristesa, enyorança, pena...vivències que formen part essencial de l'experiència de la vida i de l'adaptació al medi.

TALLER D'EXPRESSIONIÓ CREATIVA

Dra. Zulema Moret
Grand Rapids (Michigan)

Zulema Moret.

Doctora de Filologia, escriptora. Professora de Literatura a Grand Valley State University (EUA). Professora d'escriptura creativa i terapèutica del màster de AEC-UVIC. Directora de "Chiaroscuro" West Michigan's international film series.

Les seves àrees de d'investigació inclouen l'Esctura Creativa, els Estudis Culturals i el corpus literari d'autores llatinoamericanes contemporànies.

Va fundar els " Tallers d'Esctura de Barcelona" -El Plaer d'Escriure- al 1986, on va desplegar una activitat permanent fins al 2000, estenent la pràctica dels tallers als Centres Cívics, als grups de dones, a la formació de coordinadors, publicant nombroses antologies de contes, poesia i llibres objecte.

Durant aquests anys va col·laborar amb els C.E.P, Centre de Professors -a nivell nacional-, amb l'Escola de Formació Blanquerna, amb l'Escola d'Expressió i Psicomotricitat Carme Aymerich, amb l'Escola d'Expressió del País Basc, entre altres institucions. Ha dictat conferències i coordinat tallers de creativitat lingüística i escriptura creativa a nivell Nacional i Internacional

-Alemanya, Portugal, Cuba, Colòmbia, Veneçuela, USA, Argentina, etc.- La seva tasca crítica se centra a la producció literària d'escriptores llatinoamericanes i recentment s'ha desplaçat a l'àrea dels Moviments Socials i les seves relacions amb l'Art i el Cinema. Des de l'any 2005, és fundadora i directora, junt amb l'arquitecta i dissenyadora Gretchen Minhaar, del "Chiaroscuro West Film Series". Festival de cinema multicultural que es desenvolupa cada any al Museu d'Art Contemporani de Grand Rapids. Ha publicat nombrosos assaigs en revistes nacionals i internacionals.

Poeta, narradora i assagista, la seva escriptura inclou llibres infantils i assaigs pedagògics.

TALLER D'EXPRESSIONIÓ CREATIVA. "The Inner Healer"

Aquest taller estava dirigit als responsables de diferents comunitats i obert a aquelles persones interessades en el creixement personal des d'una perspectiva múltiple i integradora.

Tractava sobre el ser humà en connexió amb les seves possibilitats de crear i transformar la realitat.

Consistia en 8 sessions un cop a la setmana dedicats a treballar diferents "zones de tensió" com a éssers humans en continu creixement, com a persones provinents de l'estranger i com a persones amb continu moviment...

El taller tenia un enfoc vivencial. Es treballava a partir de llenguatges expressius - la expressió corporal, la música, la pintura, l'escriptura, la narració oral, etc- com a mitjans creatius per comprendre i resoldre dificultats, tensions en el fluir de la vida.

Al finalitzar el taller, es va fer una presentació pública per a tots els familiars de la "festa creativa" *Here we are*.

Durant els tallers, els participants van escollir uns temes a tractar: les fronteres, la terra i el naixement.

Treballant des de diferents llenguatges artístics, van fer una representació per a tots els assistents invitant a la participació i a la improvisació col·lectiva.

Per recollir algunes impressions sobre l'experiència, vaig realitzar unes entrevistes a quatre participants -dos homes i dues dones- del taller de diferents països d'origen llatinoamericans i de 25, 28, 39 i 48 anys respectivament.

Objectius generals:

- Descobrir i conèixer les possibilitats creatives i expressives de cada participant i del grup.
- Facilitar l'intercanvi i l'espontaneïtat.
- Estimular una actitud d'obertura, flexibilitat i tolerància davant de cada membre del grup i amb un mateix.
- Conèixer els diferents llenguatges expressius com a mitjà per arribar a aconseguir un procés creatiu harmònic.
- Descobrir que tots som creatius i que la creativitat és un procés i no tan sols un fi i/o un producte final.
- Aconseguir a través d'aquestes trobades una major harmonia vital i espiritual.

Continguts de les sessions.

Sessió 1.

La identitat és un procés. Descobrir-nos. ¿Qui sóc jo? Qui són els altres? El cos i l'esquema corporal. El nom. Els autoretrats.

Sessió 2.

La llengua com a frontera. Comunicar-se amb el cos i amb la llengua. La llengua imaginada. L'encreuament de cultures . Els nivells de comunicació lingüística. El teixit de la comunicació: la trama, el tapís, els fils.

Sessió 3.

Els aliments com a expressió cultural. La festa, el Mercat. Sentits i memòria. La sensorialitat i la seva expressió artística. El cru i el cuit. Els bodegons.

Sessió 4.

Els espais evocats. El lloc i l'origen. El mapa del record. Els espais inventats. Itineraris i recorreguts de vida. El viatge exterior i interior.

Sessió 5

El conte com a eina d'autoconeixement. La faula i la paràbola.
Contes tradicionals. La visualització creativa.
Els mandales personals i les històries de vida.

Sessió 6

Què és el que ens uneix? Els nostres orígens, les nostres creences ...
La transculturació, la barreja, els ritus culturals i les representacions culturals.

Sessió 7

El personatge: el "jo" i els "altres".
El drama com a punt de partida: la dramatització i la improvisació.
Iniciació al teatre. la veu i la paraula. El cos i els objectes.
Els objectes com a mediadors expressius.

Sessió 8

La meditació i el silenci. La poesia. La meditació en la naturalesa. El silenci com retrobament amb l'ésser. El balanç del que s'ha viscut. El diari íntim.
Tancament del taller.

Metodologia:

- Participació activa i vivencial.
- De la pràctica a la reflexió.
- Despertar els diferents nivells de la "escolta".
- El compartir com a camí per transformar la realitat, evitant personalismes, i gaudint de la producció del grup.
- Discussió en parelles, amb grups, anàlisi de lectures a realitzar durant les setmanes prèvies a les trobades.

Qüestionari / reflexió a realitzar després de cada sessió de treball.

1 - Quina activitat t'ha resultat més agradable, per què?

2 - Quina proposta t'ha causat angoixa o desplaer o certa incomoditat? Saps per què?

3 - Amb quin mitjà de expressió t'has sentit més còmode / a?

- Moviment / expressió corporal.
- Escriptura.
- Pintura.
- Expressió oral.
- Altres.

4 - Escribeu tres paraules que defineixin com et senties a l'inici de la sessió i tres paraules que expressin com et sents al final de la sessió. Pots acompanyar aquestes paraules amb un dibuix si ho desitges.

5 - Altres comentaris i / o suggeriments.

Entrevista realitzada a 5 participants del Taller d'Expressió Creativa. Recull de les Respostes:

1 - Què els va portar a fer el taller?

Respostes:

- Autoestima baixa.
- Estat depressiu. Nerviosisme. Ansietat.
- Ganes de treballar les pors.
- Agafar ànims per tornar a l'escola i poder estar bé amb la família.
- Curiositat en conèixer altres teràpies ja que havia treballat amb la biodansa.
- Agafar recursos per poder ajudar a d'altres persones de la comunitat.

2 - Quins canvis van experimentar amb aquesta experiència?

Respostes:

- L'esperança i les ganes que tenia de fer un canvi personal.
- Vaig començar a prendre decisions i a sortir del meus bloqueigs.
- Vaig experimentar un progrés a través de l'art, vaig poder treure pors del passat.
- Vaig poder tornar a l'escola i a tenir bona comunicació amb la meva família.
- El retrobament del meu equilibri ja que tenia sentiments molt contradictoris.
- Acceptació del meu "jo" i les meves circumstàncies.
- Vaig recuperar la il·lusió per les coses.
- Em sento orgullosa i puc compartir qui sóc i d'on vinc.
- Em sento més oberta a altres cultures.
- Puc comunicar-me i compartir.
- A aprendre a caminar sol.
- Perdre les vergonyes.
- Sentir-me que sóc especial.
- Poder transmetre tot el que he après als meus fills.
- Vaig trobar resposta a moltes preguntes.
- M'ha ajudat amb tot.
- Vaig aprendre a pensar amb els altres.

3 - Quines relacions es van establir amb els participants?

Respostes:

- Primer hi havia distància. Després la relació va anar creixent i compartíem moltes coses.
- Hi havia molta contenció. Ens sentíem com en una família.
- Al principi quan parlava, feia mal als altres, no me n'adonava. De mica en mica vaig aprendre a comunicar-me amb respecte.
- Ens va servir per unir-nos i créixer internament.
- Es va crear molta confidencialitat i seguretat.
- Necessitat de continuar treballant conjuntament.
- Ara quan ens trobem ens saludem amb molta alegria, com si ens coneixéssim de molts anys enrere.

4 - Quina pràctica recorda que li va commoure d'una manera més especial.

Respostes:

- El treball del "roser". Experiència creativa de visualització al voltant d'aquesta planta, el seu procés de creixement...Després el grup l'ha de dibuixar. D'aquesta seqüència es van fent diverses preguntes...si té arrels, si és tancat, si està aïllat. És un joc projectiu que s'utilitza en teràpies gestàltiques
- Tancar els ulls i dipositar la confiança amb una altra persona perquè et condueixi.

- Les visualitzacions amb 15' de silenci.
- Cada moment va ser molt especial.
- Les lectures i reflexions.
- Dibuixar en un paper, amb els ulls tancats, un mapa de on vivíem anteriorment. Sentint cada moment, observant amb detall les coses que ens venien a la ment.
- El taller del massatge a les mans. Va crear molta confiança, compassió i proximitat.
- El treball a través de la música. Em va ajudar a moure la energia negativa.
- El treball de “la frontera”, “l’ombra”... Interna i externa.
- El treball amb pintura. Va ser com recuperar el mapa de la meva vida.
- Les danses amb els vels. Va ser com una doble connexió: amb les meus companys i al mateix temps amb els meus sentiments més interns. Vaig sentir molta llibertat.
- El treball amb les màscares. Amagar-expressar.
- La sensorialitat. Descobrir l’abraçada. De quantes maneres ens podem abraçar.

CURRÍCULUM. Artistes-Companyies que treballen a Catalunya considerats interessants en aquesta recerca

En aquest apartat he fet un recull d’artistes innovadors, que treballen amb les noves tecnologies i que presenten propostes contemporànies i interdisciplinàries. Els he considerats interessant incloure’ls en el projecte pel fet que, seguir la seva obra ha estat un pou d’informació i creativitat que difícilment la podem trobar en un llibre. Les seves opinions, la seva feina i la seva recerca esdevenen molt interessants tant per a professors com per a estudiants .

SERGI JORDA

Sergi Jordà és músic, creador digital i doctor en Informàtica i Comunicació Digital. Va iniciar els Seves activitats en el camp de la informàtica musical i la interactivitat. Llicenciat en Ciències físiques en 1984. Des de llavors combina amb flexibilitat investigació tecnològica, pensament teòric i creació artística.

Inventor del *reacTable*. És un instrument musical electrònic dotat d’una interfície tangible basada en una taula, i inspirat en els sintetitzadors modulars dels anys seixanta. És un instrument essencialment multi usuari, que permet que un nombre variable de persones comparteixin el seu control, movent i acariciant objectes en una taula lluminosa. Les Posicions i orientacions d’aquests objectes, Així com les relacions entre ells, permeten crear complexes dinàmiques

topologies sonores amb objectes generadors de so, filtres, oscil·ladors de baixa Freqüència, moduladors, etc. A més, les xarxes sonores resultants es visualitzen permanentment sobre la superfície de la taula, descrivint a cada instant l'activitat musical. Això convida als usuaris a mirar i escoltar a la vegada, a tocar, a experimentar, i d'aquesta manera, ajuda a entendre el funcionament de l'instrument.

<http://mosaic.uoc.edu/2007/01/21/sergi-jorda/>

JOAN SAURA

Teclista (sampler), compositor i improvisador.

Ha treballat en projectes multidisciplinaris, dansa, teatre, vídeo, instal·lacions, poesia...

Forma part dels grups Trio Local (amb Agustí Fernández - piano i liba villavecchia - saxo), Araki (amb Anna Subirana - veu), Les Anciens (amb Enric Cervera - contrabaix i objectes, Eduard Altaba - baix i contrabaix i Oriol Perucho - bateria) i Pole pole (amb Madish Falzoni - acordió i Imma Udina - clarinet). Ha estat membre fundador dels grups: koniec, Orquestra del caos, Rambla, Blay Tritono, Rambliolia i del col·lectiu d'improvisadors Iba.

Com a improvisador ha realitzat actuacions amb els músics Nuno Rebelo, John Zorn (cobra), Agusti Fernandez, Peter kowald, Evan Parker, Lê quan ninh, Wolfgang Reisinger, Carlos "zingaro", Graham Haynes, Butch Morris, Steve Noble, Oren Marsall, Wade Matthews, Liba Villavecchia, Hendrik Lorenzen, Jakob Draminsky, Matt Davis, Ferran Fages, Rhodri Davies, Eduard Altaba, Hiroshi Kobayashi i amb la European Improvisation Orchestra (Christer Irgens-Moller, Tim Hodgkinson, Victor Nubla, Martin Klapper, etc.). Amb el cineasta Edgar Pêra i amb els ballarins Olga Mesa, Angels Margarit, Rosa Muñoz, Andres Corchero, Maria Muñoz, Pep Ramis, Hisako Horikawa, Carme Torrent, Constanza Brncic, Joan Palau, Marga Guergué, Africa Navarro, David Zambrano, Sofia Asencio, Alexis Eupierre i la Merce Cunningham Dance Company entre d'altres.

<http://jsauram.blogspot.com/p/6.html>

CABO SAN ROQUE

Sota el nom d'un vell transatlàntic, Cabo San Roque neix l'any 2001 com a grup de música dedicat a l'experimentació lúdica i evocadora, a partir d'instruments inventats, sorgits del reciclatge d'objectes quotidians tan diversos com màquines de cosir, rentadores, scalèxtrics, grapadores o peces de mobiliari en desús.

D'uns anys ençà, el treball del grup s'ha desenvolupat al voltant de les capacitats expressives musicals i escèniques d'instruments mecànics automàtics i la seva combinació amb intèrprets humans. D'aquesta voluntat d'experimentació i construcció de màquines musicals, han sortit els espectacles *Torn de Nit*, *La Caixeta i Música a màquina*, així com la instal·lació sonora *Pas de loup*.

www.cabosanroque.com/

Instruments construïts amb materials reciclats:

<http://www.cabosanroque.com/Pagina-de-Cabo/instruments.html>

AGUSTÍ FERNANDEZ

Agustí Fernández, amb una carrera perfectament assentada i una merescuda reputació internacional, és un dels músics de més projecció internacional del nostre país i una referència mundial en el món de la música improvisada. Va néixer a Palma de Mallorca, on va estudiar piano. Més tard va continuar els seus estudis a Barcelona, França i Alemanya. És músic professional des dels tretze anys. La seva vida musical va canviar quan va descobrir la música de Cecil Taylor i Iannis Xenakis, amb qui va estudiar el 1978. La seva carrera com a solista va explotar a la II Biennal de Joves Artistes Creadors de Tessalònica – Grècia- el 1987. Ha actuat en els més importants festivals espanyols i europeus. Ha compost música per a dansa, teatre, cinema i televisió.

Ha estat director i cofundador de l'Orquestra del Caos i director del Big Ensemble del Taller de Músics -Barcelona-. Igualment ha estat membre fundador del col·lectiu IBA -Improvisadors de Barcelona- juntament amb Joan Saura i Liba Villavecchia, i director del mateix fins al 2001. Ha col·laborat regularment amb Carles Santos participant en diversos espectacles des de 1982 fins al 1998. Al llarg de la seva carrera ha col·laborat amb prestigiosos coreògrafs de dansa contemporània com Àngels Margarit, María Muñoz, Ramon Oller, Tomàs Aragay, Margarita Guergué, Andrés Corchero, ...

<http://www.agustifernandez.com/biografia.html>

NUNO REBELO

Músic portuguès i compositor. Ha fet treballs multimèdia, instal·lacions, amb projeccions, efectes especials, sistemes avançats de so de difusió. Té contactes amb el món de la dansa i el teatre explorant altres llenguatges d'expressió artística.

En llenguatges musicals, prova els seus propis enfocaments de la música pop, rock, jazz, ambient, contemporània, la música ètnica i clàssica.

Ha treballat en moltes obres i actuacions importants com *Bolero* (2002), *Com rodar amb alegria a un buit interior* (2001), *Capitaine Néfle* (2000), *Comedia Off* (2000), *RemiXamor* (2000), *Extension* (1998), *Oceans and Utopias* (1998), *Emerald blue* (1997) entre moltes d'altres.

<http://nunorebelo.com.sapo.pt/NRebelo.html>

PABLO REGA

Guitarrista i músic electrònic. Ha participat en projectes teatrals com a músic i intèrpret en companyies com La Danaus, teatre de carrer, -Lleó-, Chévere -Santiago de Compostela- o Societat Dr Alonso, teatre-dansa, -Barcelona-. Forma el grup músic-teatral Kozmic Muffin realitzant diverses gravacions i espectacles: "*Construcció d'un muntatge desmuntable*" (2000), "*Pretèrit*" (2001).

Centra la seva activitat en la música improvisada, sent membre del col·lectiu Música Lliure de Madrid i l'orquestra FOCUS, participant en nombrosos concerts al costat de Peter Kowald, Le Quan Ninh, Günter Heinz, Butch Morris, etc. Amb el grup d'experimentació sonora Part -Luis A. Rodriguez i Patxi Valera- realitza el 2001 la peça per globus i metrònoms al Laboratori d'Electroacústica de Conca, dins de les jornades d'electroacústica dirigides per Gabriel Brncic. Actualment viu a Barcelona i treballa en diferents projectes de música improvisada com MUT -quintet de noise amb Alfredo Costa Monteiro, Ferran Fages, Avelino Saavedra i Artur Fernández- i Pneumàtica -duo de electroacústica amb Alfredo Costa Monteiro-. Director de l'Orquestra d'Improvisadors de Barcelona.

http://www.experimentaclub.com/data/pablo_rega/index.htm#bio

ANNA SUBIRANA

Cantant, improvisadora, compositora i prof. de veu, tai-txi txuan i Qi Gong. Professora del màster interdisciplinari d'artteràpia UVIC. Ha explorat en diferents llenguatges expressius.

- Llenguatge musical, Harmonia, Tècniques de Jazz a l'Escola de musica Zeleste (1980-86)
- Solfeig i Cant Coral al Conservatori Municipal de música de Barcelona (1985-87).
- Interpretació teatral amb Manuel Lillo i Jorge Vera (1982-83)
- Interpretació per a cantants amb Helen Gallegher a l'Institut del Teatre de Barcelona (1987-88)
- A.T.S.(1975-78)
- Cantant i compositora a TRANS FUGUES -veus i ombres- amb M.A.L. i La cònica/lacònica (1999-2002)
- Veu a l'ORQUESTRA D'IMPROVISADORS DE BARCELONA, dirigida per Agustí Fernández, Peter Kowald i Butch Morris (Fundació Miró, Auditori) (2001-02)
- Veu a TRES PERROS Y UNA CABRA. Liba Villavechia –saxo-, Mat Davis -trompeta- i Rosa Muñoz –ballarina- (2001)
- Actualment: Veu amb en Joan Saura. sampler (des de 2003).

http://www.aecassociacio.org/cast/arteterapia_profes.php

JOSÉ MANUEL PAGAN

José Manuel Pagán Santamaría. Pianista i compositor suís resident a Catalunya. Va estudiar als Conservatoris de Madrid i de Barcelona, i s'especialitzà en música contemporània. Professor del màster interdisciplinari d'Arteràpia de la UVIC.

Ha escrit música per a espectacles de dansa (companyia Roseland: *Blau Marí*, *Flit*, *Flit*, *La casa per la finestra*, *El país sense nom...*), per a l'obra *Bogeries*, de Tortell Poltrona, i per a diversos esdeveniments com ara el pavelló espanyol de l'Expo 92, la desena edició dels Premis Goya, o les cerimònies inaugurals del Primer Campionat Mundial d'Esports per a Invidents i dels Special Olímpics Barcelona 2000, entre d'altres.

En el camp del cinema, va debutar amb la partitura per a *Lola*, de Bigas Luna, ha treballat amb diferents directors catalans, com ara Jordi Cadena (*La senyora*, 1987) o Rosa Vergés a *Tic-Tac* (1997), per la que va ser nominat al Goya.

http://ca.wikipedia.org/wiki/Jos%C3%A9_Manuel_Pag%C3%A1n

CARLES SANTOS

Carles Santos Ventura -Vinaròs, Castelló, 1940- és un artista valencià multifacètic, pianista, compositor, pintor, escultor i performer espanyol.

Va estudiar al Conservatori Superior de Música del Liceu de Barcelona, va continuar els estudis a París, amb els mestres Février, Casadessús, Magda Tagliaferro i Margaret Long, i més tard a Suïssa, com alumne de Harry Datymer.

El 1968 es va traslladar als EUA, on va conèixer músics d'avantguarda com John Cage, l'obra del qual va marcar molt el seu estil, la seva actitud i la seva estètica posteriors, que ha passejat com a intèrpret per escenaris de tot el món.

Ha rebut diversos premis i condecoracions, com el Premi Nacional de Composició de la Generalitat de Catalunya (1990), el Premi Ciutat de Barcelona de la Música (1993), el Premi Ciutat de Barcelona a la Projecció Internacional (1996), la Creu de Sant Jordi (1999), i diversos premis MAX pels seus espectacles escènics. Ha estat premiat amb el premi nacional de música 2008 en categoria de composició. A més de la seva producció musical, cinematogràfica i escènica.

Carles Santos també és creador d'una important obra plàstica, principalment fotogràfica.

http://es.wikipedia.org/wiki/Carles_Santos_Ventura

EDUARD ALTABA

Músic, compositor. baixista i contrabaixista,. Participa en nombrosos grups alguns d'ells experimenten en el camp del cinema.

-Blay Tritono, Sardineta, Tropopausa, Triomobil, Moisès Moisès, Guen Dai, ...-.

Ha acompanyat a diferents cantants i músics -Francesc Pi de la Serra, Pau Riba, Paco Ibañez, Lluís Llach, Marina Rosell, Luis Paniagua, Embryo, Toti Soler ...

També ha participat com a músic en diferents espectacles -*Sopa de Mill per sopar, Els Beatles contra Els Rollings, Cabaret de Jérôme Savary, El Barber de Sevilla de Tricycle, El Cargol de Teatre de la Deriva, Dimonis* d'Els Comediants ... Ha format part de diverses experiències de música improvisada -Orquestra del Caos, Gràcia Territori Sonor, Orquestra IBA, John Zorn, Butch Morris ...

Com Compositor ha fet la música d'espectacles de dansa -*Loa Loa* d'Alvaro de la Peña, *K-Lorre* de Sota de Bastos, *Jo no sabia tornar i Oannes* de Iliacan-, de teatre -*Sobre la veu humana, El Llibre de les bèsties i Onceanía* de Comediants-. En vídeo, *Tact i Le Haut* amb Joan Saura, participa en programes de televisió com *10 del 3, Temps era temps* ... Ha gravat discos amb Blay Tritono, Lluís Llach, Marina Rosell, Guen Dai i El Llibre de les Bèsties. Actualment formo part principalment de dos grups, Lisboa Zentral Cafè i Les Anciens.

<http://www.myspace.com/edualtaba>

PASCAL COMELALDE

Compositor i multiinstrumentista. D'ell s'ha arribat a dir que és un rocker ultra minimalista o un clàssic post-modern. Fa música d'avantguarda sense oblidar les arrels. Ha fet intervencions en el món del còmic.

Ha col·laborat amb infinitat de músics. Com a exemple, a nivell català amb Toti Soler i Gerard Jacquet i a nivell internacional amb PJ Harvey, Robert Wyatt i Richard Pinhasy Cathy Claret que incloc un títol de Comelade en el seu disc "Cathy Claret" delabel / virgin. Col·laborar amb Sisa en la composició del àlbum *Visca la llibertat*. Ha fet diverses bandes sonores, especialment per a films francesos, i música per a dansa i teatre. Per exemple els espectacles *Zumzum- i Psitt!!*, *Psitt!!* de la companyia de Cesc Gelabert i per a l'adaptació teatral de *La plaça del diamant* feta per Joan Ollé

http://es.wikipedia.org/wiki/Pascal_Comelade

ÀNGELS MARGARIT

Àngels Margarit, ballarina, coreògrafa i pedagoga, es dedica a la dansa des de fa gairebé trenta anys. Pertany a la primera generació de ballarins contemporanis sorgida a finals dels anys 70, de l'Institut del Teatre de Barcelona, i des de 1985 dirigeix una de les companyies de dansa més consolidades del panorama nacional: Mudances.

Amb els seus primers muntatges, *Mudances* (1985) i *Kolbebasar* (1988), va entrar Àngels Margarit en l'escena internacional on va seguir presentant amb regularitat la seva obra. *Habitació d'hotel* (1989), *Suite d'estiu* (1993), *Tèrbola* (1998), *L'edat*

de la paciència (1999), *Origami* (2002) i *Solo por placer* (2005), són alguns dels molts muntatges que ocupen més de vint anys de creació coreogràfica.

Dins el camp de la improvisació ha col·laborat amb creadors com Andrés Corchero, Maria Muñoz, Alexis Eupierre i Mónica Valencià, entre altres, i ha creat peces de vídeo dansa com *Boqueria i Du Parc # 1410*. Com a pedagoga ha impartit cursos, tallers i repertori en diversos països i com a creadora ha estat guardonada amb premis com el Nacional de Dansa de Catalunya en tres ocasions, el Premi Ciutat de Barcelona de les Arts Escèniques el 1993 i el Gran Prix del concurs coreogràfic de Bagnolet el 1998.

<http://www.danza.es/biografias/biografia.2006-02-09.8365372634>

CESC GELABERT

Gelabert és un dels coreògrafs i ballarins espanyols més influents del moment. Com a artista emblemàtic i enormement versàtil que és, ha contribuït de manera notable a la creació d'una cultura de la dansa a Espanya.

Ballarí, coreògraf i director, Cesc Gelabert va néixer a Barcelona. Comença els seus estudis de dansa en 1969 quan una amiga el posa en contacte amb l'estudi d'Anna Maleras, on ella assisteix com alumna. Aviat entra a formar part del grup d'Anna Maleras i a rebre classes de jazz, contemporani i altres tècniques, alhora que comença a experimentar amb les seves pròpies coreografies. Simultàniament, comença la carrera d'Arquitectura en la universitat Politècnica de Barcelona, que pràcticament acaba, però decideix abandonar per a fer-se ballarí. No deixa de banda la seva passió pel futbol.

El 1985 Gelabert i Azzopardi van fundar la companyia que porta el seu nom. *Desfigurats*, és la seva primera producció de dansa de gran format. El 1987 i 1988 va crear dues obres: *Rèquiem* (Verdi) i *Belmonte*. La música era una composició original de Carlos Santos, amb qui havia col·laborat a Nova York. A mesura que la companyia creixia, el llenguatge coreogràfic va anar adquirint un estil homogeni.

Al llarg de la seva trajectòria, Cesc Gelabert ha rebut prestigiosos guardons, com la Medalla de Oro al Mérito en las Artes Escénicas i el Premio Nacional de Danza, que concedeix el Ministerio de Cultura d'Espanya, així com el Premi Nacional de Dansa de la Generalitat de Catalunya, el Premi Ciutat de Barcelona (1987 i 2005), el Premi Max de les Arts Escèniques al Millor Coreògraf i al Millor Intèrpret Masculí de Dansa (2004 i 2005) i el The Herald 2004 Angel Award del Festival Internacional d'Edimburg, entre altres.

<http://www.gelabertazzopardi.com/ca/whatis.php>

ANDRÉS CORCHERO

Va néixer el 1957 a Puertollano, població situada a la província de Ciudad Real. Des de l'any 1963 resideix i desenvolupa el seu treball a Barcelona.

Interessat en l'expressió corporal i la dansa l'any 1985 viatjà fins al Japó per conèixer la dansa "Butoh", dansa contemporània japonesa, al costat de Min Tanaka i Kazuo Ohno.

Després de residir uns anys al Japó al costat de Tanaka, formant part de la companyia "Maijuku", l'any 1991 començà a treballar conjuntament amb la ballarina i coreògrafa Rosa Muñoz, amb la qual va crear el 1993 la companyia "Raravis". Des de l'any 2003 al 2008 "Raravis" va ser companyia de dansa resident a l'Estruch de Sabadell, on van desenvolupar tota l'activitat de producció, de formació regular i de difusió de la dansa.

Guardonat amb el Premi FAD-Sebastià Gasch 2001 de les arts escèniques i amb el Premi Nacional de Dansa 2003 concedit per la Generalitat de Catalunya per tota la seva trajectòria professional i per la seva obra *El bufó sota la tempesta*.

http://ca.wikipedia.org/wiki/Andr%C3%A9s_Corchero

“MAL PELO”

Mal Pelo, amb Pep Ramis i María Muñoz, és un grup creatiu caracteritzat per una autoria compartida que ha donat com resultat més de 25 espectacles.

Des del 1989, Mal Pelo ha anat desenvolupant el seu propi llenguatge artístic a través del moviment, incorporant la teatralitat amb la creació de dramaturgies que inclouen la paraula, treballant amb compositors per a la creació de bandes sonores originals, col·laborant amb vídeo artistes, entre altres.

L'activitat bàsica gira al voltant de la creació d'espectacles, sempre unit a la necessitat d'experimentar i desenvolupar els temes principals que al llarg de tots aquests anys han anat sorgint dels propis processos.

<http://www.malpelo.org/index.php?tb=inici&id=1>

CONSTANZA BRNCIC

Des de fa alguns anys Constanza Brncic desenvolupa el seu treball en l'àmbit de la dansa, la improvisació, investigacions multimèdia i ha generat projectes relacionats en l'àmbit de la salut, treballant conjuntament amb malats i personal sanitari de diversos hospitals.

Ha treballat amb artistes com: Carme Torrent, Andrés Corchero, Rosa Muñoz, Hisako Horikawa, Jordi Mas, Oriol Blanch, Matt Davis, Gabriel Brncic, Teresa Monsegur, Joan Saura, Anna Subirana, Ferran Fages, Liba Villavechia, Agustí Fernández, Malpelo, Victoria Szpunberg, Noemí Sjöberg, Núria Izquierdo, col·lectiu IBA i més ...

<http://www.lapoderosa.es/index.php?Mparam=CV&Sparam=constanza-brncic&idioma=es>

TONI MIRA

Referent de la creació contemporània actual al nostre país, es presenta Toni Mira com un consolidat creador i compromès coreògraf. Graduat en l'especialitat de dansa contemporània a l'Institut del Teatre de Barcelona. Estudiant d'arquitectura fins cinquè curs i coneixedor gran estudiós de l'espai.

Va fundar el 1987 la companyia Nats Nus Dansa. Al capdavant d'aquesta companyia, Toni Mira ha creat una particular compilació coreogràfica on la dansa, el teatre i l'ésser humà apareixen com a constant objecte de reflexió.

L'ésser humà i la seva forma de relacionar-se -*Strangers in the night*, 1989, primera obra completa de la companyia, i *Bolero*, 1994-; l'ésser humà en societat -19.99, *Impressions sobre un final de mil.lenni* 1999-, la seva relació amb la física -*Newton*, 1990 i *Física-k*, 2003-, amb els seus propis límits -*Límit*, 2005- i l'ésser humà només amb la seva ombra -*Loft*, 2003-.

Actor, ballarí i coreògraf, Toni Mira ha realitzat nombrosos treballs per a altres companyies de dansa i teatre. El Ballet Contemporani de Barcelona, la Companyia Diversions, l'Institut del Teatre i Dagoll Dagom, entre d'altres, Realitza produccions per a videodansa i per a televisió. Part de la seva producció, està adreçada als nenes i nenes.

Una de les darreres tasques és la creació d'un projecte pedagògic dins les presons rebent el reconeixement de diferents institucions del país.

El 2010 va rebre el Premi Nacional de Dansa de Catalunya que atorga el Consell Nacional de la Cultura i les Arts.

<http://www.danza.es/biografias/biografia.2006-06-19.3368001014>

NÚRIA FONT

Realitzadora de vídeo. Directora de projectes culturals relacionats amb el vídeo, la videodansa i les arts electròniques. Ha creat juntament amb Àngels Margarit les obres de videodansa *Subur 305*, *Peix*, *Ritual Geogràfic*, *Cos Recordat i Estancs*, amb María Muñoz / *Mal Pelo Ixa Paula* i el documental per a l'exposició a L'Animal a l'esquena, amb Cesc Gelabert l'instal·lació *Akeronte*.

Com curadora de videodansa i dansa interactiva va dirigir, des de 1984, la Mostra biennal de Videodansa, a Barcelona, així com un gran nombre de programes de videodansa en museus i centres d'arreu del món.

És membre del Consell de les Arts i la Cultura de Girona.

L'any 2009 va ser guardonada amb el Premi Nacional de Dansa de la Generalitat de Catalunya.

http://www.nu2s.org/cas/q_list.php?ida=44481

JORDI TEIXIDÓ

Desenvolupa diferents activitats relacionades amb el món de l'espectacle i l'audiovisual. Ha intervingut com a actor en espectacles de teatre, de dansa i en accions interdisciplinàries. -Zotal Teatre i Roseland Musical entre d'altres. Ha col·laborat en la direcció d'espectacles de dansa -Mal Pelo-. Realitza vídeos de documentació i promoció d'activitats culturals i artístiques, sobretot d'espectacles de dansa.

Des de 1992, Realitza projectes propis de vídeo de creació i vídeo-dansa. -"Ara!", "Sopa Bàsica", "Mundana", i "Trobat Temps Perdut" entre d'altres.

Els seus vídeos han participat en uns 90 actes, mostres o festivals de tot el món. Ha donat cursos de vídeo-dansa i també de pixilació -animació amb objectes i persones-. Ha realitzat, de 1999 a desembre de 2004, al costat de Mariana Jaroslavsky i Lucas Caraba, el programa "Escenes" a BTV -Barcelona Televisió-, programa setmanal d'actualitat sobre el món de l'espectacle.

<http://www.hamacaonline.net/autor.php?pos=129>

EVA VILA

Coordinadora del Màster en Comunicació i Crítica d'Art per la Universitat de Girona. Creadora musical i audiovisual. Ha dirigit i realitzat el documental *B-Side* (Festival In-Edit 2008), així com diversos curtsmetratges com "*L'espai d'un MATEIX*". Josep Soler" (2009). Ha participat en la producció audiovisual i col·labora en publicacions i projectes culturals.

Actualment forma part del Consell de Cultura de l'ajuntament de Barcelona.

NEUS GRIFOLL

Llicenciada en Belles Arts per la Universitat de Barcelona i Graduada Superior en cinema i audiovisuals per L'ESCAC.

Ha realitzat escenografies per a cinema i teatre i col·labora amb músics i creadors de diferents àmbits artístics. Ha estat ajudant de direcció en cinema, publicitat i televisió.

- Presidenta del Cineclub de Cerdanyola (programació setmanal en 35mm). 1999-2006
- Organització del Festival de cinema de Cerdanyola. 2001-2002
- Membre del jurat al Festival l'Alternativa del CCCB. Barcelona 2001
- Presentació de diverses instal·lacions artístiques. Catalunya i Regne Unit. 1997-1998
- Exposició fotogràfica individual *Retrats d'Ethiopia*. Barcelona 2008

En la vessant pedagògica. És professora de Fotografia Publicitària a ELISAVA. Col·laboradora del Museu Picasso, Àgora Serveis educatius, Drac Màgic, Fundació Caixa Fòrum, Federació Catalana de Cineclubs, Taller Triangle, Institució Cultural del CIC.

EULALIA VALLDOSERAS

Eulàlia Valldoseras. Artista multimèdia.

De 1981 a 1986 va estudiar Pintura a la Facultat de Belles Arts de Barcelona i després, entre 1987 i 1988, Gravat a l'Escola d'Arts i Oficis de Catalunya. Va viure a Amsterdam entre 1990 i 1994, obtenint el 1992 una llicenciatura en audiovisuals a la Gerrit Rietveld Academie. En el període 1999-2000 va residir a Berlín, amb una Beca del DAAD. Actualment viu i treballa a Barcelona.

Comença a exposar públicament el 1986, i realitza la seva primera mostra individual a 1991. Des de llavors, la seva obra ha tingut una presència creixent en els més diversos espais expositius, tant a Espanya com a l'estranger. Una mostra antològica, que recull els seus treballs entre 1990 i 2000 es va presentar, d'octubre a desembre, al Centre d'Art Contemporani Witte de With, a Rotterdam, Holanda.

<http://www.elmundo.es/cultura/arteXXI/eulalia/criticaeulalia.html>

EUGÈNIA BALCELLS

Eugènia Balcells. Diplomada en Arquitectura Tècnica, més tard continua la seva formació a Nova York, on realitza un Màster en Art a la Universitat de Iowa.

Els seus començaments artístics, han estat lligats a l'art conceptual, i ha estat una pionera en el cinema experimental espanyol. A principi de la dècada dels 80, introdueix en les seves creacions múscals, arran de la seva amistat amb Peter Van Ripero, un músic i compositor americà. Entre les seves videocreacions es troben: *Flight, Around, Black Feet, Tomorrow's colours, Going Through language, i Indian Circle i Frequencies*.

<http://www.artespain.com/16-06-2008/informes/eugenia-balcells-una-artista-experimental>

FREDERIC AMAT

Pintor, gravador i escenògraf espanyol. La seva obra s'emmarca dins de les tendències experimentals i conceptuals -de la dècada del 70-, i es caracteritza per la seva particular iconografia i l'ús de materials no convencionals.

A més de pintor, s'ha dedicat a la creació d'espais escènics per teatre i dansa, és il·lustrador de llibres, i ha dirigit una pel·lícula.

A la dècada del vuitanta va començar a crear espais escènics per teatre i dansa, i va col·laborar en els muntatges de: "*El públic*" de Federico García Lorca -amb

Fabià Puigserver, 1986-, "*Tirà Banderes*", de Valle-Inclán (1992) i "*Tot esperant Godoy*", de Beckett (1999).

<http://www.publispain.com/revista/biografia-de-frederic-amat.htm>

JAUME PLENSA

Va estudiar a l'Escola Llotja i a l'Escola Superior de Belles Arts de Sant Jordi. Aprèn les tècniques de l'escultura treballant en un taller de reparacions mecàniques. Artista polifacètic, realitza instal·lacions multimèdia per arreu del món. Una de les més conegudes *Crown Fountain* de Chicago.

En una primera etapa, la seva obra reflecteix l'interès per qüestions relacionades amb el volum, l'espai i la tensió. En 1983-1984 comença a modelar el ferro amb la tècnica de la fosa i desenvolupa un concepte escultòric de formes zoomòrfiques utilitzant talls i doblecs. El 1986 va començar a treballar amb ferro fos, i després utilitzar vidre, resina, llums i sons.

1993: Medaille des Chevaliers des Arts et Lletres, Ministeri de Cultura, França.

1996: Premi de la Fondation Atelier Calder, Sacha, França.

1997: Premi Nacional d'Arts Plàstiques, Generalitat de Catalunya, Barcelona, Espanya.

2002: Investit doctor honoris causa per la School of the Art Institute de Chicago.

http://es.wikipedia.org/wiki/Jaume_Plensa

FRANCESC ABAD

Des de sempre, els treballs de l'artista multidisciplinari Francesc Abad han girat al voltant de la preocupació per la fragilitat de la memòria -individual i col·lectiva-, per la seva recuperació i per evidenciar com es reconstrueix i es manipula la història des de cada present. Abad, a través d'objectes, audiovisuals, muntatges, fotografies, instal·lacions, etcètera, concilia art i pensament, sovint mostrant les seves contradiccions, recuperant les paraules i els textos de pensadors, escriptors i poetes com Walter Benjamin, Hannah Arendt, Simone Weil, Paul Celan i Primo Levi.

Entre les seves obres més recents destaca *El Camp de la Bota*, que dona títol al lloc on van ser afusellades 1.704 persones per la dictadura franquista entre 1939 i 1952. Precisament amb aquesta obra va ser guardonat el 2004 amb el Premi Ciutat de Barcelona d'Arts Plàstiques.

http://www.cccb.org/es/autor-francesc_abad-9890

CONCLUSIONS

Els objectius d'aquesta investigació han estat, en primer lloc, la de contactar amb artistes interdisciplinaris que treballessin en propostes arriscades i contemporànies i que fessin ús de les noves tecnologies per a treballar en el seu àmbit d'actuació.

En segon lloc, la de contactar amb professors i amb artterapeutas de Catalunya i EUA per aprendre de les seves experiències i poder aportar noves idees i línies de treball en l'àmbit educatiu, recollint experiències interdisciplinàries on l'ús de les noves tecnologies i fossin presents. Aquestes informacions, han anat acompanyades, en algun dels casos, de pràctiques realitzades per experts, i d'altres per pràctiques realitzades en centres educatius.

Crec que aquestes idees, opinions i línies de treball queden reflectides de manera implícita i explícita en les entrevistes elaborades, en la informació diversa recollida, i en les pràctiques exposades al llarg del projecte.

A causa de la gran envergadura del mateix i la gran informació acumulada, la dificultat més gran ha residit en prendre decisions sobre quin material publicar i quin no.

Crec que la informació seleccionada pot ajudar i motivar a futurs professionals a seguir investigant sobre la interdisciplinarietat entre els llenguatges artístics, sobre la importància que té l'art per ajudar a treballar les emocions, i de la necessitat de la presència de arteterapeutas formats en aquest camp per donar suport a professors, pares, psicòlegs i pedagogs.

Per justificar aquestes paraules m'agradaria fer referència a la llicència d'estudis elaborada per Miret Latas, Angels. (2007-2008) *Taller de suport emocional a l'aprenentatge a través de l'Artteràpia*.

En ella podem trobar un estudi exhaustiu sobre practiques artterapèutiques a les escoles i valoracions al respecta. Entre aquestes valoracions està la d'una mestra d'Educació Especial i Logopeda que va fer el taller d'artteràpia proposat en aquesta recerca:

“Les experiències viscudes en l'artteràpia em condueixen a una comprensió més profunda de mi mateixa i del lloc i situacions que em toquen viure. Desitjaria que aquest tipus d'activitats formessin part del currículum, que els docents tinguéssim la possibilitat de formació en aquestes matèries dins el pla de formació del Departament i se'ls donés la consideració d'eines imprescindibles per aconseguir una Educació Emocional.” P.45

En quan al tractament interdisciplinari de l'art, dins l'àmbit de la pedagogia s'estan donant passes importants en la incorporació a les escoles, de manera puntual, d'artistes professionals que experimenten amb llenguatges diversos. En molts

dels casos ve donat per convenis establerts entre institucions culturals i els propis centres d'ensenyament. L'empremta que deixen aquests artistes tant en el professorat com en l'alumnat és prou significativa. Molts d'ells ho recordaran tota la vida, perquè passen a ser vivència intrapersonal i treballada amb tots els sentits que la persona disposa. L'aprenentatge passa a ser significatiu i integral no tan sols intel·lectual.

Seria interessant que aquets convenis entre cultura i educació s'estenguessin i deixessin de ser pura anècdota.

En quan a la meva estada a Chicago, m'agradaria esmentar la sorpresa que vaig tenir en parlar amb les persones responsables d'institucions públiques de la ciutat. Aquesta sorpresa va ser donada pel grau d'interès que em van demostrar vers el dinamisme del nostre país. El respecte per la nostra cultura i el gran interès per intercanvis de projectes d'àmbit educatiu i cultural.

Essent Barcelona ciutat agermanada des de l'any 2009 amb la ciutat de Chicago, cal aprofitar aquests moments d'obertura i crear llaços d'unió que facilitin en un futur aquest camí. Crec que la primera intenció està ja posada. Ara falta continuar-hi treballant perquè artistes, professors/es i alumnes, tinguin el camí més plàcid per a un futur. Una vegada més, educació i cultura haurien d'anar agafats de la mà i a través d'una institució representant de la nostra cultura com és l'Institut Ramon Llull, fer que aquest desig esdevingués una realitat.

M'agradaria concloure fent una cita:

“Las sociedades del siglo XXI exigen cada vez más trabajadores creativos, flexibles, adaptables e innovadores, y los sistemas educativos deben ajustarse a esta nueva situación. La educación artística proporciona a las personas que aprenden las habilidades que se requieren de ellas y, además, les permite expresarse, evaluar críticamente el mundo que les rodea y participar activamente en los distintos aspectos de la existencia humana”.

(Hoja de ruta2006.UNESCO conferencia Mundial sobre la Educación Artística).

Bibliografia i pag. Web

KANDINSKY, V. *"De lo Espiritual en el Arte"*.
Barral Editores. Barcelona 1978.

KLEIN, J.-P., *"Arteterapia. Una introducción"*.
Ed. Octaedro, Barcelona, 2006.

KLEIN, J-P, BASSOLS, M, BONET, E (Cord.) Alvarez,J, Davison,M, Gómez-Franco,A, Monsegur,T, Moret,Z, Pagán,JM. *"Arteterapia. La creación como proceso de transformación"*. Ed. Octaedro, Barcelona, 2008.

DALLEY,T. *"El Arte como Terapia"*.
Barcelona. Herder, 1987.

MOCCIO, F." *El taller de terapias expresivas"*.
Paidós. México-Buenos Aires-Barcelona.

DOLTO, F. *"La imagen inconsciente del cuerpo"*.
Barcelona, Paidós; 1984.

FUENMAYOR, V. *"El cuerpo de la obra"*. Maracaibo, Instituto de Investigacions literarias y lingüísticas de la Universidad de Zulia, 1999.

LABAN R. *"El dominio del movimiento"*. Madrid, Fundamentos; 1987.

PAUMELLE, H. *"La función del cuerpo en psicoterapia"*. Madrid, Síntesis; 2003.

BARRET, G. *"Pedagogía de la expresión dramàtica"*.
Vitoria-Gasteiz, Ed. Recherche en expresión, 1989.

STEINER, R. *"El estudio del hombre como base de la pedagogía"*.
Edit. Rudolf Steiner. Madrid, 2000.

CARDIFF J. Y BURES G. *"The killing Machine"*.
Edit Ralf Beil y Bartomeu Marí. MACBA, 2007.

NARANJO, C. *"Cambiar la educación para cambiar el mundo"*.
Ediciones La Llave. 2004

MUÑOZ, M. *"Inteligencia emocional y pensamiento positivo"*.
Libro Hobby 2007

GOLEMAN, D. *"Inteligencia emocional"*.
Edit. Salvat 2005.

FUNDACIÓ ANTONI TÀPIES. *"En l'esperit fluxus"*. Catèleg exposició.

Antoni tàpies 1995.

COMUNIDAD DE MADRID. *MUSIKE*. "El sonido de la danza". La Suma de Todos. Comunidad de Madrid. Consejería de Cultura y Deportes. 2006.

LA CASA ENCENDIDA. *Arte Sonoro*. Libro catálogo de la exposición. Edic. La Casa Encendida. Madrid 2010.

NYMAN, MICHAEL. *Música Experimental. De John Cage en endavant*. conTempo- Documenta Universitaria, 2006.

CAGE, JOHN. *Silencio*. 1961. Árdora ediciones 2007.

LA CASA ENCENDIDA. *John Cage. Essay. Obra musical*. La Casa encendida. Catálogo exposición. 2006.

LOPEZ, JOSE MANUEL. *Karlheinz Stockhausen*. Editorial Circulo de Bellas Artes de Madrid. Colección "musicos de nuestro siglo", 1990.

BLANQUEZ, JAVIER Y MORERA, OMAR. *LOOPS, Una historia de la música electrónica*. Reservoir Books, 2002.

GONZALEZ, F. *Temas transversales y áreas curriculares. Temas transversales y educación en valores*. Madrid. Anaya / Alauda., 1994.

GALEANO, E. *El libro de los abrazos*, Novena edición, Siglo Veintiuno Editores, México, 1994.

CARDENAL, ERNESTO. *Sin arcoiris fuera triste. Poemas de niños con càncer*. Anama Ediciones UNICEF 2006.

CAPACCHIONE, LUCIA. *El diario creativo: un revolucionario método para desarrollar la creatividad* : Editorial Móstoles : Gaia, 1999

ATXOTEGUI, JOSEBA. *Los duelos de la migración: una aproximación psicopatológica y psicosocial*. Universidad de La Rioja, 2001-2010.

NICOLESCU, BASARAB. *La transdisciplinarietà"- Manifiesto*. 1996.

Pàgines Web

www.tate.org.uk/modern/eventseducation/schools/ Tate Gallery

<http://windowlive.com/online/skydrive> projectes Tate Gallery

www.chicagoculturalcenter.org Chicago Cultural Center

www.artic.edu L'Art Institute of Chicago

<http://www.ed.gov/> Departament Federal d'Educació

[All-City Art Exhibition - Museum of Contemporary Art](#) Exposició de treballs

www.mcachicago.org/exhibitions/exh_detail.php?id=229 Exposició de treballs

www.cpsarts.org/ Oficina sobre educació de les Arts.

[www.cpsarts.org/resource/.../2010 All-City Art Handbook.pdf](http://www.cpsarts.org/resource/.../2010_All-City_Art_Handbook.pdf) Convocatòria de l'exposició.

www.chicagoartistsresource.org/ Recursos, exposicions etc

www.street-level.org Street-Level Youth Media

www.afterschoolmatters.org After school matters

<http://www.capeweb.org/about.html> Chicago Arts Partnerships in Education (CAPE)

www.aim-project.net/ AIM Project

<http://artresourcesinteaching.org> A.R.T. Art Resources in Teaching

www.urbangateways.org/ Urban Gateways organisations

www.aulaintercultural.org/IMG/pdf/ Document que parla sobre projectes audiovisuals a les escoles.

www.worldartchicago.org Projecte Internacional Word Art Chicago.

www.worldartchicago.org Galeria d'art en línia

<http://stgo.es/2009/07/rural-studio-alabama> Projecte del rural Studio

http://www.coac.net/COAC/exposicions/BCN/2003/rural_studio/default_e.html

<http://www.blueprintproductions.biz/Documentaries/10/the-rural-studio>

<http://vimeo.com/2828794>

www.xaviervendrellstudio.com/ Xavier Vendrell studio.Arquitectura

<http://arquicatalana.blogspot.com/2010/06/xavier-vendrell-i-sala.html>

<http://www.mooneyfoundation.org/>

<http://www.jordipedrola.com> Jordi Pedrola

www.gildasclubchicago.org Gilda's Club

<http://www.strikeatcancer.org/> Strike at Cancer Foundation

www.xtec.cat/agenda/pdf/congres_arts_visuals.pdf Congrés de les Arts Visuals.

<http://www.ninostercemilenio.blogspot.com/> Congrés Niños del Tercer Milènio.

www.arteterapia.org.es Asociación Profesional Espanyola de Arteterapeutas (ATE). Barcelona

www.Arteterapiaforo.org Asociación Foro Iberoamericano de Arteterapia (AFIA) Madrid

www.grefart.es Grup per a la Recerca i Formació en Artteràpia. Associació Professional s'Arteràpèutes (GREFART) Barcelona

<http://www.ispa.es> Asociación de Arteterapeutas Transdisciplinarios para el Desarrollo Humano (ATH) Barcelona

www.urartt.org Asociación Profesional de Arteterapeutas de la Región de Murcia (MURARTT) Murcia.

<http://www.congresofeapa.com/> Congrés FEAPA

Webs d'artistes interdisciplinaris.

www.cabosanroque.com/

<http://www.cabosanroque.com/Pagina-de-Cabo/instruments.html>

<http://mosaic.uoc.edu/2007/01/21/sergi-jorda/>

<http://jsauram.blogspot.com/p/6.html>

<http://www.agustifernandez.com/biografia.html>

<http://nunorebelo.com.sapo.pt/NRebelo.html>

http://www.experimentaclub.com/data/pablo_rega/index.htm#bio

http://www.aecassociacio.org/cast/arteterapia_profes.php

http://ca.wikipedia.org/wiki/Jos%C3%A9_Manuel_Pag%C3%A1n

<http://www.myspace.com/edualtaba>

http://es.wikipedia.org/wiki/Pascal_Comelade

http://es.wikipedia.org/wiki/Carles_Santos_Ventura

<http://www.danza.es/biografias/biografia.2006-02-09.8365372634>

<http://www.gelabertazzopardi.com/ca/whatis.php>

http://ca.wikipedia.org/wiki/Andr%C3%A9s_Corchero

<http://www.malpelo.org/index.php?tb=inici&id=1>

<http://www.lapoderosa.es/index.php?Mparam=CV&Sparam=constanza-brncic&idioma=es>

<http://www.danza.es/biografias/biografia.2006-06-19.3368001014>

http://www.nu2s.org/cas/q_list.php?ida=44481

<http://www.hamacaonline.net/autor.php?pos=129>

<http://www.elmundo.es/cultura/arteXXI/eulalia/criticaeulalia.html>

<http://www.artespain.com/16-06-2008/informes/eugenia-balcells-una-artista-experimental>

<http://www.publispain.com/revista/biografia-de-frederic-amat.htm>

http://es.wikipedia.org/wiki/Jaume_Plensa

http://www.cccb.org/es/autor-francesc_abad-9890

AGRAÏMENTS

Voldria agrair en primer lloc al Departament d'Ensenyament la concessió d'aquesta Llicència d'Estudis Retribuïda durant el curs acadèmic 2009/2010.

Aquest fet, m'ha donat la possibilitat d'ampliar els meus coneixements en l'àmbit artístic interdisciplinari i artterapèutic de Catalunya i EEUU. He ampliat també, els estudis adquirits en el màster d'artteràpia, assistint al curs "*The Creative Process in Art Therapy*" a la NorthWestern University. Ha estat una oportunitat d'aprendre altres metodologies aplicables dins aquest àmbit podent, posteriorment, portar a la pràctica part dels coneixements adquirits.

En segon lloc, agrair la tasca de seguiment i suport que m'ha fet el Dr. Fernando Herraiz, professor de la Universitat de BBAA de Barcelona. Ell ha estat el tutor d'aquesta llicència. Les seves orientacions i els seus consells han esdevingut molt interessant i de gran ajut en aquesta recerca.

En tercer lloc, donc el meu agraïment a l'ICE de Barcelona i a tots aquells artistes, docents, professionals de la salut, amics i família que em van donar el seu suport en el moment de presentar l'avantprojecte i durant la realització del mateix.

Un agraïment molt especial a Joan Saura - ànima d'aquest projecte- i a Montse Martí, Montse Castell i Sergi Guardia per el seu suport logístic.

I finalment, donar les gràcies als centres educatius que han permès la posada en pràctica la meva formació.

